

21 STUDENT

LIST
BEOGRADSKIH
STUDENATA
GOD. XXXII
22. OKTOBAR 1968.

Treća
konferencija
SK beogradskog
univerziteta
•••••
TITO
Predložen
za predsednika
SKJ

**POSETA
ZAGREPCANA**
Prošle nedelje boravila je na Univerzitetu grupa od sto studenata Zagrebačkog sveučilišta, koja je stigla u Beograd s tradicionalnim Karavanom prijateljstva. Kolege iz Zagreba posetili su Kragujevac, Bukovičku banju, Oplenac, i mali su i nekoliko susreta s beogradskim studentima. Jedna njihova grupa vodila je u Univerzitetu od boru Saveza studenata razgovor o pitanjima reforme univerziteta i o samoupravljanju na univerzitetu.
Među kolegama iz Zagreba bilo je i nekoliko članova redakcije zagrebačkog »Studentskog lista«. Oni su posetili redakciju »Studenta«, kojom prilikom smo se dogovorili o saradnji, o međusobnim posetama i o organizovanju prodaje »Studentskog lista« u Beogradu »Studenta« u Zagrebu.

**TREĆA
KONFERENCIJA
SAVEZA KOMUNISTA
BEOGRADSKOG
UNIVERZITETA**
17. oktobra održana je treća konferencija Saveza komunista Beogradskog univerziteta. Uvodno izlaganje o političkoj situaciji na Univerzitetu podneo je predsednik konferencije Milan Ignjatović. Na konferenciji je bio podnesen i referat o samoupravljanju na Univerzitetu.
Na konferenciji su se birali delegati za Deveti kongres SKJ, Šesti kongres SK Srbije i kandidati za rukovodeće organe koji će se birati na kongresima. Delegati nisu izabrani pošto konferencija nije imala kvorum prilikom glasanja. Prema odluci konferencije, glasanje će se obaviti u sredi, 23. ovog meseca.
U ovom broju donosimo izvode iz izlaganja Milana Ignjatovića i Zarka Bulajića, deo referata o samoupravljanju, stenografski zapis izlaganja rektora Ivanovića i sažet prikaz diskusije.

Stvaralački naponi, zanat i šverc

Najpre nekoliko opštih napomena o razlici između racionalnog i stvaralačkog odnosa i odgovornosti čoveka prema svom sopstvenom položaju u savremenom svetu. U našem vremenu prevladuje racionalno mišljenje koje se, — grubo formulirano — odlikuje neprestanim (permanentnim) oslanjanjem na proverene postojeće i najverovatnije moguće okolnosti i koje otuda naučno zastupa postavke o ograničenoj, tj. o uslovljenoj ulozi i vrednosti jedinke (ličnosti), pa se zato slaže za određivanje takvih mera odgovornosti koja se u krajnjoj liniji svode na zakonske norme. S druge strane, stvaralački odnos prema sopstvenoj sudbini tek podrazumeva postojeće, verovatno, i sav je u kompleksnoj sferi mogućeg, koja čoveka omamljuje te na razne načine ispoljava naivno uverenje o neograničenoj ulozi i vrednosti ličnosti, pa otuda odgovornost prema samom sebi kao društvenom biću pretpostavlja svakoj drugoj odgovornosti a samim tim drugačije shvata i zakonsku odgovornost. Pod povoljnim okolnostima racionalno delovanje može da postigne stvaralačke rezultate, ali istorija tvrdi takvim okolnostima, a stvaralačka akcija razvija se baš u nepovoljnim okolnostima i stalno rizikuje svoju sopstvenu sudbinu pa je zbog toga uglavnom osamljena (individualizovana: pojedinac, društveni sloj, klasa, nacija, rasa). Međutim, i racionalno delovanje i stvaralačka akcija mogu da se izrode i izrođavaju se često u manir i praktikizam, dakle, susreću se i udružuju najviše u sferu neodgovornosti.
Nesumnjivo je da su cinizam i malicioznost negativne moralne odlike, ali je isto tako nesumnjivo da su, — upotrebljeni kao sredstva, pristojno efikasni a ponekad čak i konstruktivni. Medveda ne vredi psima terati od košnica; on je jači a suviše voli med, ali ako se na njega pušte pčele, one ga mogu čak i usmrtili. To nije samo stvar shvatanja i stila. Nastojeći da u okviru svojih mogućnosti i sposobnosti rasvetlim »strukturalizovane« okolnosti Pulsokog festiva, a delimično i položaj našeg savremenog filma, nastojao sam da realizujem, u izvesnom smislu megalomansku (neprihvatljivu) ideju o mogućnosti racionalnog utvrđivanja društvene odgovornosti foruma i stvaralačke odgovornosti pojedinaca u forumima, i o razotkrivanjem načina na koji se lična odgovornost gubi pred društvenim obavezama i izmiče zakonskim: u isprepletene »objektivne« okolnosti, za koje zakon nema propisane norme. U isto vreme nago-

(NASTAVAK NA 11. STRANI)
ILIJA MOLJKOVIĆ

POLITIČKO I PARTIJSKI RAD POLITIČKO STANJE NA UNIVERZITETU I ZADACI SAVEZA KOMUNISTA

Ako je pre svih ovih događaja (misli se na prolećnih 4 do 5 meseci) i bilo pitanja šta je sa mladom generacijom i njenim opredeljenjima, danas u tom pogledu nema više dilema: i u junskim događajima i povodom Desete sednice CK SKJ, pokazalo se da mlade generacije nepokolebljivo stoje uz SKJ, i spremne su da se odlučno bore za program i samoupravnu politiku SKJ (...)
Događaji u CSR i Deseta sednica CK SKJ ponovo su pokrenuli političku aktivnost: na fakultetima u danima kada inače na Univerzitetu ima malo studenata i nastavnika. Ona je stalno narastala tako da su njome posle nekoliko dana obuhvaćeni skoro svi studenti i nastavnici. Na Beogradskom univerzitetu je bez rezerve i sa punim odobravanjem prihvaćena Rezolucija Desete sednice CK S.J. (...)
Komunistima Beogradskog univerziteta jasno je da očuvanje tekovina naše revolucije i slobode zavisi od jedinstva naroda izgrađivanog na daljem razvijanju samoupravnog sistema i neposredne demokratije. U tom cilju se, uz najširu inicijativu studenata i nastavnika, pristupilo realizovanju koncepcije sve-narodnog odbrambenog rata uz istovremeno akcentiranje naših zadataka na razvijanju svih elemenata samoupravne strukture. Organizacije SK na Beogradskom univerzitetu dužne su da neprestano rade na razvijanju svesti i znanju o političkom smislu i vojničkoj vrednosti ove

(NASTAVAK NA 3. STRANI)
MILAN IGNJATOVIĆ

Odgovor

ISPADI beogradske večernje i noćne štampe protiv »Studenta« su primer zaostalog radikalnog pamfletizma, one teške bezobzirnosti s kojom se radikalna štampa u Srbiji odnosila prema protivnicima; to su, dalje, provale balkanske, diluvijalne, kako bi rekao Krlježa, grubosti i zoološke mržnje.
I pored toga što su izrečene goleme optužbe, mi nećemo pokušavati da polemishmo s autorima tih napisa, nećemo analizirati njihove tekstove, nećemo im postavljati razumska pitanja. Nema smisla. Jer, kako bi, na primer, novinar »Politike Ekspresa« pred jednim skupom zdravih, pribranih ljudi i ljudi koji misle, dokazao da je »Student« protiv studenata, i otkuda on zna kako misli najveći deo studenata i profesora našeg Univerziteta. Takođe nećemo ni pokazivati kako je novinar »Večernjih novosti« preštampano one navode iz članaka objavljenih u na-

(NASTAVAK NA 2. STRANI)

Sledeći broj „Studenta“
izlazi za 15 dana.
Za to vreme redakcija
će obaviti šire
konsultacije na
Univerzitetu
o karakteru „Studenta“

POSLE...

Posle o'krivanja gotovo fantastičnih mahinacija sa novcem koji pripada radničkoj klasi, jedan od vođa pljačke odustao je od daljeg predstavljanja radničke klase u najvišem partijskom forumu.

Posle smenivanja i pokretanja istražnog postupka protiv direktora Jelovca, pokazalo se da je na radnike njegove fabrike vršen politički pritisak da on tamo postane direktor a ne jedan pravi stručnjak. Ovu grubu podvalu radnicima podržavao je, ako ne i vodio, gradski komitet saveza komunista. Čija prava zastupa ovaj forum: prava radnih ljudi ili svojih prijatelja?

Posle raspleta, ostavki, pokretanja islednog postupka, licemerne čete hrabrih novinara navale su da raščereče još topla tela aktera tragikomedije. Tako se i u »Ježu« pojavila karikatura

Ivana Krajačića kako izlazi iz CK i ulazi u »Ježu«. Ta karikatura ne znači ono što je autor mislio da kaže, ona znači da se karikatura rukovodioca može naći na stranicama »Ježe« tek Posle njegove političke smrti, nikako pre.

Posle isključenja iz kolektiva zato što je nekoliko puta došao pijan na posao i zbog nečuvane krađe nekoliko fišeka sa eksperimenta jedan radnik je nedavno dao ostavku na život. Imao je lične probleme i nije mogao da se pomiri sa svojom skromnom penzionerskom budućnošću. Njega niko nije podržao, osim grane. Obesio se, sam.

Posle svega valja zapitati: do koje praksi događaje, a ne izvlačiti zaključak? Ili — gde je Radoje Domanović, Žil Vern naših naroda?

(NASTAVAK SA 1. STRANE)

šem listu, kao što nećemo objašnjavati šta sve treba da znači jedna otvorena, demokratska anketa kao što je naša pod nazivom »Šta da se radi«, za koju smo pozvali oko pedeset ljudi sa Univerziteta, koja treba da nam otkrije ono što je upravo neophodno — jednu mapu shvatnja, isl. Nemaćemo uopšte nameru da se zgražavamo na ubedenjima novinara da je sve jasno i da na Univerzitetu nema sporova, čak ni za ljude koji su s najboljim namerama zainteresovani da na nje učine nešto pozitivno. Kao što se vidi, moglo bi se postavljati dosta razumskih pitanja, ali kada vam jednostavno kažu da ste izdajnik i da se spremate da potkopavate sopstveno tlo, kako onda da se diskutuje? Kakve moralne uslove za diskusiju ispunjava onaj koji od stovadeset (otprilike) kucanih stranica objavljenih u listu, stav redakcije i sve te ogromne planove (izdajstvo zemlje, stvaranje druge par-

tije) nalazi samo u dva kratka teksta koji, opet, nisu čitani bez zburadosti. Ali mi, evo, opet, postavljamo pitanja i ponašamo se onako kako se treba ponašati u dijalogu racionalnih i odgovornih osoba. Ipak, neurotična usplaharenost sa kojom su izgovorene danas verovatno najopasnije i najteže optužbe, obavezuje nas da kako tako odgovorimo. Ali kome da odgovorimo? Ustanove koje su monopolisale patriotizam, pokazivale se posle svega, nisu bile baš sasvim patriotske.

Pošto su novinari samo prosto napisali ono što, verovatno, misli još jedan broj ljudi u ovoj republici, moramo da upozorimo na neke nezdruke okolnosti u vezi sa »Studentom«. Na list se gleda s jednom malicioznom pažnjom, a u svemu što se tu štampa traži se skriveni smisao antipartijska i antidržavna delatnost. To potiče od junskih dana. Zato se mora naglasiti ovo: »Student« je u Junu radio ono što je morao, ispunjavao je svoj generacijski zadatak. Sve drugo, privatno, politički, šicerdžijsko, sitnosopstveničko postavljano bilo bi ispod tih zadataka. Takvi zadaci se moraju ispunjavati bez ustručavanja od vlastitog rizika.

Uzgajivači hijena

O, uzgajivači hijena!
Vas da nema, vaš posao bi
Obavljale vaše verne sluge.
Verne vam sad
I više nikada!

S hijenama —
Život je uvek bio moguć.
Ta i one su samo...
Samo divlje zveri!

Među zverima.
I tako smo svi tu,
Iako mnogi već nedostaju.
A ništa se, ništa još ne zna
Ko će napre nestat!
Vi, vaše hijene ili vaši mi?

Uzgajivači uzgajivača hijena!
Vreme je već da predeće
Na nakot okatih kobri. Inače...
Ne uradite nam ovako
Ništa.

ADAM PUSLOJIC

„Javnost“ rada javnog tužioca

Među zvaničnim zastupnicima internih interesa ove zemlje, koje su »junski događaji« konkretno angažovali, izuzetno specifičnim načinom zastupanja građanskog mira i re da odlikovao se, prilikom sudskog procesa »Vidicima«, okružni Javni tužilac, Spasoje Milošev. Na osnovu čl. 53 Zakona o štampi i drugim vidovima informacija, on je 11. jula ove godine doneo REŠENJE O PRIVREMENOJ ZABRANI rasturanja lista »Vidicija« br. 121—122 »zbog napisa u kojima se na izopačen način ocenjuju osnovne postavke društvenog sistema u nas«, ali je u OBRAZLOŽENJE inkriminisao samo postavke o inteligenciji i radničkoj klasi iz teksta »ZLO OD POREĐENJA« sa 27. strane lista.

U postupku po predlog Okružnog Javnog tužioca za zabranu rasturanja lista, OKRUŽNI SUD U BEOGRADU, po održanom glavnom javnom pretresu na dan 16. jula 1968. godine u prisustvu Zamenika okružnog javnog tužioca Tihomira Markovića i punomoćnika izdavača, advokata Dr Milivoja Perovića, doneo je, a predsednik veća istog dana javno objavio REŠENJE kojim se ZABRANJUJE rasturanje članka »Zlo od poređenja«, a svi prijemci strane 27 ODUZIMAJU SE. Pod tačkom 3), međutim, sud je odlučio da se »ova mera NE PRIMENJUJE u pogledu ostalih delova lista »Vidicija« br. 121—122. U OBRAZLOŽENJU sud je, između ostalog, naglasio da »inkriminisani članak pod naslovom »Zlo od poređenja« na izopačen način ocenjuje osnovne postavke našeg društvenog sistema i stoga je podoban da izazove uznemirenje građana i da ugrozi javni red«. Pored toga, sud je istakao da je »na osnovu čl. 61 st. 2 Zakona o štampi, u tački 3) izreke svog rešenja, odlučio da se zabrana rasturanja ne odnosi na ostale članke lista »Vidicija« (koje »Javni tužilac nije inkriminisao, te oni i nisu mogli biti predmet sudskog ocenjivanja«), ovo s toga, jer je SUD UTVRĐIO DA SE OSTALI DELOVI MOGU ODVOJITI OD INKRIMINISANOG ČLANKA, ILI OBRNUTO, POŠTO JE INKRIMINISANI ČLANAK ODŠTAMPAN NA 27-oj TI. PRETPOSLJEDNJOJ STRANI LI. STA. KOJI SE IZDAJE U NEPOVEZANIM TABACIMA«.

Protiv ovog rešenja Okružnog suda, 22. VII 1968. godine, u zakonskom roku, Okružni Javni tužilac, Spasoje Milošev, uložio je VRHOVNOM SUDU SR BIJE ZAHRU — ZBOG POVREDE ZAKONA, »koja se sastoji u sledećem:

1. — U čl. 61 st. 2 Zakona o štampi i drugim vidovima informacija određuje se da sud može odrediti da se zabrana rasturanja ne primeni u odnosu na one delove štampane stvari za koje se utvrdi da se mogu odvojiti od dela zbog čega je zabrana izrečena, kao što su neovезovani tabaci, dodaci, omoti i sl.

Iz ovoga nesumnjivo proizilazi da ukoliko bi se radilo o delovima štampanih stvari koji su u sklopu (na jednoj ili više strana) neovезovanog tabaka, dodatka, omota i sl. — koji predstavljaju deo takvog tabaka, dodatka itd., da se ne može primeniti ova mera.

Otuđa se nameće zaključak da u konkretnom slučaju, nije mo-

glo doći do primene prednjih propisa jer je članak »Zlo od poređenja«, koji je bio povod za zabranu rasturanja ovoga broja lista »Vidicija«, štampao na GORNJOJ POLOVINI 27. STRANE KOJA JE OPET U SKLOPU PRVOG STAMPARSKOG TABAKA (POSTO JE U OVOM SLUCAJU PRIMENJENA FLAH-STAMPA), A KOJI JE SA OSTALIM TABACIMA POVEZAN, PROŠIVEN METALNIM KLEMAMA PUTE M SPECIJALNE »HEFT-MASINE«.

NA OVAJ NAČIN NE STOJ NI NAVOD SUDA DA SE LIST IZDAJE U NEPOVEZANIM TABACIMA«.

Pored ovoga, Okružni javni tužilac Spasoje Milošev ponovio je još jednom da se ne radi samo o pomenutom tekstu, već »da ima i drugih koji imaju sličan karakter i tendencije, koje putem aluzija i metafora žele da izazovu negodovanje, uznemirenje ili da ugroze javni red, pa je »sa izloženog i na osnovu citiranih propisa PREDLOŽIO DA VRHOVNI sud Srbije PREINACI rešenje Okružnog suda u Beogradu i izrekne zabranu rasturanja celog broja lista »Vidicija« za maj i juni 1968. godine — br. 121—122 godina XVI, naredi oduzimanje čitavog tiraža i njegovo uništavanje«.

Na kraju ovog procesa, kao vrhovna instanca, Vrhovni sud Srbije »u sednici veća održanoj dana 7. VIII 1968. godine doneo je REŠENJE: ODBIJA SE kao neosnovana žalba Okružnog javnog tužioca u Beogradu izjavljena protiv rešenja Okružnog suda u Beogradu« uz obrazloženje u kome se, između ostalog kaže: »Vrhovni sud je razmotrio sve spise ovoga predmeta zajedno sa pobijanim rešenjem, pa je po oceni navoda iz žalbe, našao:

Žalba je neosnovana. Pre svega nije prihvatljivo tvrdjenje žalbe da je tehnički neizvodljivo izdavanje zabranjenog članka od ostalog teksta lista... Naprotiv iz primerka predmetnog lista koji se nalazi u spisima, se jasno vidi... da tabaci nisu prošiveni, niti povezani metalnim klemama. Pa kada se ima u vidu da je punomoćnik izdavača Univerzitetskog odbora Saveza studenata Jugoslavije (BU) u svojoj završnoj reči na glavnom pretresu od 16. jula 1968. godine ne samo dopustio mogućnost tehničkog izdavanja 27. strane — na kojoj je štampao zabranjeni članak — od ostalih delova lista, već i preuzeo takvu obavezu ukoliko se zabrani samo inkriminisani članak, a ne i ceo list — onda se suprotni navodi žalbe Javnog tužioca u tom delu ukazuju kao očigledno neprihvatljivi.

Nije osnovano ni gledište žalbe da je od strane Javnog tužioca predložena zabrana rasturanja celog broja 121—122 lista »Vidicija«, navodno da taj broj sadrži i druge članke...»

To je faktičko stanje sudskog procesa »Vidicima«. U Čehoslovačkoj štampi od pre izvesnog vremena uobičajeno je da se činjenice iznose bez komentara. Međutim, poznato je da slobodi mišljenja u našoj zemlji ne kumuju interesi Sovjetskog Saveza, a kako Okružni Javni tužilac, Spasoje Milošev, nije ni u srodstvu sa maršalom Jakubovskim, meni se ukazuje da neke činjenice o ponašanju Okružnog Javnog tužioca treba komentari-

sati. Ja znam, naravno, ko je Javni tužilac — nisam lud, ali imam izvesnih razloga koji me obavezuju da zanemarim takvo znanje, odnosno da upravo zato što sam na osnovu uloge Javnog tužioca u procesu »Vidicima« i u procesima »Studetu« došao do određenog zaključka o izvesnim obavezama javnog tužioca uopšte, predočim javnosti nedosledno ponašanje druga Spasoja Miloševa kao Javnog tužioca. Pre svega, ja sam došao do zaključka da je Javni tužilac zakonski ovlašćen da pokreće postupke protiv širenja neistine, laži i izopačenih shvatanja o našem društvu i o našem društvenom sistemu i da je samim tim obavezan da poznaje interes i istinu o našem društvu i sistemu. Međutim, na osnovu priloženog činjeničnog stanja iz procesa »Vidicima«, očigledno je da Okružni Javni tužilac, Spasoje Milošev, ili nije znao potrebnu istinu, ili se ponašao suprotno svojim zakonskim ovlašćenjima i društvenim obavezama. Ako drug Spasoje Milošev nije znao da »Vidicija« nisu povezani i prošiveni ni metalnim klemama ni običnim koncem, onda on nije mogao na zadovoljavajući način da vrši svoju zakonsku dužnost niti da ispunjava svoje društvene obaveze, a samim tim nije mu ni mesto u Okružnom javnom tužilaštvu. Ta pretpostavka, naravno, nije prihvatljiva, jer je drug Spasoje Milošev kao Okružni javni tužilac imao u rukama »Vidike«, a uprkos tome on je na osnovu nečega tvrdio da su oni prošiveni metalnim klemama putem specijalne »heft-mašine«. I upravo stvar i jeste u tome. Da bi mogao tako argumentovano da tvrdi nešto što očigledno nije tačno i da se na osnovu izmišljenih argumenata žali Vrhovnom sudu SR Srbije, drug Spasoje Milošev morao je da ima neke misteriozne razloge. U protivnom, s obzirom na obaveze i dužnosti javnog tužioca uopšte i na njegov socijalni položaj, takvo ponašanje je neuračunljivo.

Sto se tiče karaktera tih misterioznih razloga ili eventualne neuračunljivosti druga Spasoja Miloševa, ja kao subjekt iz neposvećene intelektualne »mase« ne mogu da steknem nikakvu određenu predstavu i mogu samo da nagađam. I upravo zato da iz »mase« ne bih zbog nagađanja bio prebačen u »političko podzemlje«, osećao sam se obavezan da ovaj slučaj komentarišem samo toliko da bih mogao javno da postavim pitanje: da li je onaj ko je zadužen da brine o interesu društva i miru građana obavezan građanskoj javnosti. Po mom građanskom uverenju, neobično ponašanje druga Spasoja Miloševa, — kao Javnog tužioca u procesu »Vidicima«, pogoduje stvaranju »političkog podzemlja«.

ILIJA MOLJKOVIC

Odgovor...

U dva beogradska večernja lista — noću — pomolile su se čudovišne optužbe protiv poslednjeg broja »Studenta«.

Optužbe: opozicionarstvo i izdaja zemlje.

Dokaz optužbe: nekoliko grubo istrgnutih i zlonamerno protumačenih rečenica iz jednog teksta, objavljenog u rubrici »Šta da se radi«. Nekoliko rečenica koje imaju samo jednu svrhu: da izraze bojazan studenta Zupanca da se borba za dalju demokratizaciju društva ne uspori i ne omete.

stavovima Zupanca. Na primer, njegova ocena istupanja nekih političara nije tačna. Istina glasi: političari koji su govorili na Univerzitetu i van njega ističu da je bitan uslov jedinstva i snage upravo borba za dalju demokratizaciju društva.

Ali Zupancevo neopravdano strahovanje ne predstavlja bitno mesto njegovog teksta, i ne treba ga preuveličavati: zlonamernost interpretacije Zupancevog teksta postaje očita ako se ima na umu da on u zaključku svog teksta poziva studente da se angažuju na zborovima i u Savezu komunista. Može li čovek koji tako piše biti opozicionar i izdajnik?

Očigledno je da dokazi beogradske večernjih listova nisu nikakvi dokazi. Zato se na čudovi-

šnim i neopravdanim optužbama protiv »Studenta« dalje ne treba ni zadržavati.

No treba se zadržati na nečem drugom. Nedopustivo je, naime, izvlačiti rečenice iz konteksta, grubo narušavati strukturu teksta i krivotvoriti nečije misli. To se ne radi ni sa tekstovima poznatih političara, publicista, ni sa intervjuima pevačkih zvezda, pa se to ne bi smelo raditi ni sa tekstem jednog studenta Beogradske univerziteta. To je jedno od osnovnih načela novinarske etike. Izgleda da će nekim novinarima tek u dvadeset i drugom veku postati jasno da postoji nešto što se ne sme raditi.

Ne može se na osnovu nekog krnjeg citata iz jednog teksta napadati politika jedne redakcije, tim pre što su i njeni članovi i saradnici daleko od toga da podcenjuju spoljnu opasnost koja pretili zemlji i isto tako daleko od toga da razbijaju jedinstvo, o čemu, uostalom, svedoče svi tekstovi i izgled lista.

Moramo podsetiti neke novinare da dobro znamo poreklo »argumentata«: »vas prepisuju nepri-

Molio sam boga da neko umre

● Razgovor sa književnikom

Jakovom Grobarovom.

1. U Vašoj najnovijoj knjizi »Hodočasnik« — prevlađuju tonovi. Da li je to puka artificalnost?

— Moje najbolje priče su uvek doživljene, posledice neke tragedije, bežanja. Moj junak iz priča je duboko potresen, dezorijentisan, u nesporazumu sa svetom, izlaza nema...

Evo istorije jedne moje priče: jednoga dana sam pao na ulici i ovestio sam se u bolnici na Guberevcu — u jednoj ćeliji. Pored mene je ležao čovek koji je pikavcem cigarete pekao svoj pupak. Zidovi ćelije bili su ispljuvani uprljani. Ta me slika dugo pragonila i morao sam da je pre nesem na papir.

2. Vi ste veoma tajanstveni. Ko ste Vi?

— Ja sam Miladin Kovačević, žrtva fašističkog terora. Od najranijeg detinjstva sam sâm. Ne shvatam svet u kome živim...

3. Gde je nesporazum?

— Birokratija me je najviše zbunila. Njen bič sam osetio još pre 15 godina u Mostaru. Došao sam, mislim, kod potpredsednika opštine Franca Novaka. Tražio sam posao. On je pozvao miliciju i onda su me uhapsili. Tada sam donekle shvatio šta znači ta reč birokratija. Uopšte s tim poslom bilo je teško. Rano sam ostao bez roditelja pa sam molio Boga da neko umre da bih obukao mantiju i zajedno s popovima nosio kandilo i drveni krst, pevajući sa njima: »So svija timi u pokoj...« Moja najbolja ilustracija birokratije je priča »Krtiso bih jarice«.

4. Može li nesrećan čovek biti pesnik?

— Svaki pesnik je nesrećan... Ja sam profesionalni samoubica, uvek smrt odmaćem ispred mene za jednu svetlosnu godinu.

5. Opišite nam jedno svoje samoubistvo?

— Prolazio sam jednom kroz

neku šumu. Ona mi se dopala i hteo sam da se poistovetim sa njom. Začeo sam pronašao parče konopca, vezao ga za drvo i stavio oko vrata. Ipak, predomislio sam se, skinuo konopac i rekao sebi: »Slušaj, Jakove, ako se sada obesiš nikada od tebe neće biti čovek. Oprostiću ti ovog puta ali ubuduće nemoj da praviš takve gluposti«.

6. Verujete li u progres?

— Verujem u progres zato što verujem u čoveka.

7. U tom slučaju postoji mali nesporazum između Vašeg ličnog uverenja o progresu i vašeg sveta u literaturi?

— Zbog toga sam ja u večitoj svadi sa mojim junacima. I ja se jedino sa njima obračunavam, kalim svoj bes. Pred birokratima sam se inače predao. Uostalom, ja sam optimista. Uvek verujem u budućnost, a uvek sam protiv sadašnjeg trenutka.

8. Vi, izgleda, nikoga ne mrzite?

— Ne mrzim nikoga ali sam ravnodušan prema ljudima koji mrze. Huljama i državnim neprijateljima ipak bih stavio zvono na vrat i izolovao ih kao gubavce.

9. Šta mislite o krajnjem cilju sveta?

Kraj sveta vidim vrlo vedro. Uz pompu ljudi pričaju jedni drugima o svojoj pokvarenosti i smeju se, likuju i piju suze jednog hiljadugodišnjeg starca jednog pravog svedoka ljudskog progressa. Bogati će se obogatiti a siromašni još više osiromašiti.

10. Vaša vizija idealne države?

— Pesnici bi u idealnoj državi spalivali sami sebe. Ratnici, admirali i sveštenici imali bi posebnu autonomiju. Žene bi se kao i dosada borile za svoja prava, ali bi im bila ukunuta privilegija — skinuo bih ih dole sa

jatelji u inostranstvu. Dobro znamo čije je geslo bilo ćutanje i zataškavanje. Dobro znamo: samo se otkrivene slabosti mogu otkloniti, druge ne. Hoćemo da živimo u slobodnom, demokratskom socijalističkom društvu koje ne mora, kao samrtnik, da se plaši »stine« svojim nevoljama. Ništa rdavo od nas ne mogu prepisati. Prava sramota i nesreća nastaje ako u inostranstvu počnu da prepisuju »teorijske« članke iz beogradske večernjih listova. No razloga nemiru nema: beogradske večernji listovi su ti koji prepisuju članke iz jednako uglednih, nazvani večernjih listova u inostranstvu.

Moramo podsetiti i na to da zvuči kao neoprostiva glupost nazvati izdajnikom onoga ko posveti list razotkrivanju neprijatelja — strahovitog mehanizma staljinističkog samovlašća. Da ironija bude veća, autori te gluposti su oni koji svoj list u najvećoj meri posvećuju čaršijskim intrigama, sajmu mode i fotografijama golišavih lepotica.

I najzad, moramo odlučno odbaciti »argument« da »Studente« raspiruje strasti. Svakom pismenom i dobronamernom čoveku mora biti jasno da je poslednji broj »Studenta« bio odmeren, racionalan, analitičan i kritički. Isto tako svakom pismenom i dobronamernom čoveku mora biti jasno da jarnosni ton i paklena dreka sa stranica beogradske večernjih listova ne deluju ni razumno, ni smireno i da su daleko od svakog dostojanstva.

A. I.

POLITICKO STANJE NA UNIVERZITETU I ZADACI SAVEZA KOMUNISTA

(NASTAVAK SA 1. STRANE)

konceptije. Organizovanje u ovom cilju, sastavni je deo stalne samoupravne aktivnosti na Univerzitetu. Značaj i smisao ove pojava na inicijativu građana. Iz toga i proističe činjenica da je samooorganizovanje naroda za odbranu samoupravnog sistema i nacionalne slobode logičan nastavak i izraz doslednosti naše revolucije. (...)

II IDEJNI PROBLEMI I AKCIJE

Mi ne smemo gubiti iz vida činjenicu da junske događaji počeli izvan SK, da je u junu bilo i danas ima ljudi, koji nas oboje da se aktivnost studenata odvija izvan i mimo SK. (...)

I pored procesa u SK i njegovog šireg otvaranja prema zahtevima i potrebama mladih, još uvek se javljaju zahtevi da se traže neke posebne forme za akciju, van postojećih struktura i mimo SK i Saveza studenata. Kako inače razumeti insistiranje na očuvanju akcionih odbora kao »nove forme« okupljanja i organizovanja. Sta znači istupanje u ime »novog pokreta« i.d. Ovakve su pojave usamljene, ali njihovo postojanje ukazuje na potrebu da se SK idejno razgraniči sa njihovim nosiocima.

Nesumnjivo je da su neki od zagovornika ovako formulisanog političkog pluralizma ideološki nosioci građanskog liberalizma, čiji je krajnji cilj pretvaranje samoupravne demokratije u višepartijski sistem. Ipak znatan broj iz redova onih koji se zalažu za neke posebne strukture, su komunisti i članovi Saveza studenata, koji se još uvek ne snalaze u složenim uslovima razvijene samoupravne demokratije.

Utoliko je veća politička potreba da se SK na Univerzitetu prema ovim pojavama jasno opredeli i pređe u političku akciju. (...)

Poznato je da ni u junskim danima političko stanje na svim fakultetima nije bilo isto. (...) Ponašanje nekih ljudi kod pozivanja na jedinstvo ukazuje na potrebu da se bliže odredimo oko toga ko je sa kim jedinstven i šta je sadržaj tog jedinstva. Pre svega, svakom je jasno da mi ne možemo dopustiti koegzistenciju različitih ideoloških pozicija i političkih akcija. Progresivne, samoupravne i konzervativne snage (koje se javljaju u raznim oblicima) ne mogu biti jedinstvene nigde, čak ni na Univerzitetu. (...)

Stvarno jedinstvo progresivnih snaga koje sa SK tragaju za suštinskom dalje demokratizacije univerziteta, ne može biti poistovećeno sa nekakvim gnjilim kompromisima i formalnom harmonijom »radi mira u kući« ili nekim političkim udruživanjem van SKJ. (...)

Postoji realna opasnost da se svi oni koji ne prihvataju usvojene principe partijskog ponašanja, zasnovane na principima demokratskog centralizma, nađu na pozicijama frakcionštva. (...) SK Beogradskog univerziteta mora da potraži odgovore na pitanja šta je to radikalizam u našim uslovima, šta znače otpori navodno svakoj ideologiji i zahtevi za »bezidejnom naukom«, zalaganje za uravnilovku i druga problematična shvatanja koja egzistiraju u SK (...)

Idejama o vansamoupravnom delovanju, o partijskom pluralizmu i drugim tvoreninama buržoaske demokratije, pogoduje neaktivnost, nedinamičnost SK i Saveza studenata. Zelja velikog broja mladih ljudi na Beogradskom univerzitetu da postanu članovi SK i aktivizacija SK, ukazuju da postoji poverenje u našu organizaciju. Zato SK mora da se još više otvori prema revolucionarnim težnjama i zahtevima studentske omladine, menjajući ne samo organizacione oblike već i sadržaj svoje aktivnosti. On mora da učini sve kako bi i ova generacija postala aktivni politički subjekt i kako bi ona ponela svoj deo odgovornosti za razvoj i sudbinu našeg samoupravnog društva.

Jedan od najvažnijih preduslova za to je da SK doprine dograđivanju teorijskih koncepta koje će snagom argumenta razobličiti one konceptije koje se u ime »naučnih sloboda« i formalne demokratije suprot-

stavljaju idejnim osnovama SK i osnovnim principima samoupravnog sistema. Oni članovi SK koji u tome ne učestvuju, ne mogu doprinesti razrešavanju i prevazilaženju društvenih protivurečnosti. Pasivni deo članstva je objektivna smetnja efikasnosti i daljem jačanju ugleda SK. Iz ovog broja regrutuju se oni koji nude birokratsko-etatiistička rešenja za sve društvene probleme, ili defetisti, demoralisani sopstvenim neznanjem, koji lako postaju plen buržoaske ideologije i propagande.

III SK I REFORMA UNIVERZITETA

Univerzitet ovakav kakav je tvorevina nasledena iz administrativnog perioda, sa mnogim karakteristikama i obeležjima tog vremena.

Ne postoji još uvek jasno i razrađeno definisan koncept reformisanog Univerziteta za koji i političke snage Univerziteta treba da se založe. (...)

Ova akcija treba da se organizuje na najširoj osnovi, uz učešće svih studenata, nastavnika i komunisti. Sve političke organizacije na Univerzitetu, u sinhronizovanoj akciji, treba ovu diskusiju iz komisija i saveta da prenese pred najširi auditorij.

Nabrojaćemo neka pitanja koja smatramo sastavnim delom ovog kompleksa.

1. Pre svega treba reći da je pitanje brzog razvoja samoupravljanja na Univerzitetu, a naročito uticajnijeg učešća studenata u samoupravljanju, jedna od bitnih komponentanata reforme i prioritetni zadatak sadašnje političke akcije SK na Univerzitetu.

2. Položaj Univerziteta u društvu, ili odnosi Univerziteta i društva, povezivanje nauke i obrazovanja sa radnim organizacijama u privredi i društvenim delatnostima, usklađivanje funkcija Univerziteta sa potrebama društva sa stanovišta našeg društveno-ekonomskog sistema.

Sadašnji način finansiranja nauke i obrazovanja neprihvatljiv je za Univerzitet. Tu mislim i na spoljnu raspodelu dohotka (Univerzitet — društvo), i na unutrašnju. Na Univerzitetu postoje značajne snage koje se zalažu za postojeći način raspodele i to zbog toga što on nosi mnoge elemente budžetskog finansiranja i starog platnog sistema, koji stvaraju prividnu egzistencijalnu sigurnost. Ovo pitanje treba tretirati kao problem prvostupnog političkog značaja.

3. Demokratizacija odnosa na Univerzitetu, koja podrazumeva pre svega, oslobađanje kritičke naučne misli, uspostavljanje stvarne reizbornosti kao demokratske institucije, koja je već prokrcila sebi put u mnogim sredinama našeg društva. Otvaranje Univerziteta prema mlađoj generaciji ne samo radi studiranja već i društvenog obrazovanja.

4. Potrebno je da se Univerzitet od eksperimentalne visokoškolske ustanove pretvori u istinsko žarište naučnog i kulturnog života Republike. Naučni rad i istraživanja moraju imati izvorište na Univerzitetu i biti u tesnoj vezi, kako sa obrazovnim procesima, tako i sa realnim potrebama društva. Zajednica mora da odvajanja mnogo veća finansijska sredstva za potrebe naučnog rada i obrazovanja, inače Univerzitet ne može ostvarivati funkcije koje ima. U tom cilju neophodno je da se traže novi principi i kriterijumi raspodele za nauku i Univerzitet. Razume se da Univerzitet ne očekuje ništa iznad realnih mogućnosti društva ali dosadašnja praksa pokazuje da sredstva za nauku nisu pravi odraz tih mogućnosti. (...)

5. Komunisti se moraju zalagati za jedinstvo naučnog i idejnog rada. Naša nauka mora da bude angažovana i pogonska snaga daljeg razvitka našeg samoupravnog društva.

6. I na kraju, nema reforme Univerziteta ako se njegova vrata ne otvore najsposobnijima. Mi se moramo zalagati za takvu klimu u kojoj će i nastavnici i studenti koji su se tu zatekli, ako nisu sposobni da se stalno potvrđuju, moći da odu i ustupe svoja mesta sposobnijim. (Delovi referata)

O radu univerzitetskog komiteta

Rad u UK, od vanredne konferencije može se sumirati kao aktivnost koja se najvećim delom odnosila na junske događaje i traženje načina i mogućnosti realizovanja Smernica Predsedništva i Izvršnog komiteta CK SKJ, a naročito onog njihovog dela koji se odnosio na univerzitetsku organizaciju SK.

UK se trudio da najsvesnije oceni situaciju u kojoj se našla univerzitetska partijska organizacija, a koja se naročito komplikovala u toku junskih događaja. Možda je nepotrebno istaći da je UK u takvoj složenoj situaciji najbrži i najodmeraviji svaku reč prilikom zauzimanja stavova o vrlo krupnim pitanjima SK na Univerzitetu u saopštenjima koja su se zasnivala na opštoj političko-ideološkoj orijentaciji SK. UK je bio svestan da svaki nepromišljen postupak, kao i svako kolebanje u osnovnim, već odavno u svojinim principima na kojima se zasniva Savez komunista Jugoslavije, može još da više komplikuje i onako vrlo komplikovano stanje na Univerzitetu. Potrebno je bilo, dakle, delovati istovremeno odlučno i politički mudro. U tome se, naravno, nije uvek podjednako uspevalo. Ali se zbog toga, mislim, ne bi moglo naročito mnogo zameriti UK.

Svestan da SKJ predstavlja jedinstvenu organizaciju u političkom, ideološkom i organizacionom smislu, UK se vrlo snažno borio protiv svega onoga što je u ovom međuvremenu narušavalo to jedinstvo. UK je, u tom smislu, uvek polazio od činjenice da je univerzitetska organizacija deo SKJ i da ona ne može biti ništa mimo njega niti uživati veća prava i privilegije od bilo koje druge organizacije u zemlji. Zato je on zauzimao jasne i precizne stavove u odnosu na sve pojave koje su se u ovom periodu ispoljile na Univerzitetu, a koje su odudarale od ideološko-političke platforme SKJ i ugrožavale njegovo jedinstvo na Univerzitetu.

U tom smeru on je koordinirao svoju aktivnost sa ostalim rukovodećim organima SK, a naročito sa Gradskim i Izvršnim komitetom CK SKJ, čija je pomoć u rešavanju ovih problema bila vrlo značajna.

UK je bio svestan ozbiljne i realne opasnosti konstituisanja opozicije unutar organizacije SK na našem Univerzitetu, a na koju su ukazale i Smernice. Na takvu opasnost on je oštro reagovao. Međutim, bila bi iluzija ako bismo mislili da je ta opasnost presečena odlukom Gradske konferencije o raspuštanju filozofskog i sociološkog ogranaka SK na Filozofskom fakultetu, gde su se te tendencije otvoreno ispoljile. Jedinstvo SK se ne može ostvariti na bazi oprečnih ideoloških pogleda i divergentnih političkih akcija. Moraćemo se ubuduće odlučnije boriti za jedinstvo SK. Ono je garancija naše nezavisnosti i mogućnosti izgradnje slobodnog i humanog socijalističkog društva na samoupravnim osnovama.

Postoji mišljenje usamljenih pojedinaca da je aktivnost UK u ovom periodu divergirala od stavova ove konferencije. Na toj osnovi se tvrdi da u UK vladaju jedni, a u ovoj konferenciji drugi kriterijumi. Ako bi to stvarno tako bilo, onda bi aktivnost SK na Univerzitetu bila paralizovana. Insistiranje na tim razlikama i njihovom isticanju u određenim prilikama narušava jedinstvo SK na Univerzitetu. Uostalom, i postojanje razlike o ovom ili onom pitanju može u izvesnim slučajevima biti i sa svim normalno. Ali, u tom slučaju nije UK ono telo kome se treba predrediti, već je to Univerzitetska konferencija kao najviši organ Saveza komunista na Univerzitetu. Uostalom, o tome će ova konferencija kazati svoju reč.

MILAN IGNJATOVIC

SK i samoupravljanje na univerzitetu

U referatu »O samoupravljanju na Univerzitetu« istaknuti su, manje-više, organizacija.

O ulozi u samoupravljanju, u referatu stoji sledeće:

»Uloga Saveza komunista u razvoju samoupravljanja prvenstveno je u podsticanju svih spomenutih procesa, u iniciranju »konstruktivne konfliktnosti« u svim slučajevima gde se samoupravljanje postavlja u prepreke. Identifikovanje komunista sa raznim preživelim oblicima i birokratskim ponašanjima nedopustivo je. Javna je tajna da svi komunisti, nisu najistaknutiji stručnjaci, niti su »šampioni« u potpomaganju i podržavanju novih oblika razvitka nauke, nastave i samoupravnih odnosa. Oni ponekad identifikuju svoju ličnost sa Partijom ili u subjektivnom uverenju da su u pravu ili u svesnoj nameri da na taj način očuvaju stečene privilegije. Svaku kritiku svoje ličnosti i postupaka grubo proglašavaju za antipartijsku i skoro antidržavnu delatnost. Neproceniiva je politička šteta od ovakvih monopolističkih stavova koji degradiraju ulogu SK u očima vanpartijskih studenata i zaposlenih. Bez straha od represalija, sa punom odgovornošću, komunisti se moraju najpre u svojim redovima izboriti za lik komunista koji prednjači u svemu. U ovome pojava jedne mlade generacije bez predrasuda i motiva treba da znači krupnu pomoć. Bilo bi fatalno dopustiti da se omladina svrstava iza demagoških parola ljudi koji sa socijalizmom nemaju nikakve stvarne veze, da omladina sledeće povampirenim anarho-

idnim i očigledno odavno poznavačakako ne zaboravljaju, jedan napor više. Ono što zameraju drugima ne smeju dopustiti ni sebi, pa će romantiku i iskrenost mladosti izraziti kroz samopozrtvovanje i savestan rad kroz organe samoupravljanja, rad koji, kao i svaki drugi, ima i svoje mukotrpnije, manje atraktivne strane, no gde krajnji cilj, naravno, olakšava podnošenje teškoća. U kojoj meri meri Savez komunista među studentima bude uspeo da objasni sve ovo i do sada neupućenim, utoliko će više on i održavati svoj autoritet i doprinosti konačnom prevladavanju samoupravnih odnosa...

Našoj samoupravnoj reorganizaciji treba pristupiti odmah, na ipak bez brzopletosti, ostvarujući samo one promene za koje u datom trenutku postoji opšte ubeđenje i demokratski potvrđena saglasnost«.

***

Junski događaji su donekle olložili organizovani rad u vezi sa usavršavanjem samoupravnog sistema na Univerzitetu, ali su s druge strane, na najvidniji način istakli hitnost izmena samoupravnog sistema na Univerzitetu. U raznovrsnim diskusijama tih dana čulo se obilje mišljenja i predloga. Spontano su se formirali »jednički zborovi« studenata, nastavnika i administrativno-tehničkog osoblja. U organizaciji SK iskristaliso se mišljenje da ove zborove treba zadržati kao zajednički oblik samoupravljanja, a da oni ne mogu biti oblik posebnog političkog organizovanja koji zamenjuje Savez komunista, Savez stude-

JUNI

Da prava zrelost pravog leta
Određi šta je a šta nije,
Počće istorija leta,
Počće leto istorije —
O lipe Univerziteta,
Ovo je juni vaših grana;
Juni, mesec najkraće noći,
Juni, mesec najdužeg dana.

IVAN V. LALIC

tim buržoasko-liberalnim frazama samo zato što iza parola druge vrste ne vidi dovoljno ličnosti kod kojih su reči i dela u potpunom skladu. Veliki ispit Saveza komunista na univerzitetu i ne samo na njemu je u ovom prednjačenju u oživljavanju samoupravljanja, pod parolom da komunisti budu najbolji u svemu, a ne da se toleriše čak kršenje samoupravnog duha, pa i zakonitosti direktno, što se naročito ispoljava svuda gde se radi o žarištima moći i privilegija i gde se obični monopoli i klanovi proglašavaju za jedine čuvere socijalističkog društva.

Savez komunista se mora zalagati i za osposobljavanje za samoupravljanje ne samo svog članstva nego i najšireg kruga studenata, nastavnika i drugog osoblja. Ne može se ni doprinosti jednom sistemu, niti se mogu odgovorno kritikovati njegovi nedostaci ako se taj sistem ne poznaje u tačnice i ako se ne ulaže stalni napor da se prate česte promene tog sistema. Obratovanje za samoupravljanje mora postati ne samo pretežni deo još više proširenog nastavnog fonda društvenih nauka, nego i bitna komponenta ideološkog rada društveno-političkih organizacija, a Saveza komunista u prvom redu. Jedna od upadljivih vrlina današnje omladine je nesklonost opštim razmatranjima, kao i neprihvatanje nedokazanih stavova i neobrazloženih obećanja. Studentska želja za istinskim učešćem u samoupravljanju ne može se svesti samo na proteste u vezi sa vidljivim efektima rada drugih sredina. Ako studenti žele da u društvu zauzmu mesto koje im pripada s obzirom na intelektualni nivo, moralne kvalitete i mladalačku borbenost, onda će to mesto utoliko lakše izboriti uko-liko budu impresivnije delovali svojim poznavanjem društvenih tokova. Ulazak studenata u samoupravljanje na univerzitetu za njih će predstavljati, što oni

na i ostale postojee društveno-političke organizacije. S obzirom na svoj sastav, logično je da zbor bude najviši samoupravni organ. Na ovom stavu treba dosledno insistirati, kao što je to i do sada činjeno u najvećem broju diskusija. Sigurno je da će u vezi sa kompetencijama zbora biti veoma složenih problema i da će se naći na neslaganosti sa postojećim zakonskim propisima opšte prirode. Treba, međutim, insistirati na izmeni onih napisa koji bi predstavljali formalnu prepreku za ovaj novostvoreni oblik, koji u potpunosti odgovara intencijama našeg samoupravnog društva.

Sadašnja situacija u kojoj studentsko samoupravljanje praktično ne postoji, s pravom se ocenjuje kao anahronična. Studentski zahtevi su brojni, obrazloženi i hitni. (...)

Isticanje studentskog samoupravljanja u prvi plan ne znači da je ono jedino nerešeno pitanje iz niza pitanja vezanih za samoupravljanje na Univerzitetu. O drugim pitanjima kasnije će biti više govora. Možemo se složiti za mišljenjem da samoupravljanje na Univerzitetu značajno zaostaje iza potreba i mogućnosti, ali je teško prihvatiti frontalne napade na Univerzitet u celini kao najzaostaliiju, skoro feudalnu sredinu u ovom pogledu. Problemi stvarnog a ne samo deklarativnog samoupravljanja u žiži su interesovanja čitavog našeg društva. Prirodno bi bilo da Univerzitet, s obzirom na svoj intelektualni potencijal i na svoje slobodarske tradicije prednjači u ovim procesima. Ime mesta kritici ako se on u tom smislu ne ističe dovoljno što ne znači da je zaostaliiji od mnogih drugih sredina. Naprotiv, može se govoriti i o izvesnoj tradiciji Beogradskog univerziteta koje može da posluži kao ugled u nižu slučajeva.

Sadašnji školski sistem stimuliira studentsku društvenu nezagažovanost. Angažovanjem studenta

OPTIMIZAM

Ako se osvrnemo na stanje na Univerzitetu danas, mislim da u celini možemo biti optimistički raspoloženi. Naša omladina i naši profesori i svi ostali radnici na Univerzitetu su čvrst bedem u opštenarodnom, odbrambenom ratu. Ta konstatacija treba da nas zadovoljava. Mi možemo, bez obzira na izvesna nerazumevanja u junu, otvoreno, vedra čela, kazati:

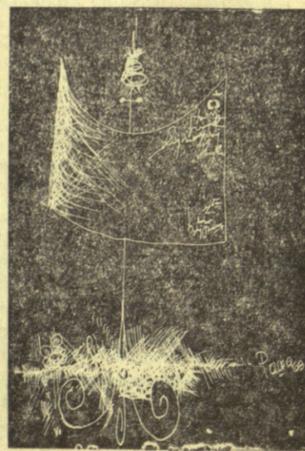
Organizovano smo spremni da budemo u prvim redovima odbrane naše zemlje u slučaju agresije bez obzira odakle ona došla. Ako bi se u ovakvoj ili još težoj situaciji pojavio neprijatelj ja mislim da je naša partijska organizacija na Univerzitetu potpuno spremna da bilo kakav defetizam ne samo suzbije, nego da ga uništi. To je vrlo važno, jer je bilo, ipak, mišljenja, zbog stvarno očiglednih pogrešaka, koje su bile tu i tamo na Univerzitetu, da se ova omladina na Univerzitetu nekako suviše odvojila od radničke klase, od naroda. Mislim da s optimizmom možemo prihvatiti konstataciju da je ova omladina ne samo sa radničkom klasom, nego u prvim redovima odbrane, i srcem i mozgom.

Kada govorimo o političkoj situaciji na Univerzitetu treba imati u vidu i realnost na Univerzitetu. Pored ocene koju je dao drug Tito i Centralni komitet kako o junskim događajima, tako i uopšte o Univerzitetu, ta ocena je jasna, provlače se tu i tamo, u intimnim razgovorima, pa čak i javno različite ocene situacije na Univerzitetu. Jedna od tih ocena je pod uticajem ekstremista koje nazivaju radikalima, da tako kažem, pod uticajem desničara koji su istupali pod levičarskim parolama. Ti pojedinci, desničari, bez obzira što u određenoj situaciji mogu da menjaju i taktiku, pa ako hoćete i usled izvesnih opasnosti, izjave i stavove da menjaju. Oni sada daju ocene o junskim događajima, o pojedincima, o čitavoj političkoj situaciji otprilike ovako: Ko je bolje psovao rukovodstvo, ko je bio veći demagog, taj se bolje držao u junu. To su opasni stavovi. Protiv takve demagogije i protiv takvog izvrtanja stanja, Savez komunista na Beogradskom univerzitetu treba energično da se bori. Ako na terenu našemo na ljude koji su bili protiv Saveza komunista, da im se suprotstavimo, energično, bez obzira ko je u pitanju. Nimalo se ne treba plašiti, da ukoliko zaoštrimo borbu protiv takvih, jer ja sam siguran da je preko 90 posto na Univerzitetu, kao što je rekao i drug Tito, na liniji Saveza komunista u svim situacijama. Zato pojedincima i grupicama ne bi trebalo dozvoljavati da izvrše stvarnu situaciju na Univerzitetu. Prema njima ne možemo biti bolećivi.

Druga krajnost postoji van Univerziteta. To je ona krajnost da se osuđuje ko god je bio na strani studenata, naime ko je bio energično na onim pozicijama koje su i studenti kao progresivne zastupali koje je i drug Tito kao takve okarakterisao. Ima slučajeva pa čak i članovi komiteta da kažu pokolebao se taj i taj. Tu krajnost, tu neprincipijelnost treba komiteti u svojim sredinama da otklone, da ne bi došlo do nekih raspravljavanja. Ima čak i uticajnih pojedinaca koji kažu da studenti nisu znali šta hoće. Mislim da su to neodgovorne izjave.

(Neautorizovani stenografski zapis izlaganja)

DR DRAGISA IVANOVIC

O političkoj situaciji i o samoupravljanju

— ZABELEŠKE O DISKUSIJI NA KONFERENCIJI —

Na Univerzitetu SK govorilo se o mnogim problemima, danas aktuelnim na Univerzitetu, o političkoj situaciji na Univerzitetu, o reformi, posebno o samoupravljanju.

Sto se tiče samoupravljanja, svi govornici su bili saglasni da je prostor za odlučivanje studenata ogroman i da obuhvata gotovo sva pitanja. Branislav Šoškic je, međutim, istakao da je jedno samoupravljanje, a drugo stručnost i da se te sfere ne smeju brkati. Inače, naglasio je on, nisu važne forme: važno je da sve kategorije nađu svoje mesto u odlučivanju.

STA JE ZBOR?

O statusu i funkciji zbora dugo se raspravljalo. Preovladalo je, najzad, mišljenje da je zbor najpogodniji zajednički oblik samoupravljanja studenata, nastavnika i tehničkog osoblja na fakultetu, ali da on ne može biti oblik posebnog političkog organizovanja, ili, kako se izrazio Radenko Kuzmanović, »političko delovanje van SK. Aleksandar Stojanović nije se složio sa ovakvim shvatanjem zbora,

ističući, s jedne strane, činjenicu da je samoupravljanje neodvojivo od političkog delovanja; i ukazujući, s druge strane, na suštinsku sličnost između Socijalističkog saveza i institucije zbora, a niko, — rekao je on, — Socijalistički savez ne proglašava drugom partijom. Junski događaji treba da su motorna snaga aktivnosti studenata. Stojanović je govorio i o akcionim odborima, i polemisao sa jednom ranijom izjavom Bore Pavlovića da su akcioni odbori nastali izvan sistema; akcioni odbori bili su izvršni organi zbora, pa bi se, po istoj logici, to moglo reći i za zbor. Ja ne mislim da su svi akcioni odbori dobro radili; reč je o opštem određenju. Međutim, naglasio je zatim, dobro je što akcioni odbori više ne rade, jer više kao operativna tela nisu potrebni.

Stojanović je rekao da mu nije poznato da je bilo koja grupa težila organizovanju nasuprot SK i tražio je da se takvi ljudi identifikuju i protiv njih preduzmu određene mere.

Milutin Šišović, student Mašinskog fakulteta, smatra da junski događaji ne mogu biti nikakva osnova za dalju aktivnost i da njih ne treba ni spominjati, jer bi svako vraćanje na ovu vruću atmosferu i na tok prethodne konferencije Beogradskog univerziteta moglo biti fatalno i krajnje pogrešno. Upravo sadašnje iskustvo pokazuje da se u jednoj drugoj klimi mogu konstruktivnije i efikasnije razrešavati svi problemi.

U diskusiji je zatim isticano da ne bi bilo dobro ako bi zbor, s obzirom na to da je ogromno telo, bio glavna inicijativna snaga; glavna inicijativna snaga trebalo bi da dolazi od manjih i operativnijih radnih jedinica, bilo da je reč o veću godinu, katedri ili nekoj drugoj radnoj jedinici. U protivnom, zbor ne bi mogao uspešno i sa potrebnom efikasnošću da funkcioniše. Istaknuto je, takođe, da uvođenjem zbora ne bi trebalo ukidati neke druge oblike organizovanja, kako čisto univerzitetskog tako ni onih na relaciji univerzitet — društvo. Jedino bi trebalo ukinuti skuptšinu pošto je ona upravo bila forma koja je imala ingerencije današnjeg zbora.

Branislav Šoškic je skrenuo pažnju na činjenicu da se čitav problemski kompleks reforme Univerziteta često svodi na problem samoupravljanja. Organizacija SK morala bi da na daleko široj osnovi inicira rešavanje ove problematike. Zabrinjavajuće je, nastavio je on, što je nivo stručnjaka koji izlaze sa naših fakulteta daleko niži od nivoa u razvijenijim zemljama. Mi moramo smanjiti mrežu celokupnog visokog školstva i izvršiti intenzifikaciju i integraciju naučnog rada. Time bi se i opremljenost fakulteta radikalno poboljšala. Bez tih zahvata ne može se mnogo učiniti. Mi smo mnogo atomizirani i integracioni procesi su nužni. Ta integracija ne bi rezultirala ograničavanjem samoupravljanja na fakultetima, već, naprotiv, razvijala bi se na puno samoupravnoj osnovi. Prema tome, ekstremna su gledišta: samo fakultet ili centralizacija Univerziteta. Ne samo da je potrebna zajednica fakulteta, već i zajednica univerziteta i instituta. U današnjoj situaciji atomizirane organizacije naučnog rada česte pojave su familijarnost i slabljenje kriterijuma; postoje velike razlike u posleđu stručnosti ljudi istog naučnog ranga na različitim fakultetima. S druge strane, imamo mnogo stručnjaka iz istih grana koji ni na koji način ne saraduju, koji se čak i ne poznaju; svako radi zasebno. Univerzitet se zatvorio; nema mesta novim kadrovima. Institucija reizbora slabo funkcioniše. Kriterijumi se moraju objektivizirati. Ja sam, u ovoj situaciji, za reizbor i redovnih profesora. Kasnije, kad bi se objektivni kriterijumi primenjivali na svim prethodnim nivoima, to ne bi bilo potrebno.

Miladin Korać je istakao da će jedino puno uvažavanje studentske volje održati ljude aktivnim, i to u onoj meri u kojoj sami studenti budu nosioci odlučivanja. Ako se studenti budu tretirali kao publika ili kao fasada, onda to samoupravljanje razume se, ne može biti.

Radenko Kuzmanović je napomenuo, u vezi sa problemom pasivnosti studenata, da poređenje između sadašnje aktivnosti i junske počiva na pogrešnoj osnovi pošto su različiti činioci poređenja. Odgovoreno mu je da to isto važi i za poređenja aktivnosti studenata pre juna i sad.

Latinka Perović, član IK CKS, govorila je o novoj situaciji na Univerzitetu. S jedne strane, on je veoma prisutan u javnosti; s druge strane, kontakti između Univerziteta i svih političkih foruma vrlo su bliski tako da je i odgovornost postala zajednička. Inicijative SK na Univerzitetu su veoma porasle; letargična atmosfera koja je na njemu dugo vladala, prevaziđena je. »Stvoreni su svi uslovi da se oslobodimo svega što je intriga i politikanstvo, i da se angažujemo na stvarnim problemima«.

Miroslav Pečujlić je istakao ogromnu ulogu nauke danas; pad nauke u socijalizmu istovremeno bi bio i pad socijalizma. Govorilo se, dakle, o velikom broju problema Univerziteta danas.

Možda bi uspeh ove Konferencije bio veći da se govorilo o jednom bitnom problemu recimo o reformi Univerziteta, ali stručnije; da se govorilo na osnovu detaljnijih analiza. Ali, očigledno je da je diskusija tek počela i da rešenja treba očekivati. Svi se slažemo da je reforma potrebna ali nikom nije jasno kako je ostvariti, — rekao je rektor Dragiša Ivanović. Ovo je verovatno ispravna ocena o reformi Univerziteta, danas najbitnijeg problema na Univerzitetu.

VITA TEOFILOVIC

STA DA SE RADI STA DA SE RADI

Na Elektrotehničkom fakultetu već se radi

U vezi sa diskusijom o tome šta da se radi ove jeseni na Univerzitetu bilo bi korisno i zanimljivo reći šta se već radi na Elektrotehničkom fakultetu. Široka društveno-politička aktivnost započeta u junu ove je nastavljena odmah početkom septembra. Tada je održan zajednički sastanak akcionih odbora Elektrotehničkog, Građevinskog i Arhitektonskog fakulteta, koji su tokom junskih događaja uglavnom radili zajednički s obzirom na to da se sva tri fakulteta nalaze u istoj zgradi. Još u julu dogovoreno je da se održi ovaj sastanak pošto su akcioni odbori izabrani na poslednjem zboru s tim da postoje do izbora novog rukovodstva Saveza studenata na fakultetima. Akcioni odbori su sada zaključili da celokupnu aktivnost pokrenutu u junu, treba preneti na postojeće društveno-političke organizacije na fakultetu. U skladu s tim je predloženo:

— da se održi skupština Saveza studenata (zajedno sa zborom) koju će pripremiti Fakultetski odbor Saveza studenata i akcioni odbor, na kojoj bi se analizirali junski događaji, dala razrešenja akcionom odboru i Fakultetskom odboru i izabrao novi fakultetski odbor SS (FOSS),

— s obzirom na to da se akcioni odbori neće ponovo birati, svi oni koji su aktivno učestvovali u junskim događajima u skladu sa akcionim programom i programom Saveza komunista treba da učestvuju u radu novoizabranog FOSS-a i postojećih organizacija,

— da se jedna skupština — zbor posveti razmatranju mogućnosti uvođenja novih samoupravnih tela na fakultetu kao što je, na primer, zbor studenata i nastavnika.

To bi ukoliko bila suština zaključaka tog sastanka koji je predstavljao uvod u dalju aktivnost na našim fakultetima. Tokom septembra osnovana je jed-

na neformalna radna grupa sastavljena od studenata Elektrotehničkog fakulteta, članova Akcionog odbora, nekih članova FOSS-a, kao i nekih članova Sekretarijata SK koja je počela pripremanje fakultetske skupštine SS. Ova radna grupa pripremila je veći broj predloga u vezi sa tim šta i kako treba raditi na fakultetu početkom školske godine. Ti predlozi se uglavnom mogu podeliti u dve grupe:

Prva grupa predloga se zasniva na činjenici da je student aktivan učesnik nastavnog procesa, pa je kao takav nepravedno stavljen u položaj u današnjem sistemu upravljanja fakultetom tj. univerzitetom. Student se ne može izjednačiti sa predmetom rada u materijalnoj poziciji jer je on subjekt koji bitno utiče na krajnji uspeh nastave i zato mu treba priznati status radnog čoveka sa svim samoupravnim pravima koja iz toga proističu. U vezi sa tim konkretno se, između ostalog, predlaže:

— da student kao radni čovek bude ravnopravan član radne zajednice,

— da skupština fakulteta kao zbor svih radnih ljudi treba da postane vrhovno samoupravno telo na fakultetu,

— da u okviru radne zajednice, pored do sada postojećih radnih jedinica nastavnika i saradnika i administrativno-tehničkog osoblja treba da postoji i radna jedinica studenata,

— da se poveća broj studenata u savetu fakulteta sa tri na osam, ili da se svi članovi saveta izvan fakulteta zamene studentima,

— da studenti u veću imaju ravnopravne predstavnike sa svake odeljke, sa svake godine po jednog (ukupno 12), pošto veći fakulteta praktično odlučuje o nizu problema koji su od značaja za studente,

— da pored toga u fakultetskim komisijama, katedrama i većima godina studentski predstavnici budu ravnopravni.

U daljoj razradi organizacionih oblika i kompetencija studenata će saradivati sa profesorima u komisiji za organizaciju samoupravljanja na fakultetu.

Druga grupa predloga je u vezi sa organizacijom Saveza studenata. Pre svega, ta reorganizacija biće uslovljena uključivanjem studenata u samoupravljanje. Tako se na pr. predlaže osnivanje grupe ili komisije sačinjene od predstavnika u samoupravnim telima koje će preko FOSS-a sazivati zborove studenata radi razmatranja svih pitanja unutar fakulteta koja zanimaju studente i za koje studenti žele da preko njihovih predstavnika budu pokrenuta na veću, savetu i sl. Osim toga, na zborovima predstavnici će iznositi studentima probleme koji su na dnevnom redu tih tela, unožnavati se sa stavom studenata o tim problemima i onda te stavove iznositi u forumima gde su predstavnici. Predlaže se još i osnivanje grupe-komisije pri FOSS-u zadužene za održavanje široke politizacije studenata i uticaju politizacije na naše socijalističko društvo. Oni bi organizovali zborove po ugledu na junske, zatim aktuelne razgovore i predavanja. Ukratko, cilj je organizovati Savez studenata na fakultetu tako da bude stvarna i efikasna politička organizacija. U tom smislu su i drugi predlozi iz ove grupe kojima se traže načini za efikasnije delovanje postojećih organizacionih formi pri SS.

Sve ideje o razvijanju samoupravljanja na fakultetu, a sa njima je povezan i deo ideja o reorganizaciji SS, mogle bi se ostvariti tek kada bude donesen novi zakon o visokom školstvu i ako one budu obuhvaćene tim zakonom. Da do tada sve ne ostane samo na rečima, predlaže se eksperimentalno realizovanje navedenih predloga već sada. To znači da se studentski predstavnici odmah uključe u postojeće samoupravne forme i da se u skladu s tim organizuje SS na fakultetu, da se ravnopravno sa ostalim članovima razmatraju problemi koji se pred te forme postavljaju, i da se glasa sa ostalim članovima pri donošenju odluka, naročito onih koje su neposredno vezane za studente. S obzirom na postojeći zakon, ovi glasovi beležili bi se posebno i ne bi se računali prilikom odlučivanja. Istina, time bi neposredni uticaj otpao, ali iako

ne direktno meritorni, glasovi studenata, a naročito puno učeske studenata u radu na pr. veća, bili bi od nesumnjive koristi i značaja. Daleko više nego prečulo bi se mišljenje studenata, njihovi predlozi i kritike. Pošto će to biti stavovi svih studenata fakulteta, njima će se morati posvetiti i veća pažnja, pa će svakako imati i posrednog uticaja pri donošenju odluka.

Svi ovi predlozi biće saopšteni studentima Elektrotehničkog fakulteta na zboru koji će se održati ove nedelje. To će biti neka vrsta pripremne skupštine SS. Pripreme zato da bi na redovnoj godišnjoj skupštini koja će se uskoro održati, studenti mogli glasati kao zahtev sve navedene predloge sa kojima se saglase. Pored toga, ova pripremna skupština ima za cilj da u jednoj širokoj demokratskoj diskusiji definitivno formuliše sve ideje i želje studenata u vezi sa njihovim uključivanjem u samoupravnu i uopšte društveno-političku aktivnost fakulteta. Zahtevi studenata sa redovne godišnje skupštine dostaviće se nastavničkom veću koje treba da odluči da li se slaže sa izvođenjem ovakvog eksperimenta na našem fakultetu. Ako nastavničko veće odobri taj eksperiment, odmah će se prići njegovom izvođenju.

Poslednjih dana grupa studenata koja je pripremala ove predloge održala je dva sastanka sa Dekanom i nekim profesorima fakulteta i upoznala ih sa svojim radom. Dekan i prisutni profesori podržali su ovu inicijativu studenata, pa se veruje da će i na nastavničkom veću biti prihvaćena kad tamo dođe kao zahtev svih studenata Elektrotehničkog fakulteta.

SERGIJE SEFER, STUDENT ELEKTROTEHNIČKOG FAKULTETA

U »LOLI« (NAJZAD)

Menza

i kupatilo — proradili!

Cele prošle godine stanari Studentskog doma »Ivo Lola Ribar« vodili su na svojim zborovima »hladni rat« sa domskom upravom: naime, posle prošlogodišnje adaptacije doma prestala je da radi kuhinja, tako da su studenti bili primorani da se hrane u udaljenim menzama ili da se prehranjuju kobasicama i viršlama PKB-a.

U toku letnjeg raspusta ovaj problem je rešen. Nabavljena je kompletna oprema za savremeni samouslužni restoran i smeštena u prostorijske bivše menze. Kako (iz higijenskih razloga) nije bilo predviđeno ponovno otvaranje kuhinje, raspisan je konkurs za snabdevača ovog restorana. Najvoljnije uslove ponudio je Studentski restoran »Vera Blagojević«, iz kojega se sada hrana dovodi u »Lolu«.

Studenti su zadovoljni što ponovo imaju menzu u domu. U njoj se hrane ne samo stanari »Lole« već i mnogi studenti okolnih fakulteta (Pravnog, Mašinskog, Tehničkog i sl.) Oni nisu zadovoljni kvalitetom hrane koja se tu servira.

— Cele prošle godine hranili smo se viršlama i kobasicama, a sada imamo i toplu hranu u menzi. Ali, to ne znači da su kiosci PKB-a »osloromašili«: posle obroka u menzi, i sada dobro dođu viršle i kobasice — kažu studenti.

Tokom raspusta rešen je i drugi veliki prošlogodišnji problem stanara doma »Ivo Lola Ribar«: najzad su proradila i kupatila! Istina, otkriveni su neki drugi tiš ne radi, ali u domu obećavaju da će do redovnog useljenja (oko 1. novembra) — sve biti u najboljem redu.

T. T.

Izbor delegata za kongres

Problem izbora delegata za kongrese pokazao se vrlo teškim i složenim. Univerzitetski komitet obavestio je najpre članove Konferencije da su sa fakulteta stigla 75 predloga za deleate za predstojeće kongrese SKS i SKJ, od kojih treba izabrati 10 za Kongres SKJ i 14 za kongres SK Srbije. Sa obrazloženjem da se time uprošćava i skraćuje procedura glasanja, UK je postupio u skladu sa već postojećom praksom u opštinskim konferencijama — redukovao je ovu listu trudeći se da očuva strukturu delegata za kongrese u odnosu 2:1 u korist studenata. Komisija formirana u tu svrhu, na osnovu uvida u dosadašnju aktivnost svih kandidata i uz konsultovanje sa sekretarima fakultetskih konferencija, svela je predloženu listu na 37 kandidata. Za članove stalnog dela konferencije SK Univerzitetski komitet je predložio veći broj članova od kojih treba izabrati sedam.

U diskusiji o ovoj tački dnevnog reda, izražena su mišljenja: 1. Da duže glasanje ne bi smelo biti razlog prekrajanja liste kandidata, pošto je svako prekrajanje liste ograničenje o demokratskoj izbora, jer dira u volju studenata.

2. Istaknuto je da bi i kandidata za rukovodeće organe SK takođe trebalo kandidovati na fakultetima, kako bi celokupno članstvo SK učestvovalo u predlaganju članova ovih tela i diskutovalo o njima.

U pogledu izbora bilo je i savimj oprečnih gledišta: jedan član Konferencije čak je i napustio sastanak zbog toga što su njegovi predlozi ignorisani od strane Predsedništva konferencije. Uprkos protivljenju izvesnog broja članova Konferencije, bilo je ne samo prebacivanja kandidata sa jedne liste na drugu, već i kooptiranje novih kandidata.

Tokom glasanja ustanovljeno je da Konferencija nije imala kvorum na popodnevnoj sednici, pa će se u sredu održati novi sastanak Konferencije.

V. T.

Boris Pasternak

NOBELOVA NAGRADA

Propao sam ko u toru zvere.
Negde su sloboda, ljudi, svetlost.
A za mnom luka je potere,
Odasvud sprečeno mi bektstvo.

Tamna šuma i obala pruda,
Jele izvaljeno deblo.
Put je odsečen odasvuda.
Nek bude šta bude. Svejedno.

Kakvu sam to učinio pakost
Ja ubica i zlotvor?
Ceo svet sam natero da plače
Nad zemlje moje lepotom.

Ali i ovako, skoro u grobu,
Verujem, doći će doba —
Snagu podlosti i zlobu
Savlađaće duh dobra.

STRASNA BAJKA

Unaokolo promenice se sve.
Obnoviće se glavni grad.
No nikad se opristiti neće
Dece probudene strah.

Nikad se neće zaboravit strava
Koja je brazdata lica.
Stostruko za to da plaća
Moraće ubica.

Bilo kad upad njegov
Hteće izmišljotinom da nazove.
No stostruko će morati da vlati
Za obogaljene, sirote i udove.

Zapamtiće se kad je streljao.
Zabeležiće se vreme svemu
Kad je radio šta je hteo,
Kao Irod u Vitljetemu.

Nastaće novo, bolje doba.
Očevičica neće biti.
Mučenja malih bogalja
Nikad se neće zaboraviti.

PREVEO: RADOJE KAVEDZIC

NA EKONOMSKOM FAKULTETU

Okrugli sto »Studenta«

Redakcija »Studenta« pokreće seriju razgovora »Okrugli sto »Studenta« u nameri da utvrdi koje su to dominantne teme na kojima se angažuju studenti i profesori naših fakulteta. Zelimo da kroz razgovore sa studentima i predstavnicima dobijemo sliku odnosa i rada na fakultetu onako kako ih vide sami studenti i sami nastavnici. Pri tim razgovorima Redakcija će postaviti nekoliko pitanja koje smatra specifičnim za fakultet na kome se »Okrugli sto« održava ne želeći time, naravno, da ograniči obim razgovora već da se više zadrži na najvažnijim problemima i određenim predlozima za njihovo rešavanje. Pri organizovanju ovih razgovora Redakcija će rado prihvatiti sve inicijative i predloge sa fakulteta.

Prvi razgovor »Okrugli sto« održali smo na Ekonomskom fakultetu 17. oktobra. Razgovor je vođen veoma neposredno i trajao je oko tri časa. Iz tehničkih razloga nismo koristili autorizovane tekstove, a radi preglednosti izvršili smo izbor, sažimanje i grupisanje izlaganja po određenim problemima.

TEME ZA RAZGOVOR

I Mogućnost uticaja ekonomske nauke na društveni i privredni razvoj SFRJ.

— Koliki je po vašem mišljenju bio taj uticaj pri formiranju i sprovođenju privredne reforme.

— Kako se shvata reforma od strane ljudi koji se bave ekonomijom.

II Šta znači reforma nastave na fakultetu

— Da li studenti aktivno učestvuju u planiranju i sprovođenju te reforme.

— Da li reforma nastave predviđa neke promene u nastavnom kadru.

III Stanje naučnog rada na fakultetu

— Kakav sistem naučnog rada postoji i koliko je on vezan za fakultet kao instituciju

— Da li postoje povoljni uslovi za naučni rad i kako se studenti stimulišu da se njim bave

— Da li postoji timski rad

IV Odnos studenata prema radu na fakultetu

— Da li studenti misle da je potrebno posećivati predavanja onakva kakva su danas

— Kolika se količina mehaničkog pamćenja materijala iz skriptata i sa predavanja zahteva na ispitu

— Da li sadašnji uslovi i metode ispitivanja odgovaraju i da li mogu stvarno da pokažu koliko student vlada materijom

— Da li studenti misle da nastavnici poseduju onaj stepen naučnosti koji se danas zahteva

V Uticaj političkih organizacija i svesti studenata na odnose i rad na fakultetu

— Koliko političke organizacije studenata i profesora stvarno odražavaju njihove interese

— Šta konkretno znači samoupravljanje studenata

— Kojim putem studenti mogu da ulože žalbe i primedbe na rad na fakultetu

— Da li su profesori i ostalo osoblje spremni da i praktično sarađuju sa studentima u rešavanju svih pitanja

VI Kažite nešto i o »Studentu«

— Radiš je Davidović, profesor:

— Može se ukratko reći da su mogućnosti uticaja ekonomske nauke vrlo široke i praktično vrlo potrebne, ali se postavlja i pitanje koja ekonomska nauka i u kojoj meri ima uticaja. Kod nas manje-više svi smerovi ekonomske nauke »kumuju« rešavanju ekonomskih problema.

KO KUMUJE PRIVREDNOM PLANIRANJU

Nikola Čobeljčić, profesor:

— Vaša pitanja su veoma krupna, veoma ambiciozna, veoma racionalna i predstavljaju jednu vrstu suštinskih pitanja o kojima zaista vredi razgovarati. Ali, razgovarati mnogo ozbiljnije. Na prvu temu odgovorio bih da je uticaj nauke na naš ekonomski život relativno skroman i verujem da bi mnogo štošta u našem razvoju bilo bolje kada bi se više respektovali zahtevi nauke, njene indikacije i njeni saveti. Imam duboko uverenje da bi tok naše reforme bio mnogo bolji, sa mnogo manje ispoljenih grešaka, da se ceo postupak njenog programiranja i njenog praktičnog izvođenja postavi na naučnije, studioznije osnove.

Stalno se ističe potreba za većim respektovanjem ekonomskih nauka i ne sumnjam da bi prihvatanje takve ideje bilo veoma plodotvorno.

KRITERIJUMI SE PRAVE PREMA SLABIM STUDENTIMA
Zoran Njegić, student:

— Studentima našeg fakulteta dosta se pruža i kroz nastavu i kroz literaturu. Predavanja su slabo posećena prvo zato što su učionice pretrpane, a i zbog toga što postoje dobri udžbenici. Međutim, treba istaći da se profesori trude da na predavanjima pruže više nego u udžbeniku, i ako to kasnije ne traže na ispitu.

Korak u reformu nastave napravljen je kod nas osnivanjem pet odelaka posle druge godine. Sada nas je na grupama po 10-15 i već na prvim predavanjima osetili smo da je poboljšana kvaliteta nastave, a to nam daje nadu da će biti bolji i kvalitet studija. To je bilo moguće uraditi jedino zato što je broj studenata na trećoj godini relativno mali. Mislim da nećemo moći da sprovedemo reformu nastave na Univerzitetu sve dok na Filozofskom fakultetu imamo pet hiljada novih studenata, dok na medicini ili kod nam ima toliko brucosa da mora da se radi u dve smene.

Olga Petrović, student:

— Profesori se trude da nas održe u toku savremene ekonomske misli. Fakultativni kurs iz kibernetike koji se održavao poslednje dve godine, osnivanje smerova kao što su: planiranje privrede, statistika, kibernetika, pokušaj da se na četvrtoj godini pređe na rad po studijskim grupama već su dali dobre rezultate.

Miroslav Hercog, student:

— Cini mi se da studenti nisu iskoristili sve mogućnosti saradnje sa profesorima i njihovu spremnost da im pomognu u radu. Ali, mora se reći da ima slučajeva kada profesor, ne znam iz kojih razloga, vraća studenta koji dolazi u njegov kabinet i odbija ga svojim »dodi sutras«.

— Smatram da se izvesni kriterijumi na fakultetu prave uglavnom prema slabim studentima. Dobri studenti, oni koji imaju dobar prosek (iako prosek ne mora uvek da bude adekvatno merilo), ljudi koji žele da se bave naukom, nemaju za to dovoljno mogućnosti. Ako je neko deset puta bolji student od drugih treba mu pružiti deset puta bolje mogućnosti. Jer ima studenata koji su došli na fakultet zbog raznih povlastica, ali i onih koji zaista žele da rade pa im u tom treba pomoći.

Angelo Izboa, student:

— Koliko sam primetio nema interesovanja za predavanja i vežbe zato što asistenti ponavljaju ono što se čuje na predavanju. Mislim da nije u redu ni to što profesori na ispitu traže samo ono što piše u udžbeniku. Postoji valjda razlika između osnovne škole i fakulteta. Prema današnjim kriterijumima, dovoljno je na ispitu ponoviti ono što se čulo na predavanju. A kakav će stručnjak biti onaj koji ne ume da misli svojom glavom?

Profesor Čobeljčić:

— U slučaju da se pod nastvom razume proširivanje onoga što je studentu već poznato, smatram da je nepotrebno postavljanje pitanja o potrebi za posećivanjem nastave. Skriptata, naime, daju elementarno znanje, a nastavnik treba u predavanju da ide mnogo dalje, da neprekidno parti razvoj ekonomske nauke, da objašnjava najnovija dostignuća sa područja koja predaje. U tom slučaju izgubiti kontakt sa nastavom značilo bi izgubiti kontakt sa najnovijim dostignućima nauke.

— Smatram da je veoma važno konsultovati studente, imati njihovo aktivno učešće kada pripremamo ispite i seminare. Trebalo bi ih konsultovati i pri ocenjivanju naše nastave pošto bi oni mogli da predlože šta u njoj da se izmeni. Mnoge forme za takvo učešće studenata postoje, ali su one prazne i nikad nisu bile ispunjene efektom sadržinom.

Profesor Davidović:

— Studenti retko priznaju da ne rade koliko mogu, a profesori retko priznaju da studenti rade koliko je potrebno. Dolazak na časove nije kriterijum za ocenjivanje odnosa prema radu jer

se radeći samostalno sa knjigom nekad može postići i mnogo više.

Naš fakultet, a i drugi, trebalo bi da povedu odlučnu borbu protiv mehaničkog učenja. Studenti iz srednje škole dolaze deformisani i težište svoga rada stavljaju na »bubanje«. Ima studenata koji skoro napamet znaju Marksov »Kapital«. Ali, između magnetofona i čoveka postoji razlika. Dopuštam i po zdravljama svakog studenta koji hoće da diskutuje i polemise sa mnim. On ima puno pravo da pobija svaku postavku koju mu ja iznesem ili koju nađe u knjizi pod uslovom da zna ono o čemu govori.

Mislim da metodi ispitivanja nisu dobri jer se dešava da student položi jedan predmet sa visokom ocenom, a da srodnu materiju elementarno ne razume. Način našeg ispitivanja ne daje dovoljno mogućnosti da se utvrdi znanje i ne odgovara samoj svrsi, ograničava se na formalno proveravanje. Jedan od uzroka je svakako to što uvek ima puno kandidata, a vreme ispitivanja je ograničeno.

DA LI SU KONSULTACIJE ZA NEZNALICE?

Zoran Njegić, student:

— Mislim da nismo kompetentni da govorimo o naučnom radu na fakultetu. Po meni, fakultet je pre svega obrazovna institucija i studenti na njemu treba da dobiju teoretsku osnovu za kasniji samostalni rad. 90 odsto nas studenata nije pročitao ni jednu knjigu osim onih koje su predviđene programom, koje su obavezne. Veoma mali broj stigne da pročita nešto van toga, neku širu literaturu. Tako smo i sami doprineli da je za ispit potrebno mehaničko znanje, »bubanje« — kako mi to kažemo.

Vid Marković, student:

— Sredstva za naučni rad na našem fakultetu zaista su minimalna. Za njega nemamo ni prostorija ni para. Nedostaje i povezanost sa eminentnim stručnjacima van fakulteta. Izvesni pokušaji se ipak čine. Na fakultet su dovedeni neki profesori sa zapadnih katedri, profesor Ros iz Velike Britanije, na primer. To je pokušaj da se nivo nastave približi nastavu inostranim fakultetima.

Angelo Izboa, student:

— Cini mi se da samo oko 50 odsto studenata na ovom fakultetu ima sistem naučnog rada. Ostali ne prate svetsku ekonomiju, stranu literaturu i gledaju samo u udžbenik.

Prema programu fakulteta trebalo bi da postoje konsultacije, ali studenti na njih ne idu najviše zbog načina na koji su primljeni. Profesor kaže: »Idi pročitaj, pa dođi da pitaš šta ne razumeš.« Ako sam već došao, znači da ne razumem od početka pa šta vredi da čitam dalje. A zatim, neki misle da, ako idu na konsultacije, pokazuju da su nezalnice pa se prave inteligentni. Koliko ja znam, na konsultacijama asistent ili profesor treba da pokuša da razume šta student ne razume. Ako studenti ne dolaze na konsultacije, profesori treba da se zainteresuju zašto ne dolaze.

Profesor Čobeljčić:

— O naučnom radu na našem fakultetu ne može se govoriti ako se ne uzmu u obzir složenost uslova na fakultetu, broj studenata i obaveza. Te objektivne momente koji proizilaze iz kolektivnog studija ne smemo zanemariti pošto je njihov uticaj na stručni, studiozni rad veoma velik. Ali, stojim na stanovištu da se od nastavnika može tražiti mnogo više i mislim da bi tu studenti mogli da pružaju veliki stimulans. Ima nešto u našem načinu izbora i reizbora što je automatsko i mehaničko. Ne mogu da kažem da se uvek respektuje kvalitet.

OTPORI LICNOSTI A NE ARGUMENTA

Zarko Papić, student:

— U pogledu samoupravljanja kod nas je dosta pokušano, ali malo urađeno. Sekretarijat konferencije SK formirao je jednu komisiju koja je posle mesec i po dana rada izradila, po mom mišljenju, dosta dobar materijal o samoupravljanju koji nije prešao na konferenciji održanoj pre juna. Mislim da je tome uzrok nepoverenje i strah profesora prema studentima pošto je osnov tog materijala bila ideja da studentima treba pružiti mogućnost da odlučuju. Cini mi

se da je i uticaj asistenata veoma mali. Nade ipak ima jer mislim da se mnogo šta promenilo u svesti ljudi tokom juna.

Marko Golubović, student:

— Jedan od argumenata protiv naše koncepcije samoupravljanja bio je: hoćete neposredno samoupravljanje — hajdemo na Stadion JNA da tamo neposredno upravljamo. Drugi argument bio je da je Statut fakulteta jedan od najboljih u zemlji i da je donesen tek pre godinu dana pa »kuda bismo stigli kada bismo ga svake godine menjali«. Pri ovom niko nije vodio računa da li Statut zaista odgovara potrebama.

Kada treba da se izborimo za neke ideje koje su progresivne javlja se otpor ličnosti a ne argumenata. Ljudi kao da se plaše nedoslednosti pa zadržavaju svoja stara mišljenja, iako i sami osećaju da su ona prevaziđena.

Zborovi studenata tokom juna najbolje su oborili ove argumente. Moj utisak je da dokle god studenti ne mogu da odlučuju o stvarima koje se njih direktno tiču, nema govora o samoupravljanju.

Profesor Davidović:

— Sigurno je da uticaj studenata u odlučivanju treba povećati ali, njihovi zahtevi često su bili neopravdani, neodgovorni, zalaganje za njih bilo je emotivno. Samoupravljanje je u tome da se što bolje upoznaju problemi, njihovi uzroci i mogućnosti rešenja.

O »STUDENTU«

Nekoliko studenata i profesora govorilo je i o »Studentu«, o radu redakcije i o koncepciji lista. Osnovne zamerke bile su sledeće:

— U redakcijskom kolegijumu dominiraju studenti Filozofskog fakulteta (ovo nije tačno. Sastav redakcije: 5 studenata književnosti, 2 sociologije i 1 student prava) a i u stavovima lista ideje ovog fakulteta.

— Napiši u »Studentu« nisu studentski (po autorima) pa često ne zastupaju ni interese studenata ni interese društva (ovo nije bilo obrazloženo).

— U prikazivanju junskih događaja neke stvari su preuveličane. Naročito je zamereno što je otvorena rubrika »Stub srama«.

— »Student« je objavljivao neproverene stvari. Neke činjenice su iznošene tendenciozno.

— Redakcija nije verno prikazala razgovor koji je sa studentima i profesorima Ekonomskog fakulteta održala 15 marta.

— Navodimo izvode iz dva karakteristična mišljenja.

Profesor Davidović:

Ja se slažem sa borbom »Studenta« za istinu, ali je ponekad »Student« pogazio osnovni publicistički princip objavljujući neproverene stvari i tendenciozno iznoseći neke činjenice. Ja sam takođe nezadovoljan prikazom skupa »Srpskog filozofskog društva« kao i skupa od 15. marta na Ekonomskom fakultetu, a i razgovorom sa Zagom Pešić koja je isprovocirana da aludira na mene.

Mada sam se borio protiv zabrane »Studenta« (vanredni broj 2) »Student« je objavio da je »profesor Davidović izviđan na Ekonomskom fakultetu. Pored toga je objavio niz neistina: 1. da je prof. Davidović u istom hušakom tonu pokušao da razbije jedinstvo studenata. 2. zviždalo se ali su to bili samo Raletovi (Ratomira Damjanovića — prim. red.) telohranitelji a ne studenti Ekonomskog fakulteta. itd.

— Odustao sam da demantujem sve to da ne bih stvarao »zlu krv«.

Profesor Čobeljčić:

Tražiti u svakom postupku mladog čoveka krajnju racionalnost, to je zaista dosta preterano, a naročito kada se radi o takvim događajima kao što su bili ovi u junu... Hteo bih da kažem kritičarima »Studenta« da i od njih zavisi kakav će da izgleda taj list. Oni u njemu mogu da budu vrlo aktivni, pošto je »Student« otvorena tribina. Kao što se kaže »Hic Rodus, hic salta« — izvolite i koristite te mogućnosti. Nemojte sa strane da kritikujete, shvatite da je to ipak vaše glasilo i da treba da izražava vaše interese i potrebe i da tome treba da doprinesete vašom saradnjom. Ako je taj doprinos izostao, onda nemate dovoljno kvalifikacija da ga kritikujete...

Oče naš

Oče naš tvoj sin stoji pred tobom
Živeo je i sad je spreman da počne
Poslednji put te molim oče
Ispuni svoje obećanje.

Nek mi smrt bude verna ko ljubav
Kuju ne doživih na zemlji
I nek od sada zauvek duša
Istovetna bude sa snegom prvim.

Oče moj dolazim tebi očajan
Ne ispunih ni delić tvog zaveta
I sad me primi s osmehom u tvoj svet
Ponovo kao novorođenog sina.

Plakalo je novorođenče na belom čaršavu
Danica je ronila jutarnje suze
Avgustovske trave behu sede
Kao kose stare uplakane zvezde.

I tvoj sin je živeo od silka
Upijao je pejzaže u dušu svakodneвно
Cvetao je, precvetavao i uobražavao
Da sve na svetu izrazi odjednom.

Oče moj tvoj sin je ponovo pred tobom
Prošao je život i bio je kao pesnik,
Ne ispunih ni delić tvog zaveta
I sad me primi u carstvo nevinih.

Oče moj oprostí grešnom sinu
Klečim pred tvojim carstvom i gram
Kao što plakah onog avgustovskog dana
Kad po tvojoj volji dođoh sasvim sam.

Oče moj žudim za susretom novim
Oče moj neka mi smrt bude verna
Kao tvoja žena, kao moja majka
I nek mi ko mene tebi rodi sina.

Oče moj dođoh na svet kao Bog
Nesrećan Bog što dušu izliva u slike
I život, i san, i smrt mi behu daleko,
Primi me oče k sebi i oslobodi me.

I krsti ponovo imenom istim
I nek se nikad ništa među nama ne menja
I nek se po hiljadu puta radam
I nek u vekovima uvek sebe prepoznam.

Tutnjaće vekovi zemljom tvojom
Među nama odnos će uvek ostati isti
Bezbroj puta očajan dolaziću kraju i tebi
I uvek ću se isto ovako moliti.

PREDRAG ČUDIĆ

Poziv na sardnju

SVE STUDENTE BEOGRADSKOG UNIVERZITETA KOJI HOĆE DA NA STRANICAMA »STUDENTA« PIŠU O REFORMI UNIVERZITETA I O PROBLEMIMA U DRUŠTVU, KAO I ONE KOJI PIŠU POEZIJU, PRIČE I ESEJE, POZIVAMO DA DOĐU U REDAKCIJU »STUDENTA« — ULICA SVE-TOZARA MARKOVIĆA 79/II.

Koji ovo zapisuje, Konstantin Gorča, zna: Čovek od koga počinje priča, Nastas Mladenov, Bugarin dobeglića od grada Pernika ispod planine Vitoše, sin mutnih i krvavih vremena buna i ustanaka, bio je ljudina nad ljudinama, podrug i vetrogonja, mrzilac Turaka i slabotinja i mleka i mršavih žena, ubojica, lomljivat i stamen-kamen, pred čijom su bičjom snagom strepeli mučaljivi i krotki cvetojevački seljaci, potomci nekog mirnog pokornog roda čumurdžija i čobana i vidara, sveteći mu se pakosnim pričama iza leđa da je plod divlje proklevane ljubavi Ciganina čergara i neke upsaljene bugarske udovice, veštac koji na prsima i leđima ima krvave mrlje u obliku dečjih glava, krvonija koji svoju snagu obnavlja koljući zubima jaganice prvence, i sluga repatog koji u noćima s mesečinom izlazi na obližnja brda da bi tamo igrao i lomio brveće.

— Skrtaće mu vratinu njegov gazda s papcima i magaređim repom. Trgnuće mu krv na nos i na usta kad dođe čas da mreži treba. Odnede ga kuge i morije. — šaputale su i krstile se za njim mršave i usukane cvetojevačke žene, čekajući sa testijama i vedricama na obramicama pored izvora u potoku.

— Minuće i njegova sila. Ludovaće još malo, ostareće, pogurice se, onemoćaću, obezubiće, Lecaeće pored plotova ko i svaki od nas. Smejaćemo se onda, — zloslutili su i proricali pomeljari u vodenici, osluškujući pljuštavanje vode na vitlu i mumljanje kamena i brbljanje čeketala.

kako bilo da bilo. Nastas je živeo kako je hteo, ili možda ka ko je jedino umeo, silio se i prsio: sam je na rukama iznosio volovska kola do glavčina utenula u gusto blato na putu prema Lepenici i Antonijevoj vodenici, dok su se zerbiljeni volovi uzalud naprezali i klizali i padali na zadnje noge, sam je nosio cela okresana hrastova debla uz obronak više potoka na kome je gradio kuću, dok su po četvorka njegovih snažnih sinova malaksava i dahtali i znojili se na savrdici, sam je u potoku zadavio plecatog i do zuba naoružanog Miloševog pandura, koji beše došao za porez, i sam ga zakopao u zabranu, dok ostali seljaci danima nisu smeli da privire iz kuće, očekujući bog zna kakvu odmazdu iz grada, sam je, pred gostima iz Resnika i Brzana i Botunja i Dobrovodice, ispijao čarbić prepečene rakije i jeo prase sisanče i tamanio ostala jestiva čak

i trećeg dana Dimitrov-dne, dok su rođaci pijani hrcali u slami na gumnu i upanišeño bežali od njegovog urlikavog otkanja, sam je na saboru u Komaricama i vašaru u Batočini zadržao fijaker sa dva besna pastuva, dok je oko njega udiviljeno bleuno praznički nadodoljeni svet i krstili se pobožni stari i krišom u maramu uzdisale jedre seljanke, i takav, rogobatan i silovit, naprasit i hvalisav, napadan i lažljiv, ušao u zgranute priče koje su se poronosile po selima, sa sedeljke na sedeljku, i dopirale do ušiju košunjavih kaludera u manastiru Grančarići.

— Preklane je sedam dana napijao goste na slavi i posle ih sve rasterao isukanim nožem. Lane je trojicu Donjomalaca pre bio kad ih je zatekao pored štale. Kolko ovi dana dve noći se iz njegove kuće čula vriska i piska i kuknjava tučene čeljadi. — romorile su bogomoljke koje su u manastir dovodile svoje kljaste i slepe i padavičave i poludele, ljubeći smerno čvoraste kaluderske ruke i krstide se pred potamnelim ikonama u mračnoj grančaričkoj crkvi.

— Ne valja svojom se snagom prsiti i hvalisati, jer je snaga za tren i ničija večna nije. Još manje valja iskorištavati je da tučeš svoga bližnjega, jer silni treba da štite nemoćne, a jaki da zaštićuju slabe. Inače je sve đavolja rabota. — mrmrljali su uzgred kupni zadrigli kaluderi, otvarajući trebnike nad glavama kljastih i slepih i padavičavih.

Ali je Nastas, gluv za tuđe reči i savete, terao svoje i činio šta mu se sviđalo, ponekad tvrdoglav i nepobustljiv kao konj aram, ponekad blag i mek kao bogomoljac, ponekad prek i naprasit kao razgoronađeni pandur: sjeseni je skršeno, gologlav i u čistoj heloj košulji, sekae okrugli kolač slavski, pobožno gundajući: Hleb naš posred nas, vo vjek i amin! Nek nas služi zdravlje i svaka sreća! O mesojedama je besno prangijao na svadbama i šaborima, pomamno vodio kolo ispred pocrvenelog uplašenog gajdaša i frulaša, mahnitno preskakao visoke vatre od bagremovih suvaraka, tamanio hrpe crvenih lubenica stojeći u vodi do pasa, prvi je stavio kamen u temelje nove svetojevačke crkvice, prvi se popeo na kule ba da postavi krst i prvi poneo teški stari bariak na litiji za kišu, smerno i skrštenih ruku slušao i nedeljno zapanušane provedi popa Radoja, istog takvog podruge i gorogana, domešane sa kletvama i bezbožnim sočnim opsvkama, predano je i razmetljivo krštavao mnogobrojni decu napoličarsku i svima davao svoje ime, na dan pričesti uzimao je naporu za celu svoju porodicu i no nekoliko testija bogojaviljanske vodice koja se pre ko godine nikad ne ukvari, postio je za vreme mrša i mrsio

za vreme posta, govoreći da su stege i zakoni izmišljeni za one koji sami ne mogu da ih stvaraju a post za one koji nemaju čime brke da omaste, a zimi je sa prozora pucao u kurjake koje su po snegu dolazili sa brda i zavijali oko torova, ne uterujući u laž seljačke priče da je jednog kurjaka u štali golim rukama zadavio kao da je neko slabšno stene.

— Mnogi će još ovako da se suše na vetru. 'Ocu da i zver i čovek i tica i travka zna šta je Nastasovo i da se s Nastasom ne treba tek onako u kolo 'vatati. 'Ocu, brajko, da stra ide ispred poštovanja, zort ispred poštenja; — brundao je pred su sedima, pokazujući golemom šakom na ono nekoliko kurjačkih koža što su se stalno sušile pod njegovom strehom!

— Ti najbolje znaš, Nastase. Slabi smo mi ljudi da bi se s tobom preli, Nastase. Imamo mi preča posla nego da tebi nekome zlo smišljamo Nastase. Ti najbolje znaš sebe i druge, Nastase. Komšije smo i prijatelji, Nastase. — užurbano su odgovarali prisutni seljaci, ustima od uva do uva i spletenim prstima pokazujući da su čisti i dobromisleći.

prek i osion prema tuđinima, Nastas je sa svojim ukucanima bio još gori, još natmureniji, još silovitiji, smatrajući da su njegovi kao volovi i psi i konji, možda i beznačajniji jer ga nikad ništa nisu koštali: uvelu svoju ženu Stamenu, dovedenu iz daleke Gruže pravo od ovaca i utučenu neprestanim batinama i porođajima, i osam sinova širokanlija, izrođenih za desetak prvih godina Stamenine rane plodnosti i plecatih skoro kao i on sam, tukao je prečesto žuljavim teškim pesnicama i gazio kaljavim nogama proklinjao ih i psovao drumskim rabadžijskim kletvama i psovkama, nazivajući ih jajarama i položarama i zevzecima i pašjim nakotom koji mu krv sisa i žile kida i pobožnost mu ne poštuju jer ne uvida muku i patnju njegovu da ih odbrani od bezbožnog lopovskog sveta i gadaluka svekolikog i nečisti svakidašnje, dok mu je Stamenina, tupa i prestrašna, oronula i zbabana, uveče skidala skorele opanke šivenjake i prala čvorimate noge s krijevim prstima i crnim polomljenim nohtima, nežnije i pažljivije nego svoju odojčad nekada, a sinovi đutali kao nemaci i povijali debele snažne vratove podliveno krvlju potajice u sebi očekujući njegovu starost i onemoćalost koji će ga skrčiti i umiriti, beleštine i smrt koji će ga zbrisati sa lica zemlje.

— Nožem bi trebalo preseći ockov pasjaluk i pizmu, i prsuti mu zversku odliudsku krv zarad bogouzdognog dela, zarad spasa njegove dindušmanske i baklenske duše. — prnsikta jedne noći posle vršaja Dušan, naj-

stariji, najplahovitiji i ocu naj-sličniji, sav modar i pretušen kao bangava raga.

— Zar na oca ruku da digneš, sine-nesine? Ako naplatu tražiš, imaćeš i ti sinove da ih biješ i mučiš, a ovaj će zdmrti nesrećnik sam nešto skriviti što će mu glave doć. — Jedva čujno prošapta kroz mrak još budna Stamenina, trljajući bolna leđa, iskričljiva neprestanim batinama i dirindžanjem na njivi.

i kao da je jedna Stamenina, znajući mu pustu i jarosnu i ojačenu dušu, samoučiteljsku i opasnu silinu, znala ili nejasno predvidela šta će se desiti, jer se nešto strašno i čudovišno moralo desiti: u gaju ispod guste šume prema Resniku, na skoraf-njoj seoskoj krčevini, o kopađu slabunjavog kukuruza, Nastas, radeći neumorno između ostalih kopača na vrelom suncu koje se te godine pomamno okretalo u pobelemom nebu kao usijano klube i peklo kao užareno kovačko gvožđe, osećajući u svojim venama skoru hladnoću i skoro umiranje, vladu i meću groba, zaslepljen velikom muškarčkom požudom i slanim znojem koji mu je curkom tekao niz leđa i lice, videći kao kroz maglu samo utvare i senke života koji malaksava kao pastuv pod strojačkim čekićem koji mu zdruzgava mošnice, samo ajetinjski pustu ispucalu zemlju koja netragom upija i proždire njegovu sve jalovije seme čoveka koji stari i kopni kao živina i zver i stoka nerazumna, mahnitno odbaci od sebe motiku, pograbi mladu i tek dovedenu ženu Koste Dramića, Nikoliju, crnokosu i slajpooku uzvijušu sa bokovima kao sapi mlade kobile ili vreli oživelj glatki kamen, čija mu stegna, sijajna i obla, zabelešale kroz koprenu svetlosti i tame, trkom je odnose u šumu, nozdrvama žudno loveći miris ženske podatnosti i mekote, dahćući kao mladi usplamtili bik, govoreći ne suviše bezbožne reči, zatim je silom prignjeći na strunulom lišću i opalim grančicama, u polomljenom šiblju, i divlji krik zadovoljstva i zverske podašnosti, vrisk očajanja i slasti i sladostrasnog bola, kaza mu da se seme prihvatilo ženine nedirnutve i usisavajuće materice večno oplodavane majke i porodilje i svetice i kurve.

— Još sam živ, Gospode i još orem među ženskim butinama. Još moje seme pali tuđe utrobe, još će moji sinova cvileti kad budu dolazili. To sam ja, Gospode, i šta mi možeš. — Riknu razdrlieni Nastas, skačući na noge i lomeći šiblje i igrajući nekakvu besnu mahnitnu ludačku igru. — Sta uradi, Nastase? šta pobogu uradi, crni nesrećni čoveče? Jer ako tebi niko ništa ne može, mene će biti i pljuvati. Mene će prokazati. Ti si samo krvac. Ja sam grešnica. Ja sam mrtva. — Procivle razgoličena Nikolija sa zemlje, vijući se kao

zmaja, onako obnaženog trbuha, i čupajući dugu zamršenu kosu i ko kao da se od toga usijanog dana sve počelo zbivati mno go brže nego ranije, kao kad kola juru niz breg i sunovrat lete prema dnu i lomu i propasti, skoro onako kako su želeli tučeni sinovi i prorekla izmoždena Stamenina: uvredeni Dramići i Saponje, mnogobrojni srodnici iz gornjeg dela sela, podmukao i potuljen soj poljodelača i kalemara i štrojača, doseljenci odnekud sa Kosova ili iz Arnauljuka, pobesneše kao zaraženi psi, kao čopor ostrvljenih kurjaka, i sačekivahu ga, s noževima i skraćenim puškama i naoštrenim kosama i srpovima, na svim preskakalima i senokosi ma i vršama i konopljištima i vrludavim puteljcima i bogazama kojima je stupala njegova noga, čak i u crkvenoj porti o crkvenoj proslavi, čak i na groblju o sahranama, zapenušano preteći da će uštrojiti tog poludelog pastuva koji opasuje tuđe žene, tog smrdljivog vepra za ko ga su sve krmače iste, i ne uhvatiše ga nijednom, dok Nikolija, tučena i pljuvana i prezirana, iz bačena u štalu da tamo jede sa stokom, uzimu rođi dete sa ogromnom glavom i majušnim smežuranim telom, gluvo i mutavo i slepo presmakće, i zajedno sa tim nakaznim neželjenim stvorom udavi se u bunaru ispod Nastasove kuće čija vrata sutradan osvanuše namazana izmetom, i cvetojevačke mršave seljanke, osvetoljubiva zlopamtijla, pričale su doncije po sedelj-kama da su se tog februara, odmah posle nezapamćenih mečava i mrazeva nad selom pojavila silna jata vrana i gavrana i svakojakih ntičurina koja su krešćeći, predvođena jednogokim bulinama sa belim čubama u obliku zmijskog jezika, napadala ljude i stoku sve do prvih dana proleća kada pop Radoje kletvama i psovkama istera blud nika iz crkve, osvećene božje kuće, i iz svekolike kristijanske zajednice.

— Onaj, koji je zbog nas na krst razapet, reko je da mora da vlada ljubav, sunce vam jarko. Zato nek su prokleti svi koji muče i ubijaju i krše božje zapovesti. Zato nek skapa u tami neznanja ovaj oskvrnitelj, sunce mu jarko i krvavo. — rekao je ispred oltara pop Radoje, tresući žuljavim pesnicama nad pognutim i čupavim seljačkim glavama.

— Možda nekom slabiću treba ljubav i poštovanje i smernost. Možda još ima zevzeka koji žive po zakonima i propisima, jer su ništavni i pudljivi kao živina. A ja sam sebi i Bog i pomozi bog, i kazna i nagrada. — Riknuo je Nastas prema oltaru i besno jur nuo napolje, na prolećno sunce, pesnicama i ramenima krčeći sebi put između zgranutih seljaka.

Ipak, kao da su se uskoro os-

tvarila Stamenina smušena i jed va procedena proricanja i pop Radojeve zapenušane kletve, iako se sve što se desilo možda desilo samo po sebi, kao što strmoglavljena kola pod bregom sačekuje lom i propast i uništenje; pri kraju proleća, kada se u selu mnogo šta već počelo smirivati i jenjavati, Nastasa na drumu za Lapovo, kod Česne u brdu podignute za spomen na izginule botunjske svatove, prebiše neki Komaričani ili Kormanaci, nikad se nije saznalo koji, što im se beše pridružio i drumskoj mehani na prilazima Zirovnici i s njima pijančio i kokcao se u dukate, koji mu polomiše desnu nogu i vita rebra, isteraše oko i kamenom probiše lobanju, a on se, onako izranjen i polomljen kao da se na njega sručio usov u kamenolomu, preko drvene rasklimatane čuprije na Lepenici pored Antonijeve vodence, pre ko smrdljivih baruština zaostalih iz poslednjih poplava koje tih godina behu velike i česte, kroz zabrane i šumarke uz potok, preko groblja i nekolicke raskrsnica, skoro obeznanjen od bolova, dovukao do svoga l-manja na obronku preko puta crkve, dopuzao na trbuhu kao veliki ranjeni bik, i skončao na pragu, nemajući snage da vikne, čak ni da zakrklja dovoljno jako da ga Stamenina čuje, dok su sinovi zdravo hrcali u tesnoj čatmari, pored svojih žena, izvaljeni jedan pored drugog, u smradu znojia i balege i stočje mokraće i nevranih dečjih pelena i kaljavih obojaka.

— Ni posle smrti đavo mu ne da mira. Svake se noći viđa jedna grdna senka na raskrsnicama i čuje cvilež. A na kuću mu neko stalno lupa na vrata i zavija u odzakklij. Kažu i da mu se grob otvara čim grudu kiše i vetrovi. — došaptavale su se brbljive usukane cvetojevačke žene pored izvora u potoku.

— Rekosmo li. Znasdmo li. Jer, šta si da si, isti te kraj čeka i tu nema vrdanja. Skapaćeš, bilo u kretetu, bilo na konju, bilo u šumi. I ako ne dođe andeo po svoje, uvek se nađe po neki krvnik koji ti smrsi konce. — Govorili su pomeljari u vodenici, pekući prve mirisne pogače od novog brašna.

a koji ovo zapisuje, Konstantin Gorča, zna: Stari kaluderi Teodosije iz manastira Grančarići, koji se kasnije proćuo isposništvom i isceliteljskim moćima i postao svetac za sve slepe i kljaste i neme i poludele. zapisao je u to vreme na poslednji manastirске hronike: dukata dvais' napoleanderi zovomi' pokloni Kristijanin nastas mladenovič na ime molitava zarad iskupljenja mnogih Greka nistevni' je i zarad izbavljenja iz Omnia Večnoga neka GOSPOD usliši molbi njegovij.

(Odlomak iz romana NIŠTA) VIDOSAV STEVANOVIĆ

ČETIRI GLOSE

O FIMOVIMA AKADEMIJE ZA POZORIŠTE, FILM, RADIO I TELEVIZIJU

Dr. Ivo Pondelčec predaje na poznatoj praškoj FAMU. Posle studija estetike i teorije umetnosti, zatim psihologije i psihopatologije, radio je nekoliko godina na psihijatrijskoj klinici, da bi se zatim posvetio psihologiji umetnosti. Autor je knjiga »Film kao svet fantoma i mitova«, »Fantastična umetnost« i »Filosofski film Ignara Bergmana i problemi njegove interpretacije«. Tokom studijskog boravka u Jugoslaviji, imao je priliku da vidi nekoliko filmova mladih beogradskih studenata, pa smo ga zamolili da nam o njima nešto napiše.

Zahvaljujući uspesima »novog talasa« čehoslovačke kinematografije, praška FAMU (filmski i televizijski fakultet pri akademiji muzičkih umetnosti) stekla je veliki ugled među drugim filmskim školama. Verovatno je u tome razlog što su mladi polaznici beogradske akademije dosta uzdržano govorili o mogućnostima poređenja njihovog rada sa radom u praškoj FAMU. Ni u ovom tekstu se neće nastojati na ovakvom poređenju. No ipak ću vrednovati, ako kažem, da ne nalazim nikakve racionalne razloge za ovu uzdržanost. Imao sam priliku da vidim nekoliko filmova vrednih pažnje — i, iskreno rečeno — morao bih tu uzdržanost tumačiti samo kao neopravdan kompleks.

»Pesnik« Vladimira Andrića je zanimljiv impresionistički, ali ne samo impresionistički film. Mislim da je tu reč ne samo o portretu pesnika Dušana Matića. Osnovna misao filma prevazišla poznata nastojanja impresionističkog portreta, obično složenog iz kontrapunkta između

javnog života i intimnog bića. Kada je mladi režiser iskoristio metod filma-ankete i obratio se anonimnim ljudima sa pitanjem šta o pesniku misle, on nije hteo da glorifikuje njegovo delo. Naprotiv, on je potvrdio naslućenu istinu da pesnik, veliki čovek i velika ličnost, ne mora nužno biti i poznata ličnost. U ovom filmu kao da se htela ilustrovati teza Vilhelma Langa Ajhbauma da »genije« i »slava« nisu samerljiviji, da se jedno drugom ne mogu meriti. Kontrast je između onoga što ličnost pesnika predstavlja i onoga čime bi ona dalje trebalo da živi u kolektivnoj svesti, izaziva tugu. Ili, ako smo prihvatili tezu da je tu reč o impresionističkom filmu, utisak tuge. Pesnik je predstavljen u svom delu, koje hoće da trajno učestvuje u životu drugih, a drugi su, međutim, izvan njega. Pesnik je pesnikom za druge, ali je istovremeno, ako ne i pre svega, sam. U njenim modernim oblicima, poeziju prati uzaludnost.

Puristi će možda »Pesniku« stavljati čisto tehničke zamerke. Film bi u drugoj polovini trebalo da »privuče« montažu. Ali to već zavisi od mogućnosti učenja tehnike i zanata u školi (jer se talentu i umetničkim preduslovima u školi niko ne može naučiti) a Vladimir Andrić je u vreme snimanja »Pesnika« imao još dve godine studija pred sobom. »Pesnik« je pre svega dokument autorovog talenta.

Lazar Stojanović je završio treću godinu filmom »Ona voli« o popularnoj glumici Branki Pevidenija u ovom filmu imponuje trič. Više nego grubost filmskog određeno značenje, u kome nalazim jasne korespondencije sa sartroukom interpretacijom sve

ta, naročito ženskog sveta. Ovo svoje tvrđenje ne potvrđujem time da mladi autor poznaje »Rečič«, ciklus pripovedaka »Žid«, a naročito »Intimnost«.

Jasne nerešivosti problema postao sam svestan u filmu Miodraga Đuričića »Deca se igraju u dvorištu«. To je film o mladim delikventima. Režiser hoće da bude diskretan i mladim prestupnicima zaklanja lice. Ali u filmovima ove vrste, u dokumentu, u autentičnoj reportaži i u televizijskoj publicistici, čovekovo lice igra upravo najvažniju ulogu. Bez fizionomije, ljudska sudbina postaje tuđa i anonimna, a film o čoveku nezanimljiv.

Video sam i film Drenka Orahovca »Imam sedamnaest i po godina«. Ovde je realizovana često korišćena tema: omladina i bit muzika. Ovakva tema iziskuje u najmanju ruku nov pristup, originalan izraz. Ono što bih zamorio većini ovih školskih filmova, a među njima i ovom tehnički dobro koncipiranom filmu, jeste da u njima ima malo Jugoslavije. A to ne bi smelo da bude zanemarivano, naročito ne u studentskim filmovima. Ne sme se zaboraviti da je pravi filmski umetnik onaj koji ume da stvori jedno od »čuda kinematografije«: sintezu opštih, internacionalnih, i posebnih, nacionalnih vrednosti.

Najoseļljivije komponovano delo su »Ođjec« Zdenka Melouna. To je portret vajara Jovana Soldatovića. Portret? U uobičajenom smislu reči ne. A ako jeste — onda je to »portret« za koji se ne bi morao stideti ni veoma iskusan reditelj. Istina, na početku filma bljesne nekoliko činieć

DR IVO PONDELČEC (Nastavak na 7. strani)

ŠTO DA NE, ŠTO DA DA

Što da ne sidem i s uma i s drumu, što da ne skočim s neba pa u rebra, što da nemam sve ono što imam, što da imam svašta što ću imati.

Što da gledam samo svoja posla, što da ne dam ono što ne otimate, što da ne izdam sve svoje snove, što da izdam nekakve nitkove.

Što da ne pođem kad mi se ne ide, što da ne dođem kada se ne sme, što da sam žedan čega sam žedan, što da vam tvrdim da je jedan jedan.

Što da vadim vodu iz vašeg bunara, što da ne ubijem i caricu i cara, što da verujem da Saturn nosi prsten, što da ne poginem čim budem spasen.

Što da ne verujem u sve vaše laži, što da se tajno davim na javnoj plaži, što da oplakujem mrtvog faraona, što da danima ne gonim krdo bizona.

A ako sve to ne bude tako, Neka me jayno svako obesi naopako. Ali ja vam kažem što vam kažem ja: Što da ne, a što da da!

ADAM PUSLOJIC

PRIZOR

Konj mlad i strpljiv svome se krajnjem obliku primiče A ne kreće nikud sa nepca pečina. Prvo se ovdje izvedriolo; smrt ovdje zapretila Živeo sam iza vas, disao iza vas Usta, na vama se vatra zaustavlja da predahne.

BOZIDAR MILDRAGOVIC

Traganje i stranputice

Kao i svake godine, u Zagrebu je od 8. do 14. septembra održan tradicionalni međunarodni festival studentskih pozorišta, ovaj put pod nazivom »Memento mori«. Osim toga, nastupile su i neke druge grupe u neovnom klupskom programu. U vreme festivala odvijao se i niz propratnih manifestacija kao što su izložbe, projekcije bulajčevih filmova, seminar. Da kraju ove smotre podijeljen je i veći broj nagrada. Tradicionalnu nagradu »Mladost« za najbolju predstavu, skulpturu »Margitus«, dobili su EX AEQUO studenti iz Utrehta za predstavu »Memento mori« koju su sačinjavale dve Gelderdeove jednodinke, i studenti iz Parme za izvođenje Pazolinijevog dela »Ptičice i ptičurine«. Isti žiri je pohvalio grupu iz Denove za izvođenje predstave »Kralj Ibi« ističući da se ona, zajedno sa prve dve, daleko izdvaja od svih ostalih predstava na festivalu. Za najbolju glumicu je proglašena Dizelda Kastrić za ulogu majke Ibi, a za najboljeg glumca Gijbert Stenke, nosilac glavne uloge u komadu »Starec«, prvom delu predstave »Memento mori«. Nagrada revije mladih »Polet« za najbolju reviju dobio je Ludei Vagespeters koji je postavio isti komad, a jedan međunarodni žiri dodelio je specijalne diplome grupama iz Denove i Parme za izvođenje »Kralja Ibi«, odnosno »Ptičica i ptičurina«.

Šta stoji iza ovog suvog, konvencionalnog, bezličnog novinskog izveštaja? Sedam tužnih i zamornih festivalskih popodneva i večeri ovog inače vedrog i sunčanog zagrebačkog septembra. Što je dalje festival odmičao, sve smo bezvoljnije kretali u pozorište, hrabreći se nadom da ćemo možda baš na toj predstavi doživeti iznenađenje i ošvećenje, da će se baš na toj predstavi desiti preokret. Iznenadjenja je doista bilo, ali neprijatnih.

Stoga bi bilo besmisleno davati pregled svih predstava — većina jedva zaslužuje da bude pomenuta. No bilo bi i nepravda čitanjem osuditi na zaborav neke od ansamble koji su kvalitetom svojih predstava odskakali od opšteg sivila. Mada sama koncentracija nagrada, pokazuje koliko su svi žiriji i mali ograničen izbor, treba ukazati na širinu provalije između te tri izvrsne predstave i svih ostalih nastupa sa kojih smo poneli mučne utiske i mrzovolju zbog propale večeri. Drugim rečima, neujednačenost tri festivala nas nagodi da o tri-ina dobrih predstava govorimo kao o zaokruženim celovitim ostvarenjima o kojima se mogu donositi estetički sudovi i čije se misaone implikacije mogu analizirati kao relevantne sa gledišta teatarske umetnosti. Što se, pak, tiče nastupa ostalih grupa, elementi za jednu obuhvatniju analizu nedostaju, pa je interesantnije, po cenu da naš negativni sud izgleda suviše apodiktičan i nedovoljno obrazložen, upitati se da li je ova kaskada loših komada i izvođenja simptomi jedne »krize« ili samo sticaj nesrećnih okolnosti. Upravo je ta mučna dilema, koja će za sada morati ostati bez odgovora, osnovni utisak koji smo gotovo svi poneli sa osmog IFSK-a.

UTREHTSKA DANSE MACABRE
Holandani su nam priredili prvi od nekoliko retkih svetlih trenutaka festivala. Izveli su

pod zajedničkim naslovom »Memento mori«, dva Gelderdeova kratka komada: »Starci« i »Čudnovati jahač«. Gelderdeova vizija ljudske sudbine, zračito brojgelovska po inspiraciji, protkana srednjovekovnim mističizmom i sva u naponu ekspresionističke fature teksta, dobila je u ovim mladim ljudima čudesno uverljivije tumače. Uz znatna skraćivanja same dijaloške partiture, posvećujući pažnju prvenstveno fizičkoj ekspresiji čiji su efekti dovodeni do paroksizma kakav se postiže u »teatru surovosti«, ali i jednovremeno estetski uobličavani izvanredno finim osećanjem režisera za scenski ritam, članovi grupe ASTU iz Utrehta su izveli jednu asketski ogoljenu, stilski izvanredno čistu predstavu, bez svetlosnih ili muzičkih efekata, bez »skaka«, sa ozbiljnošću, samodisciplinom, sigurnošću i zavidnom scenskom kulturom. Moglo bi se primetiti, i takva su mišljenja bila i izrečena u diskusiji, da je ova predstava bila na jednom isuviše apstraktnom »opšteljudskom« nivou. Mora se, međutim, priznati da su interpretatori svojom snagom i iskrenošću uspeali da prenesu na gledaoce u obliku neposrednog doživljaja i ono što je moglo izgledati kao vrlo opšte i neogređeno.

Druga jedna zamerka je mnogo ozbiljnije prirode. Oba komada su tematski istovrsni i u istom ključu. Drugi, koji je i znatno duži od prvog, ne donosi dakle ništa novo, ne predstavlja nikakvo obogaćenje prethodnog iskustva, već prosto jednu varijaciju, čak manje efektanu zbog svoje dužine. Gledalac je pred kraj predstava osećao zamor i samo je izvrsna gluma sprečavala da dođe do gubljenja interesa za predstavu.

Pa ipak — bio je to prvi veliki doživljaj ovog festivala.

BREHTIZACIJA ZARIJA

Univerzitetski teatarski centar (C.U.T.) iz Denove je nastupio sa predstavom »Instrumenta regni« koju je sačinjavala jedna vrlo skraćena verzija već klasičnog dela moderne dramaturgije »Kralj Ibi« Alfreda Zarija i jedan od Brehtovih »diktiranih« komada, — »Okrugloglavi i šiljoglavci«. Osnovna orijentacija predstave, kao što je to i samim njenim naslovom bilo nedvosmisleno eksplicirano, trebalo je da bude kritika političke borbe za vlast i njenih metoda. Brehtovo delo, uzgred budi rečeno — jedno od najslabijih ovog autora, bilo je vrlo pogodno za ovakav tretman jer je u tu svrhu i pisano. Dolazak nacista na vlast i njihova rasištička politika prikazani su krajnje šematizovano i impresivna jednostavnost kojom su Denovljani interpretirali ovaj tekst bila je u potpunom skladu s intencijama autora.

No Zarijeva grabancijaško-rablezijanska burleska je mnogo pretrpela u društvu s Brehtom. Težeći da tekst učini aktuelnijim i angažovanijim, režija je tragala za onom satiričnom komponentom dela koja je inače latentna i nikad ne izjaba na površinu. To je vodilo ogoljavanju fabule i zanemarivanju onih scena i detalja koji u stvari čine suštinu i originalnost »Kralja Ibi«. Uprkos tome što je izabrana jedna skraćena verzija

koju je sam Zari objavio pod naslovom »Ibi na brežuljku« i samo dopunjena nekim elementima integralne verzije, uprkos, dakle, toj kondenzaciji, tempo komada je usled stilizacije neobično opao. Izgubljena je divna i sočna proizvodnja, neočekivani i skokoviti prelazi, prividno nepriznatog prethodnika vrlo moderne filmske tehnike reza. Ukratko, dobijena je jedna racionalizovana, znatno usporena i osiromašena verzija »Kralja Ibi«.

No bez obzira na sve ove zamerke, to je ipak bila jedna vrlo uspešna predstava. Ne predstavlja Zarijev remek-dela već jedne njegove »brehtizirane« varijante kojoj je tekst originalnog »Kralja Ibi« poslužio kao povod. Izneveravajući autora, reditelj je pred očima imao vrlo određen cilj kome je sve bilo podređeno s mnogo ukusa, umešnosti i stilske doslednosti. To je naročito došlo do izražaja u vrlo funkcionalnoj upotrebi maski koje su materijalizirale tri različita nivoa individualizacije likova.

Ukratko rečeno, bio je to jedan novi, do sad neviđeni Ibi

u kome je tema uzurpacije i upotrebe vlasti bila jasno eksplicirana i konsekventno razvijena od prve do poslednje scene. Bila je to, ako ne najuspešnija, onda sigurno najoriginalnija i u teatarsko-interpretativnom smislu najprovokativnija predstava.

TRI FIJASKA DUSEBRIZNIKA

Pazolinijev triptih »Ptičice i ptičurine«, napisan prvobitno kao filmski scenario, u izvođenju Univerzitetskog teatarskog centra (C.U.T.) iz Parme i u režiji iskusnog Bogdana Jerkovića, predstavljao je, izvesno, veliki doživljaj koji je poslednje večeri povratio nadu u festival, odnosno u današnji studentski teatar u Evropi. Bila je to najkompletnija i najdoslednija predstava koja je delovala kao monolitna celina iako se sastojala iz tri sasvim različite storije.

Malo je važna sadržina tih priča. U svakoj od njih je reč o jednom slučaju neuspelog ideološkog preobraćanja, svaka je istorija jednog jalovog misionarstva koje se razbija o zbilju života. Tri aktuelne parobole, duboko prožete problemima našeg vremena, dobile su u interpretaciji Bogdana Jerkovića i njegovih mladih saradnika svoju adekvatnu scensku formulu zahvaljujući jednovremeno i maštovitosti i asketskoj igri, režiji i scenografiji. Svaki detalj je bio minuciozno proučavan i doradovan, ali se i funkcionalno podre-

đivao celini predstave i njenoj ideološkoj poruci. To je naročito dolazilo do izražaja u drugom i trećem delu gde su se masovne scene smenjivale s dijalozima između protagonista ostvarujući savršenu ravnotežu.

STUDENSKI TEATAR I STUDENSKI POKRETI U SVETU

Pod ovim okvirnim naslovom je održan u toku festivala i seminar za koji je naizgled vladalo prilično interesovanje, no koji nije uspeo. Raspravljano je o problemima koji su bili tema seminara je preneto u diskusije o predstavama što je poslednjih dana dopunilo do žestokih sukoba koji nisu bili samo formalne, odnosno proceduralne prirode. Karakteristično je, naime, da su članovi uprave onih grupa čije su predstave imale najgori prijem kod publike i kritike bili najglasniji u propagiranju vrlo apstraktnih ili pak vrlo dogmatskih ideja o angažovanju studentskog pozorišta, i to upravo na diskusijama o drugim predstavama, pokušavajući da na taj način smanje njihov značaj (što, uzgred budi rečeno, i nije bilo tako teško) i da diskusiju tribinu uzpiraju radi indirektno

MIODRAG PAVLOVIĆ

Tamni praznici

O MALOM NARODU

Malom narodu treba pomoći ko umobolniku, noću, na sred poljane, oči mu svele, uzvišeno zbori, a ne zna puta. Nek stane. Treba mu dati hleba i soli, savzeti sabor ubogih pevača i brzo početi s gradnjom lepog doma.

I krtica ima bolje krovove od malog naroda kom smeta i zid i otvoreno polje.

Skupljajte iverje reči.

čupajte vlast iz glave, perje il travu, za gnezdo nad golom larvom — neka se zakloni od vetra, nek raste van domaka kljuna i kiše. Sve će pesnici dati sa sebe i oni što slikaju i oni što misle: svoja rebra — da se spratovi dižu, i zenice za ribnjake u parku, i kosti da se podmetnu gde puca.

Tako raste kula, već se iz daljine vidi, kad sviće — svetluca, romori, il peva svaki red prozora uvek novim glasom. Zastaju putnici iz daleka, čude se, hoće da vide taj narod što podiže zdanje i zovu ga da se javi. Kada pridu bliže vide dečaka na dnu kule kako leži mrtav, s pijanim osmehom na licu i s velikim polnim udom.

BABIJE LETO

Ono što jedni zovu INDIAN SUMMER, a drugi babije leto, događa se ove jeseni: nižu se lepi dani i žuto lišće ne pada s grane, sve traje oblo i zrelo, ni žene ne stare, eto, blud je postao sladi nego lane.

A kraj tog leta znamo iz istorije: dolazi naletza — varvarska zima, prskaju kuće, uši se mrznu i nadire čistoća veoma stroga. Pakosne glave iza ugla čekaju samo da zađe sunce pa da otvore sud: sudiće svemu, oblaku i deci i samom sudiji čija će glava stati u istu omču sa dželatom, ujedace se ulcom grupe ljudi i bacace se leševi s mosta u novine zavijeni da plove rame uz rame sa santama leda, ko zna kud.

A onda novi obrt, vesna! Usred pljuska topla dojurice arhandeo slajan ko voltin luk prečedi u pari, u ruč mu znak; makaze il vaga i u tom znaku mladi će ljudi iz podruma, devolice divnih grudi i momci tankih prstiju (sve potomci krvnika i potkazivača) izaći na cvetnu livadu da igraju kolo čuteći o tome šta je bilo lane.

Zato se danas divlje babiljem letu i praznuite žuti list koji ne pada s grane.

POSLEDNJI OBED

Sedamo za sto povrće, ml, tanjiri, slanik i komadi hleba. Za obedom vlada red, svako sa svoga mesta iz lobanje viri. Kad se otvore vrata vidimo dlanove peha.

Niko nas ne dira, no vesti ipak stižu: ješčemo besplatno u ovoj menzi dovek i svako će dobiti natrag sva svoja lica iz ruke starca, kao lek.

Ne moramo ustati od stola dok prokišnjava krov, ne moramo više ni jesti niti se bojati bola, iščeznućemo prosto skrštenih ruku, lep li je polazak u večni dom?

Sedamo za sto na kojem ničeg nema osim reda, pod našim nogama je nebo, gore, niska tavanica grba. Načulili uvo: ni kap se tajne ne čuje više, žedni smo prešli preko vode, a sve je u raju suvo.

ČETIRI GLOSE

nica iz vajarovog života, ali one više ukazuju na izvore vajarove inspiracije nego na njegove nacionalije. Sve ostalo je čist film: slika i zvuk. Čist film zato što se to zanimljivo osvetljenim snimanjem i originalnim zvukom iskazuje sve, bez reči i bez stvaranja utiska nekakvim »slikoborstvom«. Čuje se konkretna muzika, sastavljena od šumova i deformisanih zvukova, ali i konkretnih zvukova koji deluju kao muzika. Upravo na simbolijske slike i zvuka zasniva se kvalitet ovog filma.

Za razliku od »umetničkih medaljona« određene vrste, ovdje postajemo svesni, da ni filmsko delo nije puki odraz stvari i pojava, već da kod osećajnog autora ima pre svega značenje samolražavanja. Mladog režisera vodi nedefinisan misao za razumevanje drugog umetničkog dela. O tome je već bilo nešto tačno i sugestivno napisano, a napisao je to Andre Bazin. Ot-

prilike u ovom smislu: Moguće je, naime, da filmski umetnik svojom estetičkom interpretacijom iskazuje onu prvobitnu privlačnost predstavljenog umetničkog dela (čime iskazuje i umetnika) ako ga posmatra samo svojim očima, kamerom, i pređaje mu se u svom vlastitom i jedinstvenom senzibilitetu. Gledaocu, pak, nije dozvoljeno više nego da ide njegovim stopama: da vidi umetnost onako kako ju je video filmski umetnik, koji je fiksira u filmskom prostoru.

Šta najviše cenim u Melounovom filmu? To, da daje stvaralaštvu drugog umetnika ono »ontološko dimenziju«, o kojoj govori moderna estetika. To, da u »Ođjecima« ostavlja vajarovo delo da živi sopstvenim životom. Fenomenalistički idealizovano shvatanje posmatralo je umetnost uglavnom u njenom odnosu prema autoru. Banalni: umetnički medaljon« uvek nastoji na

tome da delo bez fizičkog prisustva autora ne postoji. Zanimljiv rad sa svetlom i zanimljiva optika snimanja, koja u Melounovom filmu sve Soldatovičeve skulpture stavlja u centar gledaocove pažnje, potvrđuje misao o »ontološkoj dimenziji« umetnosti: delo je (i prema svom autoru) transcendentalno, zato što ga svojim sopstvenim bićem prevazilazi. Ako režiser »Ođjeka« izražava ovu misao, on je u najmanju ruku intuitivno oseća kao uslov za razumevanje umetnosti uopšte.

Film Dejana Karaklajića »Sizif, ili...« zanima me u dva smisla. Njegov autor je obuzet mogućnostima kinematografije da na potpuno nov način definiše prostor i vreme. Poigravanjima, pre svega sa kategorijama filmskog prostora, nastalo je duhovito i originalno delo — »Sizif«. Istovremeno mladi režiser ustvari rehabilituje funkcije nekadašnjeg nemog filma. Izuzetni

uspeh glumca Maksa (Dragoslav Janković) kao isečen iz groteski dvadesetih godina, predstavlja zato neizbežan uslov.

U psihološku definiciju filma spada i to da filmska slika deluje ekstenzivno. To znači da, za razliku od intenzivne slike u slikarstvu, slika u filmu nema »ram«, nema ograničenja. Ovu definiciju možemo svakako promeniti. Ili možemo reći da Karaklajićev film nije zapravo film, koliko njegova »psihološki« negacija, njegova persiflaža. To je razlog za pretpostavku da bi ovaj film dobio priznanje na festivalima eksperimentalnih filmova, ako se na njima pre svega i kao osnovno zahteva nekakvo oslobađanje od poznatih konvencija. Time svakako ne želim da kažem da je upravo ovaj film »nekakvo« oslobađanje. Ako on to jeste, onda to nije samo zbog čuovitosti i originalnosti, kako sam već kazao, već i zato što je uspešno snimljen.

DR IVO PONDELICEK

O FIZICI I POSEBNO O NUKLEARNOJ FIZICI

»Nauka koja u današnje doba najviše napreduje i koja izgleda da baca najviše svetlosti na strukturu sveta, jeste fizika.

Bertrand Rasel

1. Neke napomene o savremenoj fizici

Pošto sam prisustvovao Simpozijumu o savremenoj fizici (Trst, juna 1968.) na kome su razmatrane sve oblasti fizike, kao i granične oblasti iz astronomije i biologije, smatram da je korisno da saopštim, u vidu kratkih napomena ili konstatacija, neka svoja zapažanja.

Osnovno zapažanje je da su problemi i metodi istraživanja na vrlo sličnom nivou u svim oblastima fizike. Teorijski metodi su zaista univerzalno primenjeni svuda gde njihova primena ima nekog smisla. Odatle sledi da postoji jedno metodsko i jezičko jedinstvo svih oblasti fizike. Otuda takođe i približno sličan nivo razumevanja vrlo različitih fizičkih fenomena. Da je taj nivo razumevanja visok, sledi iz opšteg poznavanja toga u koliko su meri poznati fizički fenomeni iskorišćeni u razvoju drugih primenjenih (tehničkih) nauka; to je u Trstu bilo implicitno, no ipak snažno prisutno (možda najpre zahvaljujući prisustvu mnogih poznatih fizičara) iako se pre svega govorilo o savremenim problemima. Istovremeno, diskusije o savremenim problemima raznih oblasti fizike pokazale su da je nivo razumevanja fizičkih fenomena nedovoljan, i to upravo zato što se zasniva na teorijskim metodima koji omogućavaju još uvek vrlo pojednostavljena tretiranja pre svega lokalno posmatranih izolovanih pojava; čak i tamo gde se upotrebljavaju statistički metodi — njihova primena uslovljena je sličnim načinom fundiranja razmatranja.

Ni u jednoj oblasti fizike izgleda da ne postoji razumevanje kompleksnih fizičkih sistema, strukturalnih sistema i istovremeno dinamičkih sistema. Nedostaju dalja razumevanja (dovoljno precizna razumevanja) elementarnih procesa, nedostaju eksperimentalni podaci u svim oblastima fizike koji bi mogli ponuditi dovoljno precizne parametre za kompletno (kompletnije) parametrisiranje fizičkih sistema, samim tim nedostaje i više teorijskih pristupa u istom stilu, koji bi bili u stanju da interpretiraju najveći deo onoga što se odigrava u strukturalnim i dinamičkim kompleksnim fizičkim sistemima.

Ilustracije radi pobrojaću primere:

- a) sistema nuklearnih nivoa bilo koga posebno ili svih atomskih jezgava zajedno,
- b) sistema »elementarnih« čestica,
- c) pojavu faznih transformacija,
- d) pojavu turbulencije,
- e) kompleksni sistem plazme,
- f) probleme ireverzibilne termodinamike.

čime se lista primera ne iscrpljuje. U svakome od ovih primera mnoge osnovne stvari su poznate, ponegde čak i već vrlo dugo vremena, na osnovu tih poznatih stvari u većini slučajeva razvijene su i odgovarajuće tehnološke primene, ali je ipak svima njima zajedničko nedovoljno razumevanje fizičkih fenomena, prvenstveno zato što se dosadašnje interpretacije baziraju na modelima daleko jednostavnijim nego što je igra interakcija koju priroda izvodi u kompleksnim sistemima. Zbog toga savremena teorija u većini nudi objašnjenja svega onoga što bismo mogli nazvati linearnim efektima. Prema tome, mada sam svestan da u ovoj oceni mogu i preterati (pa bi zato bilo dobro čuti i mišljenja drugih, ranije pomenutih fizičara), moj osnovni utisak iz Trsta jeste da u sadašnje doba prisustvujemo završetku jedne epohe fizike, epohe u kojoj je otkrivena većina elementarnih fenomena vezanih za poznavanje strukture materije i interakcija materijalnih čestica, te su ovi fenomeni objašnjeni srazmerno jednostavnim slikama. Isto tako mislim da prisustvujemo i počecima jedne nove epohe u fizici koja će svoj osnovni siže verovatno imati u daljnjem razmatranju igre interakcija u strukturalno

komplikovanim fizičkim sistemima. Od problema elementarnih čestica do kosmoloških problema, praktično u svakoj oblasti fizike, to bi moralo dati čak i kvalitetno nove rezultate što bi moralo imati poseban značaj u onim oblastima fizike (tu naročito mislim na atomsku, nuklearnu i molekularnu fiziku) koje su najbliže praktičnoj primeni.

Takođe mislim da je logično što se stiče utisak o postojanju krize praktično u svima oblastima fizike. Ta kriza mislim da objektivno postoji, a smatram da je u vezi sa prelaskom fizike iz jedne epohe istraživanja u drugu. Isto tako siguran sam da će fizika doneti još više praktično primenljivih rezultata upravo zato što će sve više morati ići na kompleksna razmatranja fizičkih sistema. Pri tome je značajno primetiti da nijedna oblast fizike nema neki poseban proliferantni značaj, jer će se iskustva u teorijskim metodima tretiranja kompleksnih sistema munjevitom brzinom prenositi iz jedne u ostale oblasti fizike. Prema tome, verujem da u vođenju naučne politike u fizici ne treba naglašavati posebno ni jednu oblast fizike, već da sredstva treba ulagati u kvalitetan rad pojedinih fizičara, ma kojim oblašću fizike se bavili. Na globalnom planu smatram da to mora biti osnovni kriterijum naučne politike, jer su prodori u razmatranju kompleksnih sistema podjednako važni bez obzira na to u kojoj se oblasti fizike učine. Želeći da istaknem ovaj problem potrebe prelaska fizike na metode istraživanja kompleksnih sistema, napominjem vrlo karakterističan primer biofizike, koja je prevashodno suočena sa tretiranjem vrlo kompleksnih (strukturno i dinamički) sistema, pa se upravo zato i po svojim metodima i po svome jeziku mnogima u Trstu činila udaljena od ostale savremene fizike.

3. NEKE NAPOMENE O NUKLEARNOJ FIZICI

Zbog velikih uspeha na polju nuklearne energije, nuklearna fizika je, od rata do kraja pedesetih godina, zauzimala centralno mesto u celoj fizici. Zahvaljujući velikim materijalnim sredstvima koja su tada u nju uložena, kao i širokoj kadrovoj bazi, nuklearna fizika je, u tome razdoblju, skoro filmskom brzinom prešla čeli put od prvih nainih uspešnih modeliranja tek otkrivenih fizičkih pojava do teškoća u kompleksnijem razumevanju nagomilanih eksperimentalnih činjenica, koje su karakteristične i za druge oblasti fizike. Veliki broj atomskih jezgava, veliki broj podataka iz nuklearnih reakcija i spektroskopskih podataka, više delimično uspešnih fizičkih modela i mehanizama — sve je to uslovljeno da nuklearna fizika postane izvanredno interesantna oblast, a koncen-

tracija kadrova i sredstava još je doprinela i izuzetnom tempu njegovog razvoja. No, tempo razvoja nuklearne fizike zahvatio je i druge oblasti fizike (i nauke uopšte) koje su takođe postigle niz izvanredno interesantnih rezultata, preuzimajući teorijske i druge rezultate iz nuklearne fizike i nudeći nuklearnoj fizici svoje teorijske i druge rezultate. S obzirom na to da su u nuklearnoj fizici već otkrivene osnovne pojave, ona se danas nalazi pred sličnim problemima pred kojima i ostale oblasti fizike. To su problemi eksperimentalnih i teorijskih istraživanja kompleksnih sistema o kojima sam već govorio u delu o savremenoj fizici. Želim da istaknem da je nuklearna fizika podena oblast za ovakva istraživanja. Svaki od postojećih fenomenoloških nuklearnih modela u stanju je, baš zbog toga što ne vodi dovoljno računa o komplikovanoj igri interakcija i što te interakcije još nedovoljno poznaje, da objasni vrlo ograničen broj podataka. S druge strane, eksperimentalni podaci su većinom i traženi s obzirom na određene teorijske modele, a neki od njih dobijeni su zastarelim inferiornim eksperimentalnim tehnikama itd. Prema tome, pred nuklearnom fizikom mislim da je niz problema, od kojih napominjem:

- teorijska istraživanja »jednostavnih« malo-nuklearnih jezgava radi detaljnijih studija elementarnih dvočestičnih i mogućih višestičnih interakcija;
- teorijska istraživanja višenuklearnih jezgava (sa upotrebom elementarnih interakcija) radi razvoja teorijskih formalizama za tretiranje kompleksnih fizičkih sistema i sledstveno potpunijeg razumevanja pojava u jezgama;
- eksperimentalna istraživanja na pomenutim teorijskim pravcima radi obezbeđivanja što kompletnijih podataka iz nuklearnih reakcija i nuklearnih transformacija uopšte;
- korišćenje nekih nuklearnih raspada u istraživanju (atomskih i molekularskih) elektronskih konfiguracija; Ovi (i drugi) problemi definišu savremena istraživanja u nuklearnoj fizici. Ukoliko je ispravna moja procena o prelasku cele fizike u jednu epohu istraživanja kompleksnih fizičkih sistema sa akcentom na detaljnije istraživanje igre interakcija — utoliko je i opšti program koji pred nuklearnom fizikom stoji dugoročniji i važniji. No, nezavisno od toga, izvesna kriza, koja se u nuklearnoj fizici oseća danas, zaista postoji, jer se ne vide putevi ka novim elementarnim »činjenicama«, i to, na moje mišljenje, jeste ono što će nuklearnu fiziku — možda brže od drugih oblasti fizike — opredeliti za sistematsko proučavanje kompleksnih sistema.

RELJA POPIC

STUDENTSKI pokret u Evropi

Kada se sa stanovišta nekritičke apologije ili intuitivnog otpora prema studentskom pokretu priđe razmatranju stvarnih problema koji se postavljaju buđenjem inteligencije i njenom orijentacijom ka radikalnoj izmeni društva, kada se, dakle, sa kvalifikativna »pozitivno-negativno« priđe stvarnoj analizi onoga što se zove studentskim pokretom (ili pokretima), postavljaju se mnoga pitanja od kojih je jedno sasvim nerazrešeno. To je pitanje ideologije studentskog pokreta ili, bolje rečeno, postojanje ideologije studentskog pokreta.

Ističe se, pošto je naišla na veliki otpor tradicionalnih struktura univerziteta eksponirala kao radikalna kritika društva u ime uspostavljanja demokratškog, kritičkog univerziteta. Ističe se da su studenti u mogućnosti da vrše takvu kritiku zato što su neintegrisani u društvo i, samim tim, ne deluju sa pozicija fakulteta, već predstavljaju relativno odvojenu grupaciju koja je stoga u stanju da objektivnije i kritičkije pristupi analizi savremenog društva (posebno kapitalističkog).

Treba takođe reći da su studenti, naročito u razvijenim industrijskim društvima i kapitalizmu i socijalizmu, kao buduća inteligencija u položaju da, sa dajom predominaacijom nauke, postanu stvarni vladajući sloj u društvu. U nekim zemljama studenti to već jesu i time se može objasniti pretežno konzervativan stav skandinavskih, engleskih i škotskih studenata, kao i studenata nekih socijalističkih zemalja (iako je mišljenje studenata tu teško razabrati, s obzirom na birokratizam komsomolskih organizacija) koji se izražava u koncepciji da studenti treba da vode računa samo o svojim poslovima. Nesumnjivo je da se i u ovim zemljama među studentima vrše pomeranja ulevo, ali to teče veoma sporo i neujednačeno, uglavnom preko jednog tankog sloja aktivnih studenata koji su u dodiru s politikom izgradili radikalniji stav. S druge strane, u zemljama kao što su Francuska, Zapadna Nemačka, Italija, Belgija, studenti u najvećem broju prihvataju radikalne koncepte preobražaja društva i metode demokracije kao orijentaciju ka socijalističkoj revoluciji.

VANPARLAMENTARNA OPOZICIJA I METODI NJENE AKCIJE
Često se kao osnovna karakteristika studentskih pokreta u Evropi ističe njihova borba protiv institucija i tzv. teorija o vaninstitucionalnoj akciji. Treba reći da se vrlo retko sreće (osim kod nekih anarhista) ideja o odbacivanju institucija kao takvih. Smisao ove vaninstituci-

onalne akcije je u odbacivanju postojećih institucija u društvu u ime jedne drugačije koncepcije koja bi trebalo da bude socijalistička. To se vidi, na primer, iz unutrašnje organizacije zapadnomoečke unije studenata koja je vrlo dobra i detaljno razrađena da bi bila što efikasnija.

Važna karakteristika studentskog pokreta je ta da on, za razliku od velikog broja zapadnoevropskih komunističkih partija i drugih radničkih partija, prihvata metod demonstracija i socijalističke revolucije kao jednog načina preobražaja društvenog sistema. Studenti ističu da je društvo sa svojim strukturama tako funkcionalizovano da samoo radikalni masovni pokret i radikalna destrukcija svih postojećih struktura može da dovede do nove društvene organizacije.

Na udaru ove kritike najviše se nalazi parlament, intencija koja u stvari personifikuje državu, u kojem saraduju i bore se za vlast, putem izbora sve partije građanskog društva. Komunističke partije koje su prihvatile parlamentarni put u socijalizam mire se u stvari sa postojećom podelom na sferu politike i sferu ekonomije, dakle sa podelom na javnu i privatnu sferu. Totalna revolucija čija je suština u tome da izvrši spajanje ovih dveju sfera mora da ide mimo parlamentarnih borbi za vlast i da ostvari neposredne demokratske odnose. Otuda i pošte veliki pokret ka vanparlamentarnoj opoziciji i potpuno odbacivanje tradicionalnih političkih sredstava borbe za vlast i uticaj.

Važan aspekt borbe ovih pokreta jeste povezivanje sa progresivnim pokretima u trećem svetu i shvatanje potrebe da se podrže svi napori nerazvijenih zemalja da radikalno izmene svoju situaciju i da budu prihvaćene kao ravnopravni partneri u međunarodnim odnosima. Osim toga, važna je i kritika imperijalističke politike ne samo u odnosu na nerazvijene zemlje i ne samo u slučajevima prave agresije već i kad je u pitanju imperijalistička propaganda u razvijenim zemljama, zatim kritika položaja sredstava za javne komunikacije, a pre svega monopolu konzervativne štampe.

JEDINSTVO NA BAZI ONOGA ŠTO SE NEĆE

Najvažniji problem koji se postavlja u odnosu na studentske pokrete, a koji u stvari postavlja pitanja stabilnosti i kontinuiteta ovih pokreta kao i mogućnosti studentske akcije uopšte, jeste problem unutrašnjeg jedinstva.

Mogućnost studenata i inteligencije uopšte jeste mogućnost obaranja jednog vladajućeg sloja koji svoju vlast zasniva na svojinj nad sredstvima za proizvodnju. Ali privilegovan položaj inteligencije, naročito tehničke, u visokorazvijenim industrijskim društvima bitno ograničava mogućnost unutrašnje konsistencije i revolucionarnosti ove grupacije. Odatle proističe i teškoća u zasnivanju jedinstvene ideologije (analogne na primer, ideologije radničke klase) jer su pojedini delovi inteligencije u daleko povoljnijem položaju u odnosu na eksploatisane slojeve u društvu.

Ideologija studentskog pokreta više je kompilacija raznih teorija i ideologija, često i takvih koje su prilično radikalne, a koje su ustvari kao ideologije i kao pokreti već mrtvi ili će to uskoro biti (trockizam, ideje Bakunjinina isl.) To bitno ograničava efikasnost studentskog pokreta i čini da se on često iscrpljuje u unutrašnjim sukobima i diskusijama o onome što se hoće a uspostavlja se jedinstvo na bazi onoga što se neće.

Ovi pokreti se često zovu anti-autoritarni zbog opšte negacije birokratizacije političkih struktura i birokratije kao grupacije koja ima odlučujuću vlast u upravljanju javnim poslovima. Unutrašnje ograničenje ove kritike jeste i u tome što je izvor birokratije uglavnom (osim u nerazvijenim zemljama) u inteligenciji pa prema tome i u studentima.

To pokazuje naročito visokorazvijena socijaldemokratska društva u kojima studenti predstavljaju evidentno privilegovani sloj. Ova kritika birokratije jeste ustvari izraz opšte krize etatsističkih odnosa i predstavljaju

jednu od najpozitivnijih crta ovih pokreta, jer nužno i objektivno poziva na borbu za neposrednu demokratiju i za veće učesće svih slojeva društva, pre svega radničke klase, u upravljanju društvenim poslovima. Ovi pokreti trpe uticaj Mao Ce Tungove ideologije i ideologije Ce Gevara i Kube, kao i svih onih ideologija koje pozivaju na krajnji radikalizam i na permanentnu revolucionarnu akciju. Odatle proističe veliki interes za zbivanja u Latinskoj Americi i za borbu Latino-amerikanaca protiv severnoameričkog imperijalizma. Uzroci ovakvog popularnosti ovih ideologija jesu, s jedne strane, u tome što se često konzervativizam društva teško može drugojačije uzdrmati nego takvim krajnje radikalnim stavovima i kritikama koje čine da se veći broj ljudi zainteresuje za ove pokrete, a s druge strane, u nesposobnosti da se prihvati stvarno revolucionarni put koji revolucionarnu borbu i ostvarenja revolucionarnih ciljeva ne shvata kao akt već kao dugotrajni proces revolucionarne akcije koji zahteva akceptiranje realnosti i svih velikih problema društva.

Ideja samoupravljanja za koju mi smatramo da bi bila jedan stvarno revolucionarni put i cilj borbe u visoko-razvijenim društvima, nema velikog uticaja kao što uopšte ideje Jugoslavije nemaju velikog odjeka u ovim pokretima (sa izuzetkom nekih studentskih grupacija u Francuskoj). Ideja samoupravljanja se više pojavljuje kao objektivna potreba i zahtev za neposrednom demokratijom i sponom sa radničkom klasom, a manje kao cilj stvaranja samoupravnog društva. Kada se i pojavljuje, ona je vrlo retko povezana sa iskustvima iz Jugoslavije, pre svega zbog nedovoljnog poznavanja jugoslovenskog iskustva, a i zato što u njemu nema naglašenog radikalizma, kao što je to slučaj sa Kubom. Mislim, međutim, da će u daljem razvoju studentskog pokreta, u ovoj meri u kojoj se on bude vezivao za realnoću, i ova ideja postajati sve značajnija. Treba istaći velik interes za jugoslovenska iskustva u skandinavskim zemljama, u krugovima studenata koji su na pozicijama leve socijaldemokratije, pre svega.

U odnosu na probleme društveno-ekonomskog ustrojstva socijalističkog društva, ovi pokreti stoje na stanovištu racionalnog, planskog upravljanja privredom sa elementima demokratizacije, dok je robna proizvodnja odbačena kao kapitalistički vid organizacije društva i kao osnovni izvor svih negativnih pojava otuđenja i slično. To utiče na stavove o kretanju u socijalističkim zemljama u čemu je najznačajniji stav prema Čehoslovačkoj. U tom smislu značajna je izjava predsednika S. D. S. iz Zapadne Nemačke, Volfa, koji je povodom Čehoslovačke izjavio: »SDS pozdravlja vraćanje individualnih prava na slobodu u Čehoslovačkoj. Ona su preduslov za demokratsko društvo. Ali u isto vreme SDS je istakao u kritičkim diskusijama ambivalentne tendencije u Čehoslovačkoj koje su bile izražene u usvajanju izvesnih aspekata slobodne tržišne ekonomije.

PRVA POZITIVNA POSLEDICA — REFORMA UNIVERZITETA

Veliki broj studentskih unija nalazi se u takvoj situaciji da, razdirane unutrašnjim nesuglasicama, jedva i postoje kao nacionalne unije. U velikom broju unija vrši se borba između radikalnih i konzervativnih studenata. Moguće je da će razvoj ići u tom pravcu da izvrši određena stabilizacija studentskog pokreta na bazi usvajanja nekog dugoročnog programa i na bazi kontinuirane i principijelne politike i akcije. Ima elemenata koji manje optimistički ukazuju na razvoj, zbog onsežne akcije od strane države, za rasturanje studentskog pokreta, zbog novonastale međunarodne situacije, s obzirom na agresiju u Čehoslovačkoj, a i zbog unutrašnje diferencijacije u okviru studentskog pokreta.

Moguće je da je kulminacija studentskog pokreta već prošla. Ono što je očito predstavljalo pozitivnu konsekvencu studentskih akcija je zanočeta reforma univerziteta u svim zemljama Evrope, koja treba da obezbedi veći uticaj ili učesćevanje studenta (NASTAVAK NA II. STRANI)

Međunarodna studentska nedelja u Helsinkiju

Junski događaji su daleko odjeknuli

Krajem septembra u Helsinkiju je održana Međunarodna studentska nedelja (HISW). Raspravljalo se o temi »Uticaj studenata u društvu«.

Treba pre svega nešto reći o domaćinima, finskiim studentima. Iznenađujuće je u kojoj su meri otvoreni prema svemu o čemu se u svetu događa. Ne može se reći da su sasvim progresivni, revolucionarni nisu sigurno. Njihova progresivnost ne prevazilazi okvirne skandinavskog građanskog socijalizma i usmerena je na njegove korekcije. I kod njih postoji »studentski zatvoreni krug«: studentsko rukovodstvo žali se na pasivnost članova, članstvo nije zadovoljno rukovodstvom.

Iznenađuje i njihovo poznavanje Jugoslavije. Znaju štošta o Gavrilu Principu, o privrednoj reformi, o Makavejuvu.

Zvanični deo seminara, razgovor o temama koje su zahvatile široku oblast (razvoj univerziteta, ugroženost ljudskih prava, opravdanost akcija itd.) bio je obeležen nastojanjima domaćina da mu daju politički značaj i da mu na neki način, s obzirom na relativno veliki broj učesnika, obezbede značajnije mesto u studentskim kretanjima Evrope. Nisu uspeali iz više raz-

loga. Najznačajnije je, svakako, to što nisu učestvovali najprogresivnije studentske unije Zapada (Francuzi, Zapadni Nemci) i izrazit konzervativizam prisutnih predstavnika sa Zapada (Oksford, Utreht). Taj konzervativizam dolazio je od izražaja u razmatranju svih problema, od negiranja uloge studenata do tvrdjenja da bi za Afriku bilo bolje da je ostala pod kolonijalnom upravom, pri čemu je slučaj Bijafre bio obilato korišćen. Ostali učesnici, pre svega Finci, pokušali su da spasu što se spasi i može, ali je podeljenost HISW postajala sve izrazitija i do kraja je karakterisala njen radni deo.

UZDRŽANA PODRŠKA ČEHOSLOVAČKOJ

Problem Čehoslovačke je zahvaljujući prisustvu predstavnika Univerziteta iz Praga bio veoma aktuelan. S druge strane, prisustvo predstavnika Mađarske i Poljske sadržavalo je potencijalnu opasnost da problem Čehoslovačke postane i problem HISW-a. Do toga, zaslugom domaćina, nije došlo.

Odnosi predstavnika Praga s jedne i Varšave i Budimpešte, s druge strane, do kraja su ostali izrazito hladni. Dok od kolege

iz Budimpešte o Čehoslovačkoj niko nije uspeo da izvuče ni jed nu reč, predstavnici Varšave bili su dvosmisleni. Oni su osuđivali agresiju, kritikovali politiku svoje vlade itd. da bi odjednom zauzimali suprotan stav (»sigurno postoji neki razlog koji mi ne znamo ili »ovo je nezgodan trenutak za liberalizaciju«) tako da su postizali neku ravnotežu između onoga što im je rečeno da kažu i onoga što su želeli da kažu.

Ostali su Čehoslovacima dali punu podršku. Ipak, ne može se izbeći utisak da je to bila uzdržana podrška, podrška sa određene distance. Čini se da niko nije shvatio pravi značaj čehoslovačkog januara i sovjetske akcije. Sami Čehoslovaci bili su na sastancima racionalni, a van njih deprimirani i pesimisti.

Junski događaji na beogradskom univerzitetu imali su velikog odjeka, naročito među finskiim studentima. Svi su bili uglavnom dobro informisani o osnovnim stvarima, kako o samim događajima tako i o rezultatima. Naša akcija je čak uzimana kao primer dobre organizacije i dobrih rezultata i kao takva je često služila kao argument pri ocenjivanju studentskih mogućnosti. Zarko Papić

BICE

O ZAPOSŁJAVANJU PRIPRAVNIKA

- Ukratko o Osnovnom i Republičkom zakonu o obaveznom primanju pripravnika u radne organizacije
- Nedostatak elektro i mašinskih inženjera
- U Beogradu na 100 rukovodilaca samo 40 ima fakultetsko obrazovanje

Nezaposlenost mladih stručnjaka, ne samo njih, pokazala nam je kako nereseno privredno pitanje brzo dobija društveno-politički značaj. Dileme o načinu rešavanja ovog trenutka slabosti naše privrede, bile su brojne. Moralo se odlučiti, treba li na radne organizacije uticati zakonom ili podsticanjem društvene, pa i poslovne svesti samoupravnih organa, da poboljšanjem svoje vrlo niske kadrovske strukture, a to znači, primanjem novih stručnjaka, reše ujedno i problem nezaposlenosti. Orijentaciju ka ovom drugom, umnogome je otežala dobro poznata situacija u našim radnim organizacijama: još uvek ima viškova radne snage, još uvek ljudi bez odgovarajućih kvalifikacija zauzimaju rukovodeće položaje. Sveeno ili nesvesno, napretku preduzeća bila je pretpostavljena između ostalog i solidarnost nesposobnih. Iz ovakve situacije, proizišlo je uverenje saveznih organa, da bi jedino zakon, koji bi radnim organizacijama nalagao da prema svojim mogućnostima prime određeni broj mladih stručnjaka na pripravnicih staža u trajanju od godinu dana, ujedno i poboljšao kadrovsku strukturu preduzeća, što bi omogućilo bolje poslovanje i ubrzalo upošljavanje novih ljudi.

Osnovni zakon o obaveznom primanju pripravnika u radne organizacije, donesen decembra 1967. godine, prvo je prihvatila Makedonija. Međutim, do značajnih promena nije došlo. U celoj republici na pripravnicih staž do jula 1968. godine stupilo je samo 450 pripravnika. U Srbiji, rezultati su, jednim delom i zbog akcije Zavoda za zapošljavanje grada Beograda bili mnogo bolji. Zavod je, naime, za mlade stručnjake koje su radne organizacije u Beogradu upošljavale, u toku pripravnicih staža nadoknađivao 60 odsto ličnog dohotka. Tako je u Beogradu do jula 1968. godine, dakle, pre nego što je donesen Republički zakon u radne organizacije primljeno 1808 pripravnika (od toga 470 sa visokom školskom spremom).

REPUBLIČKI ZAKON O OBAVEZNOJ PRIMANJU PRIPRAVNIKA U RADNE ORGANIZACIJE

Po Republičkom zakonu radne i druge organizacije, državni organi i udruženja bili su obavezni da utvrde broj pripravnika koje su dužni da prime na osnovu sledećih kriterijuma:

- strukture kadrova same organizacije;

- vrste delatnosti, stepena tehničke opremljenosti za vršenje delatnosti, obima i sadržine razvojnog programa;
- prema postojećoj stručnoj delatnosti uposlenih radnika,
- i prema posebnim odlukama i potrebama radne organizacije.

Radne organizacije treba same da utvrde broj pripravnika i način sprovođenja pripravnicih staža — koji može trajati najduže godinu dana. Ukoliko pripravnici ne zadovolji na mestu na koje je primljen na pripravnicih staž radna organizacija je dužna da ga rasporedi na mesto koje odgovara njegovim sposobnostima. Međutim, ukoliko takvo mesto ne postoji pripravniku rad u organizaciji prestaje.

Jedino odlukom opštinske skupštine radnoj organizaciji može biti odložena obaveza da primi pripravnika. (Takav je slučaj bio sa preduzećem »Ivo-Lola Ribar« koje je tražilo 80 pripravnika mađa posluje sa znatnim gubicima.)

NEADEKVATNA STRUKTURA ŠKOLSKE MREŽE

I posle donošenja Zakona, Privredna komora grada Beograda i Zavod za zapošljavanje nastavili su ranije započetu akciju s tim što je Zavod smanjio naknadu za muškarce pripravnike na 40 odsto (smatra se da participacija za žene treba da ostane nepromenjena jer ih mnogo radne organizacije još uvek nerado zapošljavaju).

Veći priliv mladih stručnjaka u radne organizacije upravo sad se očekuje jer većina organizacija će, pošto im je produžen rok, tek raspisati konkurs za pripravnike. Očekuje se da će u Beogradu na pripravnicih staž stupiti do januara 1969. godine još oko 2 hiljade, a u celoj Srbiji još oko 7 hiljada mladih stručnjaka.

Pri zapošljavanju pripravnika utvrđena je mnogo veća potreba, čak nedostatak mašinskih i elektro-inženjera, a višak, na primer, prosvetnih radnika, agronoma, lekara i pravika. U Beogradu se čak dešavalo da se na konkurs radnih organizacija. Takav je slučaj bio sa preduzećem »21. maj« — raspisan je konkurs za deset inženjera pripravnika, a javio se samo jedan. Niko nije odgovorio ni na konkurs »Industrije precizne mehanike«, »Teleoptika« itd.

Tako je poboljšana struktura visokostručnog kadra u privredi, mogućnosti za uključivanje mladih stručnjaka ni iz daleka nisu iscrpljene utoliko pre što odnos između visokostručnog kadra u privredi (4,7 odsto) — u vanprivrednim delatnostima (29 odsto) — ni iz daleka nije zadovoljavajući.

40 HILJADA ZAPOSLENIH BEZ ODGOVARAJUĆIH KVALIFIKACIJA

Anketa sprovedena među rukovodiocima 472 beogradska preduzeća, takođe ukazuje na veliki »prostor« za zapošljavanje mladih stručnjaka. Tako je utvrđeno da je od rukovodećeg kadra, 13,1 odsto sa nižom stručnom spremom, 29,5 sa srednjom, 15,3 sa višom i 42,1 sa fakultetskim obrazovanjem. A to znači da u Beogradu još uvek od stotinu direktora njih 13 nema nikakve kvalifikacije. A broj direktora sa nižom, odnosno višom stručnom spremom i fakultetski obrazovanih gotovo je jednak.

Naročito opominje obrazovanje rukovodilaca u ugostiteljstvu i turizmu (niža sprema 24,8 odsto, srednja 34,4 odsto, viša 19,2 odsto i fakultetska 21,6 odsto), unutrašnjoj trgovini (niža 19 odsto, srednja 39,7 odsto, viša 18,3 odsto i fakultetska 28 odsto), zanatstvu (niža 33,9 odsto, srednja 34,7 odsto, viša 13 odsto, fakultetska 10,9 odsto) i u industriji papira, i filmskoj i izdavačkoj delatnosti (niža 22,2 odsto, srednja 25, viša 35,7 i fakultetska 33,5 odsto).

Nezavisno od ankete radne organizacije same su utvrdile da na preko 40 hiljada mesta nisu zaposleni stručnjaci sa odgovarajućim kvalifikacijama. Isto tako, prema procenama Gradskog zavoda za zapošljavanje, u privrednim organizacijama koje pokušaju sa gubitkom nalazi se oko 10 hiljada zaposlenih ljudi koji su višak radne snage. A upravo ti viškovi sprečavaju radne organizacije da prime stručnu radnu snagu, koja bi omogućila bolje poslovanje preduzeća.

Bržem zapošljavanju umnogome bi doprineo i zakon o skraćivanju radnog staža. Naime, ukoliko se ovaj zakon izglasa, samo u Republici Srbiji bilo bi oslobođeno oko 90 hiljada radnih mesta, što znači da bi se zapošljavanjem velikog broja mladih stručnjaka mogla bitno popraviti i kvalifikaciona struktura rukovodećeg kadra. A u tom slučaju ekspanzija privrede ne bi bila daleko.

I B. LUKIĆ

MIODRAG STANISAVLJEVIĆ:

Neverovatno je koliko si nepotreban,
I koliko za to niko ne mari,
I koliko se kad neko ode
Malo menja u celoj stvari.

O kako fantastičnom brzinom
Razlozi ostanja blede!
I koliko tuđi životi imaju načina
Da se lepo odvijaju bez tebe!

Da li si ipak učinio sve?
Da li čvrsto na zemlji stojiš?
Kako si malo prisutan,
Koliko malo postojiš!

Neverovatno je koliko si nepotreban
I koliko za to niko ne mari,
I koliko se kad neko ode
Malo menja u celoj stvari.

Ovo je završna pesma iz ljubavno-političkog kolača »Ilustrovani život« koji će biti emitovan u televizijskoj seriji »Mladići i devojke«.

ZA REDOVNE STUDENTE U SR SRBIJI

POTPUNA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

U julu ove godine donesen je Zakon o zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenoj službi, u kojemu je dato pravo neosiguranim i delimično osiguranim studentima (kojih u Srbiji ima oko 4500) da koriste zdravstvenu zaštitu u istom obimu kao i lica u radnom odnosu. Sredstva treba da obezbedi Republika i Zajednica obrazovanja u podjednakom iznosu. Za studente sa Kosova i Vojvodine zdravstvena zaštita biće regulisana pokrajinskim propisima, u skladu sa ovim Zakonom.

— Svi redovni studenti sa stalnim mestom boravka u Srbiji mogu dobiti zdravstvene knjižice, uz potvrdu o redovnom studiranju, u zavodima za socijalno osiguranje svojih opština. Studenti iz drugih republika trebalo bi da se za dobijanje knjižice obrate Zavodu za socijalno osiguranje u Nemanjinoj ulici broj 30, — rekli su nam u Studentskom poliklinici.

D. U.

POSLE DUGIH RAZGOVORA IZMEĐU PREDSTAVNIKA UNIVERZITETA I GRADSKE SKUPŠTINE

Sporazum na pomolu

● Stav Gradske skupštine pravda se još »gorim« primerima

Još od kada je Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove dao zgradu bivšeg doma »Pane Đukić« za društveno-kulturni život studenata. U ovom ugovoru su navedeni posebni uslovi pod kojima se ugovor može raskinuti. Pošto su ovi uslovi bili neprihvatljiviji Univerzitetski odbor Saveza studenata nije se složio sa ovakvim nacrtom ugovora, već je predložio svoj nacrt.

verzitetu se daje dom »Pane Đukić« na upotrebu (nemenski za društveno-kulturni život studenata). U ovom ugovoru su navedeni posebni uslovi pod kojima se ugovor može raskinuti. Pošto su ovi uslovi bili neprihvatljiviji Univerzitetski odbor Saveza studenata nije se složio sa ovakvim nacrtom ugovora, već je predložio svoj nacrt.

Useljivanje u domove kao sportska disciplina

● Provera lekarskih uverenja — uslov za samice

Dovoljno je bilo ovih dana naći se u ogromnoj gužvi pred šalterom za dodelu mesta u domovima pa da se najbrže i najpotpunije upozna »stambena« situacija studenata Filološkog fakulteta. Tome je možda doprinela i odredba u Pravilniku prema kojoj će prednost prilikom dodeljivanja mesta imati oni studenti koji se prvi jave na šalter. Ovakav način raspodele je rezultat, pre svega, ranijih iskustava. Naime, iako su »materijalci« prilikom prošlogodišnje raspodele, vršili raspored studenata po domovima isključivo na osnovu podnetih uverenja, ipak je došlo do pojedinačnih prigovora. Neki studenti su smatrali da su neopravdano dobili lošija mesta.

pred šalter, mora zadovoljiti petokrevetnom sobom. Zbog toga, ova inače dobro namerna novina, može da se podvrgne kritici jer već sada mnogi studenti smatraju da su oštećeni.

SAMAČKA NADMUDRIVANJA

Filološki fakultet je za svoje studente dobio i 9 samica. Međutim broj onih koji su se prijavili za ove sobe duplo je veći. Osim studenata koji dobrim prosekom zasluzuju samicu, prijavilo se i nekoliko studenata koji ne ispunjavaju ni jedan uslov predviđen Pravilnikom, ali su im iz zdravstvenih razloga potrebne samačke sobe.

Na sastanku Materijalne komisije ovog fakulteta odlučeno je da se dodela samica za sve studente odloži dok se stručno ne proveri punovažnost podnetih lekarskih uverenja, jer je Univerzitetski odbor upozorio sve materijalne komisije da se prema ovim uverenjima odnosi krajnje kritički, naročito prema onima koja ne potiču sa Studentske poliklinike.

V. RADIKIĆ

POSLE PETICIJE »TEHNOLOGA« DEKANATU:

U narednu godinu s jednim nepoloženim ispitom

Fakultetsko veće Tehnološkog fakulteta ovih dana izvršilo je »korekturu« sadašnjeg Statuta i prihvatilo peticiju studenata treće godine u kojoj se zahteva da studenti mogu preneti jedan zaostali ispit pri upisu četvrte godine. Tako je princip »godina za godinu« odbačen kao prestrogi zahtev. Ovakva izmena bila je neophodna iz više razloga. Najvažniji je što su tehnolozi studirali po mnogo strožijem režimu nego studenti drugih tehničkih fakulteta. Naime, njihove kolege sa Mašinskog ili sa Građevinskog fakulteta čak i sa dva zaostala ispita iz treće godine mogu da upišu četvrtu i da nastavu da studiraju uz sve studentske povlastice. Studenti tehnološki su zbog samo jednog nepoloženog ispita gubili kredit, stipendiju, dotacije za ishranu, dom, a mogli su da

dobiju jedino povlasticu za GSP i da eventualno odlože vojsku. Princip »godina za godinu«, specijalno na trećoj godini, produžio je studije u mesto da ih skрати.

Ovakve argumente prihvatilo je ovih dana i Fakultetsko veće i odlučilo da se u četvrtu godinu može upisati student koji ima najviše jedan nepoložen ispit iz treće godine, ali da ispite iz četvrtog godine, koje odredi Veće, ne može polagati bez prethodnog položenog zaostalog ispita. Sličnu olakšicu uživaju i studenti prve i druge godine. Njima se, naime, omogućava prenošenje najviše jednog zaostalog ispita u drugu odnosno treću godinu, s tim što se neki ispiti iz naredne godine, koje odredi Veće, ne mogu polagati dok se ne položi zaostali ispit.

M. NIKIFORVIĆ

PRINUDNA UPRAVA U KINO KLUBU

Treba da se utvrdi pojedinačna i kolektivna odgovornost članova upravnog odbora

Na sednici Univerzitetskog odbora održanoj 4. oktobra doneta je odluka da se raspusti dosadašnji upravni odbor Akademskog kino-kluba i imenuje privremena prinudna uprava.

Nekoliko članova dosadašnjeg Upravnog odbora, među njima i predsednik Velibor Cvetković i sekretar Tihomir Popović učestvovali je u osnivanju i radu samostalne komercijalne organizacije »Studio A film« i time su grubo prekršili sve principe amaterizma, jer novoosnovano preduzeće radi po sistemu okupljanja poslovnih ljudi koji najvećim delom nisu redovni studenti, a koji su, pre svega, zainteresovani za zaradu i poslovni prosperitet organizacije. Isto tako, za osnivanje »Studio A filma« nije postojala programska orijentacija Skupštine kluba, niti saglasnost Saveta kluba i organizacije Saveza studenata.

Dakle, Akademski kino-klub nije ispunio svoje osnovne zadatke: omasovljenje članstva i razvijanje interesa za ovu vrstu aktivnosti među studentima, već je u ovogodišnjem radu i ambicijama pojedinaca prevagnuo poslovni interes i preorijentacija na komercijalnu delatnost. Privremena prinudna uprava će u najskorijem roku izvršiti popis inventara kluba, pregled finansijsko-materijalnog poslovanja i ukoliko bude

potrebno upoznati Službu društvenog knjigovodstva sa eventualnim nepravilnostima u finansijskom poslovanju. Sem toga, izvršiće pregled celokupne dokumentacije koja se odnosi na interno poslovanje (odluke, zaključci i sl.), i utvrditi pojedinačnu i grupnu odgovornost i ustanoviti postoje li razlozi za pokretanje krivičnog postupka protiv li-

ca odgovornih za ovakvo stanje. U Univerzitetskom odboru smatraju da je studentima Beogradskog univerziteta potreban akademski kino-klub koji bi radio na unapređenju filmske kulture među studentima, ali da sve studentske aktivnosti, pa i ova, moraju da budu na amaterskoj osnovi.

S. BOLJEVIĆ

INTEGRACIJOM TRI SKOLE

Osnovana viša ekonomska škola

Viša ekonomska komercijalna škola, Viša finansijsko knjigovodstvena i Viša škola za spoljnu trgovinu, nedavno su se integrisale u Višu ekonomsku školu. Škola će organizovati nastavu na četiri odseka: Odsek za komercijalno poslovanje, za ugostiteljstvo i turizam, za spoljnu trgovinu i Odsek za finansijske i knjigovodstvene (koji će imati četiri smera). Za vanredne studente škola će organizovati kurseve, seminare itd. Nastavni plan nove škole predstavlja, uz izvesna usklađivanja, zbir nastavnih planova integrisanih škola.

M. N.

KOLEGINICE I KOLEGE

AKADEMSKI HOR STUDENATA BEOGRADSKOG UNIVERZITETA »BRANKO KRSMANOVIC«

VRŠI PRIJEM NOVIH ČLANOVA

Prijava pristupnica u prostorijama društva svakog dana, sem nedelje od 9 do 14 časova u ul. Balkanskoj 4/II

Iz barake u baraku

ISTINITA REPORTAŽA

Pisalo nam je nekoliko radnika. Pozvali su nas da vidimo gde i kako žive.

Pisma su nas podstakla da otvorimo rubriku u kojoj ćemo objavljivati reportaže pretežno socijalnog karaktera. Želimo da pružimo istinitu sliku o životu onih koji primaju 300 novih dinara mesečno, koji stanuju u stracarama, čimezima, podrumima i barakama, kojima je praznik kad za ručak imaju parče govedine.

Naši reporteri išli su u rudnike, kamenolome, u radnička naselja, posetili porodice nosača, skupljača starudije, običi će Kosmet, sela pod Homoljskim planinama... O tome, mišljenja smo, malo je pisano. O životu nekih radnika većina ljudi nema jasnu predstavu.

Čitaoci, pozovite nas (pismom ili telefonom). Posetićemo vas!

Nema asfaltiranog i popločanog puta do naselja »Franc Rozmarin«. Do niskih i nahrenih baraka stiže se džombastim stazama, koje krivudaju između gomila đubrišta i otpadaka. A ulica se nalazi kod železničke škole, blizu Novog groblja, okružena višespratnicama i modernim građevinama.

Oko 180 porodica živi u barakama, koje su podignute još 1946. godine. Barake su niske; izgleda da će se svakog trenutka srušiti. Ne vide se od mnogobrojnih veša koji se suši na konopcima. Zidovi baraka iskrpljeni su plehom, terapirom i šperpločom. Okolo baraka, u gustišu divlje trave, nalaze se iskrivljeni drveni klozeti. A pored klozeta beli se hartija, vata i zavoji.

Pred jednom barakom nekoliko šljivovih i jabukovih drveta. Lišće sparušeno i zakržljalo. To su jedina drveta u čitavom naselju! Zasadio ih je još 1953. godine Bogdan Tomović, čovek koji u »Francu Rozmarinu« stanjuje već osamnaest godina. Razgrtao je Bogdan šut oko barake, donosio sadnice iz Vinče, sadio ih i zalivao ne bi li stvorio malo baštice, ne bi li svoju decu zaštitio leti od jare.

Ušli smo u Bogdanov stan. A njegov stan — veli on najbolji

je u ulici Mije Kovačevića. Prošli smo mračnim hodnikom. Pod nogama su škripale crvotočne daske. Prošli smo kroz jednu sobu i izbili u kuhinju. U malim prozorima guši se svetlost. Polumračno. Nazire se gvozdeni šporet; u loncu se otkuvava veš; iz okrzane šerpe viri umašćena varjača. Drveni sto zastrt izgužvanom mušomom; na njemu pola hleba, veliki kuhinjski nož, tanjiri. Na podu olupljeni lavor.

Bogdan Tomović nas je dočekao u drugoj sobi. U njoj je prozor veći. Ima tri kreveta, prekrivena seljačkom šarenicom (Bogdan je od Bijelog Polja), jedan novi sto, televizor, orman i nekoliko sanduka. Zidovi su ukrašeni porodičnim slikama; na jednom gusle i slika Njegoševa.

Bogdan Tomović je visokokvalifikovani zidar. Od 1947. godine živi u barakama. Iz barake u baraku.

»1952. dobio sam rešenje za useljenje u Maršala Tita broj 18«, priča Bogdan, pripaljujući »sarajevsku moravu«. »Ali, kad sam hteo da se uselim, jedan oficir je već bio zauzeo. Znaš, onda su imali prvenstvo, išlo je to tom linijom, ja sam morao da se prilagodim i tome.«

I tako se Bogdan 1953. uselio u bivši vojni logor »Franc Rozmarin«. Uselilo ga je, navodno, građevinsko preduzeće »Napred« samo za dva-tri meseca. Ta »dva-tri meseca« odužila su se ravno u sedamnaest godina.

»Od toga dana mi radnici iz toga preduzeća živeli smo u velikim teškoćama. Odakle se ko poslije ovamo doseljavao to je teško znati. Nazivati smo nekima divljacima i niko o nama vodio računa nije. Evo, ova baraka! Sad da puštimo visak sa vrh nje do na dno nje za dvadeset santimetara navita je tamo. Ako je veći pad snijega, moramo sa krovova ozgo čistiti, oće baraka da se razvrne.«

Bogdan priča. U sobu polako ulaze članovi njegove mnogobrojne porodice: žena mu, krupna i zdrava seljanka, slabunjav sin, snaha s dvoje dece, ćerka, takođe s dvoje dece. Bogdan kaže da je svu decu doveo zdravu u Beograd a da su mu sva bolesna. I 70 odsto ljudi u naselju

je bolesno, uglavnom od tuberkuloze. Bogdan dodaje da je jedna žena, član sanitarne inspekcije, plakala kad je videla u kakvim uslovima živi oko četrsto dece. Milan Azirović, komšija Bogdanov, kaže: »Žena mi je tebecaš, kriva kičma, žlezda na vratu, jedno dete TBC, a ja invalid, 75 odsto«.

Bogdanova obitelj živi u te dve sobe. Zimi je najteže. Kad dune vetar s Dunava i zaspe snegom, ne pomaže ni peć, za koju Bogdan kupi pet tona uglja, ni odeća, ni debeli čebići. Zidovi su tanki, šuplji. Prozori jednostakleni. Nije bolje ni u proleće ni u jesen kad udare teške kiše. Tavan pokapljuje. U stanovima se nalaze kante, korita. Iznad kreveta se razstiru šatorska krila, mušeme. Od blata se ne može izaći u grad.

Bogdan i ostali u naselju »Franc Rozmarin« odavno čekaju stan. Bogdan sedamnaest godina.

»Sto puta sam pisao molbu i ovamo i onamo«, veli Bogdan, »ali nikako da dođe do stana, sve nekako preči su drugi. Ja radim 18 godina, ulagao sam za stan a ne znam gde se dava taj novac. Ja sam građevinar, ja sam ceo Novi Beograd izgradio, na svaku zgradu sam došao i ja sam tu nalazio da je jedna osoba dobila dvosobni stan. Ja znam gde se mnogo miliona srušilo pa se pravilo za izvesne ljude komocija, po šest soba za jednoga, od pet stanova gradi se jedan. Sve je to meni poznato, ali se mora šćetati.«

Vreme je prolazilo, Bogdanov sin je rastao i jednog dana se oženio. Nije imao gde da stanuje. Bogdan je kupio nešto materijala i, kao dobar maštor, preuredio je podrum svoje barake za stan mladenaca. U tom podrumu, veličine tri sa tri visine dva metra, pune tri godine živelo je njih petoro: muž, žena, njihovo dvoje dece i ženina sestra. Tri godine su odoljevali vlazi, bubama i pacovima koje nikakvim preparatima nije bilo moguće uništiti. Onda je voda šiknula: na krevet, na stvari. Bogdan je primio sina kod sebe.

»Najžalosnije mi je što će u načud da se muče. Sutra su to vojnici ove zemlje i braniće ovu zemlju do potonje kapi krvi a niko o njima ne vodi računa«, kaže Bogdan.

»Ja znam od sada tri predsednika opštine«, dodaje Milan Azirović, »nijedan se nije setio da dođe da vidi gde živi toliko porodica. Ovakve bede, ja verujem, nema ni u jednoj kulturnoj zemlji. Nešto sam računao: od naplate struje Centrala je uzela oko dvesta miliona, a nije se setila da postavi jednu banderu i malo žice dok proletoš jedan dečko nije poginuo.«

Ipak, ove godine je izgrađeno naselje za stanovnike ulice Mije Kovačevića. Izgrađeno je u Krnjači. No, tamo, po rečima Milanovim, nema ni vode, ni puta, ni prodavnica, ni škole. Dvanaest kilometara udaljeno je od Beograda. I, što je najčudnije,

bez obzira na broj članova porodice, svi su skoro dobili jednosobne, eventualno dvosobne stanove.

Vasilija Randelović, Bogdanova ćerka, po rešenju dobila je jednosoban stan. Ona ima sina od devet godina i ćerku od sedam; ćerka joj je šest godina plućni bolesnik. Muž je, takođe, tuberkulozan i nervno oboleo.

»Traže milion i šesto hiljada za veći stan«, priča Vasilija, a ja nemam odakle da dam. Muž mi zarađuje oko 52 hiljade u Znanstvom preduzeću »Tašmajdan«. Pokušavala sam negde da se ubacim, ali ne ide. Radila sam 12 godina i kao višak radne snage dobila sam otkaz u Beogradskom pamučnom kombinatu pre četiri godine. Pokušavala sam preko berze, ali ne vredi. Pristala bih da radim kao čistačica, s tim da ne radim u sve smene zbog dece. Inače, kraj s krajem jedva sastavljam. Muž mi je juče dobio trideset hiljada. Ja sam vratila sve, bila sam dužna, i još mi je ostalo dve hiljade duza. I opet moram da se zadužim.«

Bogdan je ustao od stola i ponudio se da nam pokaže naselje. »Kakve ovde bede ima!« rekao je. Kad smo izašli, sreli smo sredovečnog čoveka, u crvenoj platnenoj košulji plavom krečnjavom džemperu, pocenpoman laktovima. Bogdan reče da čovek pred nama sa sedmočlanom porodicom stanuje u jednoj sobi.

»Ja sam Dušan Arsić, visokokvalifikovani zidar u preduzeću »Jedinstvo«, predstavi se čovek.

I Dušana je ovde uselilo preduzeće, navodno za mesec dana. Još u 1957. godini. Dušanova žena je nervni bolesnik sin i ćerka bolesni su mu na plućima.

»Pet đaka mi uči i jede za jednim stolom. Tu i nema učenja. U kakvu sirotinju i bedu žive i dobro je. Kako prolazim? Zadužim se kod komšije, pa kad primim platu ja vratim, pa se opet zadužim pa sve tako... Oću da idem u Krnjaču, al se borim za veći stan. Ja imam decu dva pola; ćerka mi je 16, a sin 14 godina. Ja mislim da ni u jednom stanu ne može da se skida u jednu sobu i muškarac i žena, da izvini ova drugarica.«

Dušan nas je poveo da vidimo gde stanuje. U predsoblju je sto: na njemu tanjir lučane paprike, parče hleba; na ivici čitanka za VI razred od Petra Gudelja. Iznad stola, od zida do zida, prikachena kanapa; na kanapi čarape. Ulazimo u sobu. Četiri kreveta zbijena. Odelo u uglovima, na sanduoima bubašvabe.

Još jednom bacamo pogled na sobu, na krevet, na razbacane stvari u uglu! Ovde spava sedam ljudi, ovde se kupava, ovde uče, završavaju školu, ovde se svlače, preoblače, ovde jedu, kuvaju, peru veš...
I sve to u Beogradu, tu odmah, u blizini ulice Zdravka Čelara, kako reče Bogdan.

Na početku razgovora Miša nam je rekao:
— Ne volim uopšte da govorim o slikarstvu, a slikarima bih preporučio da govore što manje. Razgovor uvek sliku osiromaši. Još jednom: slikari neka što manje govore, nek za njih kažu njihove slike.

?

Ko su vam roditelji i od čega živite?

Zanimanje roditelja, broj članova porodice, koliko dobijaju novca od kuće — to su bila pitanja koja smo postavili nekim studentima.

Stanišić Miloš, Viša finansijska: Meni i čale i kevaš rade, Čale mi ima veću platu, oko devedeset hiljada. No, opet teško prolazimo. Jer, imam brata i sestru koji idu u gimnaziju. Nas troje smo veliki trošak za njih. Meni šalje četrdeset hiljada. Kažu: šteti i pazi. To ti je što ti je.

Bošković Slobodan, Tehnološki: Stari mi je zemljoradnik. Sem mene, ima još jednog sina. On studira građevinu. Muke ima s nama. Kako da nas izdrži, prehrani! Zemlja nije bog zna kako dobra, a porezi i dažbine veliki. Evo, ovog meseca ja sam starom pozajmio dvadeset hiljada (dobio sam kredit i radio nešto u Studentskoj zadruzi) da plati porez. Čim proda fabrike, poslaće mi: moram da ukupim mantil, ovako sam go.

Sretenović Branislav, Tehnološki: Čale mi je obućarski radnik; prodaje cipele. Slabo zarađuje. Ima dosta cipela, po svim prodavnicama, jaka konkurencija! Imam još jednog brata, on je inženjer. Tek je ove godine počeo da radi. Ne može ništa da mi šalje, jer mu žena, moja snaha, studira. Otac mi šalje ponešto. Najviše se obradujem paketu: u njemu je uvek pohovano pile. Živim od kredita i šljakam tako nešto: imam fotoaparata i slikam. Razvijam i filmove, tako ubijam neku kintu.

Rakuš Branislav, Pravni: Otac mi je penzioner. Poro-

dica broji pet članova. Brat i sestra su studenti. Sve sam studentska, proleterska porodica. Nekako se pomažemo i snalazimo. Jer, šta bi smo kad to ne bi činili. Otac ima penziju svega 40000 starih dinara. Trideset šalje nama. Ja uzimam kredit, dotacije. Stanujem u Studentskom gradu, hranim se po menzama... nema skitnji nema pijanki, nema luksuza. Moraš da se strpiš.

Petrović Momčilo, Građevinski: Stari mi je advokat. Šalje mi, nije da ne šalje, prilično para. Moglo bi se živeti. Ali, ja uvek pre vremena potrošim, spiskam posle se mučim. A ko i ne bi, živiš u Beogradu, za noć možeš da stucaš pedeset hiljada, a ne za mesec dana. I plus studiram građevinu, moram da kupujem pribore, papire, a to je skupo.

Veljović Dobrivoje, Pravni: Matori ima penziju 81 hiljadu. Šalje mi dvadesetpet. Ne može više. Imam brata i sestru, oni idu u školu, njih treba izdržavati, nije to tek tako, idu pare. I moram zato sam nešto da radim, da se snalazim. To nije mučno, ima posla u Beogradu, ima koliko hoćeš, samo se mnogi studenti stide i neće da istovaraju ugalj iz vagona, prave se važni i snobovi, pa posle dođu kod mene i traže cigaru, pare za bioskop... Jeste, ima posla. Ali, čim radiš, nema vremena za učenje, pogotovu za ljubav. A ljubav traži vreme, moraš devojku da zabavljaš.

DRAGAN LAZIC

PIŠEM, PIŠEM PIŠEM...

Videla sam da pod naslovom »Pišem pesme« objavljujete pesme kolega koji nisu još neka priznata pesnička imena. Interesuje me da li ćete ovu pesmu da objavite.

TVOJI I MOJI SNOVI

Cesto mi podrugljivo govoriš o ljubavi starinskih razglednica. Rastanimo se dok ne uništiš moje snove o tebi. Posle slučajnog poznanstva rekao si da si me sanjao. Sve više uviđam da je to bila laž i da ti ne sanjaš, ili nisam ja u tvojim snovima. Prvi put žalim što sam tako obična, što nisam jedna od dugonogih plavokosih lepotica. Onda bi se i ti okrenuo za mnom na ulici i mogla bih bar za trenutak, u tvojim očima da pročitam divljenje upućeno meni. Ako nemaš nikakvih snova, znam da bi se samo nasmejao kada bi čuo da žalim što je tvoja duša prazna. Ostavi me samu, u društvu snova i starinskih, smešnih razglednica, jer što se pre rastanemo tim ču te duže sanjati.

VUKICA IVANOVIĆ,
PENEZIC 140/II
STUD. DOM S.

Čak i cipele imaju dušu a birokrata je nema.

Birokrata nam poručuje: budite mirno da bih mirno spavao.

»Ubiti pticu grabljivicu« neki pretvaraju u »Stvoriti pticu grabljivicu«.

STANA MARKOVIĆ, STUDENTKINJA

Šaljem vam jedan vic za interpretacije:

Dva psa, umorna i iznemogla, vuku se pustinjom. — Ako ne naiđemo na drvo, pomokriću se! — reče jedan.

M. V. FILOLOŠKI FAKULTET

NAPACKALA SE, NAMACKALA DEVOJČICA MOJA NISAM U OKO MOGAO DA JE POLJUBIM

ZNAS STA DUŠO OVO JE SVET KOMPROMISA PA SUTRA DOBI SA JEDNIM OKOM NAMAZANIM A DRUGIM CISTIM ZA MOJE USNE

NIJE DOSLA NI SA JEDNIM OKOM

GDE SI?
O C I
U KAKVOM SU TI SADA TONU?
ZNAS LI DA SAM SINOC PRED IZLOGOM ŠAPTAO NAJDIVNIJE REČI JEDNOM KARMINU I JEDNOM KREONU

DRINSKI

Gost rubrike: MISA COLOVIC

RAZGOVOR OSIROMAŠI SLIKU

Miša Colović je student pete godine Akademije likovnih umetnosti u klasi profesora Zorana Petrovića. Izlagao je na studentskim izložbama u 1966. Na konkursu Centralnog komiteta Saveza omladine Srbije (1967) dobio je nagradu za slikarstvo. Ove godine bila je zapažena njegova samostalna izložba u Galeriji Dom omladine. Psihička konstitucija čoveka koga predstavlja Miša Colović, uslovljena je hladnim urbanim ambijentom gde likovi turborno liče jedan na drugi, gde je identifikacija sa onim do nas normalna, tragična pojava svakodnevnice. Na početku razgovora Miša nam je rekao: — Ne volim uopšte da govorim o slikarstvu, a slikarima bih preporučio da govore što manje. Razgovor uvek sliku osiromaši. Još jednom: slikari neka što manje govore, nek za njih kažu njihove slike.

● Da li se na Akademiji sputava na neki način, razvoj talentata? — Najvažnije je znati šta se hoće. Ako se voli ono što se radi, sve ostalo je manje važno. Naši profesori prilično su tolerantni prema svim novinama. ● Zamerili su ti da se u tvom slikarstvu oseća uticaj pop-arta? — Danas su sredstva komunikacije toliko razvijena tako da mi to slikarstvo nije strano. Nova figuracija može da bude bliska i jednom Džonu iz Amerike i jednom Miši iz Jugoslavije. ● Zapažanje posle tvoje prve samostalne izložbe? — Prva izložba je kao neka prva ljubav — nikad se ne zaboravlja. ● Je li ti neka komisija otkupila sliku?

— Ni jednu. Kažu da sam još mali i da čekaju da odrastem.

● Planovi? — Pozvan sam da izlažem u Parizu, Stokholmu i u Italiji. U Italiji izlažem iduće godine, a za ostalo ne znam. Zavisi od novca. ● Sta sada radiš? — Još ništa. Ideja mi iskrsnu tek onog trenutka kad stanem ispred praznog platna.

K. RAMUKIĆ

STUDENTI O SEBI NEPOSREDNO

Muke s bakom

Stanujem kod tetke. Tetka ima baku, jednu staru ženu. Baka stalno grdi moje knjige i moju nauku. Veli da joj ne dam mira. Inače, baka voli da gleda televiziju. Redovno me pita, čim se slika pojavi, »koji su ovi?« Kad gleda neki ratni film ili neki gde se ljudi pojavljuju u šeširima, odmah prepozna Nemce. Veli da gleda i prenose nogometnih utakmica i da grdi golmane što čekaju loptu. Samo priča, pričala... Melje kao vode-nica.

Ja učim tek od 11 sati noću. Onda kad se baka ututka u postelju. No, baka mi po triput kaže da ne zaboravim vodu u kupatilu i svetlo u kuhinji. »Pazi to je trošak. Treba štedeti!« I već posle deset minuta počinje da hrče. Zidovi tanki (ja učim u kuhinji), sve se čuje, i kad krevet zaškripi. Stavljao sam ruke na uši, govorio sebi da ne mislim na baku, udubljivao se u tekst koji sam čitao... Nije vredelo. Stalno sam čuo baku kako hrče. Jednom sam, u besu, lup'o u zid. Baka je streknula: »Još nisi legao?«, upitala je. »Još!« Počela je da gund'a, da pominje svetlo... Ja sam otišao u kupatilo. Te noći sam u kupatilu učio. A i kasnije, naravno, kad sam radio neke ozbiljnije seminarske radove. Sve dok n'je došla zima. RANKO R. MITROVIĆ

Stvaralački napori, zanat i šverci

(Nastavak sa 1. strane)

vestio sam mogućnost te vrste odgovornosti stvaraoča pred delom.

Raznovrsnost i savremenost tema i ideja u filmovima koji su ove godine prikazani na Festivalu jugoslovenskog filma u Puli, i te iste odlike našeg filma uopšte, naročito od 1965. godine, navode na zaključak da u našem društvu postoji bliska veza između proklamovane društveno-političke i stvaralačke slobode i da je otuda odgovornost filmskih stvaralaca poprimala mnoga socijalna i politička obeležja. U prilog tom zaključku ide i činjenica da se o našem filmu još uvek sudi uglavnom globalno: najpre sa stanovišta društvenih i političkih ideja (ove godine filmska kritika isticala je ideološki smisao antidogmatizma i uzimala ga kao polazni estetički kriterijum), a tek posle i sa stanovišta umetničke ostvarenosti. Međutim, upravo takvo pojednostavljeno (podruštvljeno) i skoro ozakonjeno shvatanje filmskog stvaralaštva uslovljava, izmedu ostalog, da naš film stalno čini ustupke mediokritičkom mišljenju i potrebama koje formiraju potrošački mentalitet, i da zbog toga u njemu u pravom smislu reči caruju (ne izuzimajući sasvim ni najčasnije primere) formalna ovovremena i praktična. Socijalna i ideološko-politička obeležja filma i njegova formalna vezanost (konkretnošću filmske slike) za ljudsku sudbinu, sami po sebi uopšte ne doprinose njegovoj umetničkoj vrednosti, a samim tim ni uspostavljanju stvarnog odnosa, — kreativnog, između društva (u krajnjim linijama gledaoca) i filmske umetnosti. U filmskom stvaralaštvu, naime, umetnička transpozicija podrazumeva dosledno (beskompromisno, ne cenzorski) filmsko izražavanje autentičnih obeležja (ideja) realnosti koju čovek kao potencijalno stvaralačko biće živi. I tek kad je ta realnost koju čovek, živi, u slobodnom unutrašnjem odnosu sa onom u kojoj živi (taj odnos određuje potrebnu autocenzuru i odgovornost), potencijalno stvaralačko biće postaje filmski stvaralac, a pomenuta autentična obeležja ispoljavaju se u filmu kao »pokazatelj« umetničkih vrednosti. U isto vreme, manja ili veća »oštećenja« autentičnosti tih obeležja pokazuju se kao »mera« vrednosti: što su »oštećenja« manja, vrednost je veća. (U »Skupljacima perja«, na primer, sama zamisao venčanja bila je od nečega zavisna i kao takva predstavljala je moguće »oštećenje«, a njena realizacija sa lakrdiaškim karakterom popa koji bukvalno ideološki propagira sopstvenu prevaziđenost u ovom vremenu, predstavlja konkretno, i to veliko »oštećenje« umetničke vrednosti filma. Veliko, zato što se jedna umetnička realnost, njen ambijent, njena zloslutna atmosfera i tragično-nihilistički videna ljudska sudbina u njoj nasilno vezuju i privremeno podređuju jednoj ograničenoj vremenjskoj realnosti, čiji ideološki optimizam prenebrgava individualne ljudske sudbine i čije će prisustvo u filmu, izvan ovog vremena, zahtevati izvesna istorijska objašnjenja). Dakle, tek nakon procesa utvrđivanja ove »mere« vrednosti filma (osnovni cilj te »kritičke« akcije jeste revolucionisanje okolnosti koje su izvršile »oštećenje«), na osnovu sada već umetničkog kvaliteta obeležja i na osnovu stepena idejne »nepomirljivosti« umetničke realnosti sa realnošću trenutka u kome se pojavila, moguće je govoriti o pripadnosti umetnosti vremenu, tj. o »angažovanom« filmu. (U filmu »Kad budem mrtav i beo«, socijalni ambijent i ideje koje vladaju u njemu, odnosno životna »načela« kako glavne tako i ostalih ličnosti iz tog ambijenta, direktno se sukobljavaju sa vladajućim, pozitivistički shvaćenim idejama o socijalističkom razviku društva). A što je ta idejna »nepomirljivost« kvalitetnija i integralnija, proklamovana društveno-politička sloboda sve je manje tolerantna prema stvaralačkoj slobodi. U tom smislu, sumnjiv je umetnički karakter svakog filma koji je pozitivno ocenjen sa stanovišta trenutne socijalne i političke angažovanosti, ili je pak, privremen karakter same takve ocene u slučaju provere umetničke vrednosti filma. (Drastičan primer za prvi slučaj predstavljaju filmovi P. Đorđevića, a naročito »Podne«. Za drugi slučaj teško je naći primer u oblasti filma, ali ga u nekoliko može da zameni primer neujednačene, promenljive sud-

bine Solženjicinih romana.) Dakle, onim svojim karakteristikama kojima se, — stvaralački transponovanim, kritički vezuje za vreme svog nastanka, film kao umetnička realnost sukobljava se sa vladajućom ideologijom i često (srazmerno stvaralačkoj tolerantnosti te ideologije) zbog toga nije u mogućnosti da se dovoljno angažuje u kreiranju odnosa sa gledaocima. I upravo to moguće konkretno ograničavanje stvaralačke slobode posreduje, — stvaralačkom potencijalu, naravno, srazmerno — u razvoju praktičističkog karaktera autocenzure, koja automatski čini stvaraoča nedovoljno odgovornim prema filmu kao umetničkoj celini. A te promene degradirane stvaralačke autocenzure, odnosno njenih »tvorevina« u filmu, dokopavaju se zanatlije i švercari kao vrline pomoću koje i na osnovu koje stiču, naročito švercari, neograničenu stvaralačku slobodu za pravljenje filma sa socijalnom i političkom problematikom. U tom pogledu i na tom planu, najveće odgovornost za halapljivost potrošačkog mentaliteta i bujanje filmskog socijalnog kiča (pre distributera i producenata) snose stvaraoči.

Izuzev »Sunčanog krika«, a jednim delom svoga smisla i »Nevnosti bez zaštite«, svi ostali filmovi iz Arene »govore« o individualnom (tu i tamo i kolektivnom) ljudskom postojanju i sudbini. Autori tih filmova tragal su prema svojim afinitetima i sposobnostima za odgovarajućim socijalnim ambijentima, više nego što su nastojali da ih filmskim sredstvima ostvare. Osim u filmu »Kad budem mrtav i beo« i donekle u filmovima »Mali vojnici« i »Pohod« u svima ostalim viđenije i shvatanje ljudskog postojanja realizovano je manje-više uz pomoć stereotipnog mehanizma »prelomnog trenutka koji svojim manje-više klasičnim karakterom nameće isti takav moralni zaplet« (dramsku strukturu) i zahleba ista takva sredstva (dramske glumice i psihološka motivaciju). Počev od istorijski najudaljenijeg pojedinačnog i kolektivnog »prelamanja« pobune protiv boga tiranina (»Makedonska krvava svadba«) pa preko očevog odlučivanja između ljubavi prema sinu i moralnih obaveza prema običajima i odgovarajućih sinovljevih prelamanja (»Vuk sa Prokletijama«), ideoloških lomova i prelamanja ljudi u prelomnoj 1948. (»Podne«), loma kičme i moralnog loma društva (»U raskoraku«), imanentnog slamanja centralizma u tročlanom prelamanju duše bivšeg provincijskog »malog boga« (»Pre istine«), iskonskog loma u duši i »lelu jedne bedinjerke« (»Tri sata za ljubavu«) i tako dalje, do prelamanja sa rodnom grudom (»Sunce tuđeg neba«), svi ti filmovi razlikuju se u osnovi jedino po mesu »preloma« u strukturi filma. Što je »prelomni« trenutak ili situacija bliže početku ili kraju vremenskog trajanja filma, dramska struktura je stereotipnija i više podređena glumcima i glumi te tako i više potrošačka. Poseban kuriozitet predstavlja »dramski« zaplet u filmu »Pre istine«, čijem je inače scenariju dodeljena »Zlatna Arena«. Jedan od tri prelomna trenutka i osnovni, u isto vreme, prouzrokovani je smrdom četnika koji je pred streljanje izvršio veliku nuždu u gaće. U slučaju »Podneva« centriranje preloma nametalo je isto tako stereotipnu ulazno-silaznu dramsku transpoziciju, ali je »inventivni« režiser uspeo da, proizvodnjim molerisanjem tragičnog karaktera samog preloma — (događaja iz najbliže političke prošlosti) i njegovim farsičnoklovovskim »s:rukturiranjem«, dovede u sukob predmet i način transpozicije i da već samim tim ukine mogućnost umetničke transpozicije.

ILIJA MOLJKOVIĆ

Studentski pokret u Evropi

(Nastavak sa 8. strane)

denata u upravljanju univerzitetom. S druge strane, studentski pokret je svakako dao veliki doprinos oživljavanju socijalističke ideje u Zapadnoj Evropi. Danas socijalistička revolucija i uopšte društveni preobražaj kapitalističkih zemalja, kao i preobražaj etatičkih socijalističkih država, predstavlja ne samo temu za naučne skupove i diskusije intelektualaca, već i realnu mogućnost za borbu i studentskih i radničkih pokreta. To je takođe doprinelo i velikoj diskusiji u okviru komunističkih partija koje su bile na putu da sasvim izgube svoju revolucionarnu suštinu i da postanu konzervativno-birokratske klasične i partijske organizacije.

VLADIMIR GLIGOROV

Ares i Diomed

S tavio sam na glavu kacigu sa crvenom grivom i pošao u bitku ne časeći ni časa. Prolazeći pored nekakve bare jasno sam video svoj lik na površinu vode i zaključio da sam za bitku sasvim dobro pripremljen, jer sam izgledao dosta strašno: koža mi je gotovo u potpunosti bila prekrivena Hefestovom bakarnom rukotvorinom. Dobro se sećam da sam još onda zapazio da mi je gornja površina vode i zaključio da voljno je bilo nagnuti se na bilo koju stranu pa da jedan deo kože oko pojasa ostane nepokriven, ali sam tada tome pridavao malo pažnje. Smetala mi je jedino griva. Imao sam više razloga da budem nezadovoljan njome; što je najvažnije, nije u sebi imala ničeg konjskog, kao da je uradio poslednji zemaljski vlasuljar. Kad zatresem glavom, ona se razbarušila i razletela na sve strane, padajući mi na oči, pa sam morao da je skratim što i učinih, na licu mesta. Zbog toga sam ušao u bitku sa priličnim zakašnjenjem. Dan je bio sunčan, vonjalo je na znoj što se potocima cedilo sa ljudskih tela pod okopom, teškim za njihove slabe udove. Od tog silnog vonja miris krvi se uopšte nije ni osećao. Zedan nije, uletao sam u najgušće redove ratnika i nabijao ih na svoje oštro koplje. Kad sam udario jednoga jadova u sjajnome oklopu, krv je tako šiknula iz rane i poprskala me, kao da sam zaklao vola! On je sigurno bio kasapin ili bar kralj, pošto se tolika količina krvi retko susreće kod ljudi. Tek me je ovo uzbistvo malo razgalilo. Pobio sam bar nekoliko stotina tih nazovih ratnika, kad naiđe ovaj Diomed: dok sam se sagnuo da izvadim koplje iz jedne krvave mešine, pogodi me u nezaštićenu slabinu i to duboko, da je iz rane stala odmah obilno teći ambrozija i mešati se sa... sa ljudskom krvlju! O daljoj borbi nije moglo biti ni govora: ščepah ga i dovukoh ovamo na Olimp, najkraćim putem. Ne mogu da sam radi njega ponovo silazim na zemlju. Cim mi izvidah ranu, osveti mi se za bol koju mi je nanosio.

»Bol je morala biti veoma velika — usudi se da ga prekinem Diomed — jer si jauknuo tako snažno kao da je u isti mah jauknuo bar deset hiljada ljudi. Svi mi, Ahejci i Trojanci, čim smo čuli tvoj jauk, prestadosmo sa borbom i počesmo drhtati od straha. Bilo je doista jezivo.»

»Onaj koji može sam da pobedi deset hiljada može i da jaukne za sve njih« odgovori Ares, zagledan negde u oblake što su se sa svih strana okruživali Olimp.

»Doista vrlo čudno.«
»Šta te to čudi?«
»Nisam imao utisak da se sam borim protiv deset hiljada ratnika odjednom.»

»Nemaš se čemu čuditi. Peone, skači! Cim mi zaleći ovu ranu možeš sa sigurnošću da računaš da ćeš se boriti protiv deset hiljada ratnika«. Zatim Ares skide sa sebe kacigu i gornji oklop, u čemu mu je i lekar, Deon, pomogao, pa leže na leđa. Peon stavi pored sebe nekakvu bočicu i zadiže mu košulju tako da se rana jasno videla. Za Diomeda je ovaj prizor bio izuzetno zanimljiv: prvi put u životu video je ispred sebe opružena mnočnoga boga. Videti Peona na delu nije takođe mala stvar. Dugo je opipavao ranjeno mesto i kad se uverio da je kost ostala nepovredena, natopi ranu nekakvom mrskom tečnošću iz one bočice. Na bolesniku se jasno videlo da ga ova tečnost umiruje: sasvim se opustio i zauzeo tako ugodan položaj da je odmah zaspao; uskoro se začu i njegovo glasno hrkanje. Peon ponosito i prijateljski pogleda u Diomeda, stavi na ranu još malo one tečnosti, pa se odmače i sede na jedan obližnji kamen. Ohrabren takvim pogledom, Diomed mu priđe i čučnuo pored njega. »Kroz jedan sat biće potpuno zdrav« — reče Peon gledajući u sunce. »Mora da ti je koplje bilo dobro naoštreno kad si uspeo da njime zaparaš njegovu kožu. Izgleda onako sjajna i meka, ali je u stvari otporna kao kod krokodila.«

»Ja mu i nisam zadao neku ranu, što me doista čudi, jer sam ga udario iz velike blizine. Kod nas takvu ranu zovu ogrebotina.«

»On je sin Divov. Time je sve rečeno.«

Ovo: »Time je sve rečeno« izgovorio je sa šapatom, tako da ga je Diomed jedva čuo; on shvati da Peon ne želi da o ovo me više govori. Mučila ga je razdornost: šta je sa onim. »Time je sve rečeno« — hteo Peon da kaže. Da li to znači da, kad je u pitanju Divov sin, mora voditi računa i o najmanjoj njegov-

voj ogrebotini, ili da je samo Divovom sinu dato da ima krokodilsku kožu? Ili... Peon je za pazio njegovu uzemirenost i dao: »Hiljadu puta sam čuo kako mu pred svim bogovima Div preti Tartarom, ali svi smo odlučno znali da je to samo pretinja i da je on od Tartara dalje nego bilo ko od nas.«

Diomed je osetio potrebu da se izvini: »Mislim da nisam učinio ništa. Kad sam na njega pogoteg koplje, nisam ni znao ko je predamnom; da je on bog zaključio sam tek po jauku.«

Umesto odgovora, Peon ustade i ode nekud, tako da Diomed ostade sam. Nije više hteo da misli, pa napuni punu šaku kamčaka i poče ih bacati, jedan po jedan, ispred sebe. Ali, brzo sa tim prestade: pomerajući desnu ruku, oseti u ramenu liuti bol i po njegovoj ičini zaključio da je vršak Pandarove strele morao ostati negde duboko u mesu. Ranu nije ni osećao u jeku bitke. Sad se ohladila i počela ga je nesnosno boleti. Peonova tečnost bio mu sigurno potroglja, pa ode do mesta gde je ležao Ares i lako nađe bočicu. Međutim, samom sebi nije mogao pomoći, pošto se rana nalazila na leđima, van dohvata ruke. Uz to, morao bi skinuti oklop, a teško da bi sam, ovako ranjen, uspeo u tome. Vratu bočicu liut na samog sebe zbog još jednog uzaludnog napora. Ares je tvrdio, spavao i očito se na nekog liutio u snu, sudeći po pokupljenim obrvama. Sagnu se i pogleda mu ranu: bila je skoro sasvim zarasla, upravo onako kako je Peon predviđeo. »Čudno je da sam ga ranio rukom za koju je i najmanji kamčak postao pretežak. I to njega, sa krokodilskom kožom« — pomisli i vrati se na pređašnje mesto. Lavano se spustio na zemlju, ali ipak oseti onu bol i onemogućao priuštenu leknju. Bilo mu je nešto lakše i htede ičati još, ali mu lupa koja se čula iz kućice na bregu, više ništa, da do znanja da nije sam. Neko je ravnomerno lupao gvozdem o gvozd, očito malostrali, jer je zvuk koji je u intervalima dopirao do njegovih ušiju, bio stalno iste jačine. Kad bi mogao rado bi se nopoio do one kućice i video šta se tamo priprema. Razdornalo se osvrtao oko sebe, ali nije mogao videti ništa od boravišta bogova. Nekoliko kućica, zbijenih jedna uz drugu na samom vrhu planine, svedočilo je o tome da je kraj naseljen; inače, svuda oko bila je prava pušča, ni znaka od života. Gore nije vidio nikakav put: zubasto je bleštalo na suncu metalnim sjajem i verovatno zatvara ralo svaki moguć prolaz, pa Diomed nemošći kako Olimp ništa nije bliži od bilo kog Aheica koji je ostao dole, pod zidinama Troje. »Mora mu se prići ovako blizu da bi se videlo koliko je nedostizhan. Biti u podnožju planine i posmatrati kako joj se vrh gubi negde u oblacima, neuporedivo je lakše nego čamiti ovde, pod samim vrhom i kriviti vrat kao konj, slep na jedno oko.«

Lakše je gledati naviše iz ležećeg stava.

Iz jedne od kućica, beličast dim dizao se slobodno u vis. Tek je sad zapazio da ni jedna kućica na bregu nema prozora, niti se igde mogao zapaziti bilo kakav otvor: zidovi su izgledali tako kao da je čitavu kuću kakav vešt majstor islesao iz jednog komada stene. Kuće su morale biti grdno velike samo su se njemu, zbog visine na kojoj su se nalazile, činile malenim. »One nemaju krov« — zaključio, zadovoljan što je rešio bar jednu zagonetku. »Diomed, Tidejev sin, je prvi od svih smrtnih ljudi doznao da kuće bogova nemaju krov. On to nije video ali je zaključio po dimu koji je slobodno izlazio, ničim neometan. To se ne može videti iz podnožja«. Pruči se po zemlji koliko je dug i širok i oseti da mu se vraća samopouzdanje... Ležao je nekada tako na njivi pored kuće i budno posmatrao jedan mravinjak, kao što se posmatra tajna. Mravi su izlazili iz bezbrojnih hodnika i natrag se vraćali, ne zaustavljajući se ni za trenutak. Oni žive vrlo kratko na nemaju vremena za gubljenje. Niemu, Diomedu, život dozvoljava da čitave sate provodi u dokolici neradeći ništa jer on ima toliko mnogo vremena da sebi može dozvoliti izvestan luksuz. Ne rodit se kao mrav znači biti u izuzetnom preimuštvu, smatra se gotovo za besmrtnika. Jedan mrav, manji od ostalih, vuкао je za sobom trsku bar deset puta veću od sebe, na vrlo hrabar i odlučan način. On je Tidej među mravima, junačan kao moj otac, koji se, iako malog rasta, istakao u raznim bojama. Kadmeici će ga pamtiti dok su živi. Lako je zapaziti da u mravinjaku vlada savršeni redak i da svaki od mrava sa-

vesno obavlja svoj deo posla. Teško mu pada pomisao da se taj napor čini uzalud, ma šta o tome izjavila njihova logika. Vrzalci su se samo amov, zaokupljeni poslom, ne opažajući nje.

Najverovatnije: smetala mu je govo pristuvost. Zatim je ustao i mravinjak dobro izgazio nogama. Ko zna zašto?

Ona savršena harmonija koja je koja je vladala u mravinjaku. »Mali nered nije nikada suvišan, red će se uspostaviti sam od sebe...« Sigurno je onda pobio bar deset hiljada mrava, ako ne i više; on, besmrtni Diomed, učinio je toliki pokor i mirno se vratio na »Olimp«, legao na postelju i, dok mu je žena u kuhinji spremala ručak, lupkajući su dovima, zaspao je kao jagnje. To se zove biti bog; razlika je u tome što kod njega, na »Olimpu«, kuće imaju krov... Pošto ga je rana neizdržljivo tištala, okrenu se na bok, ali bez uspeha: tištala ga je i dalje nesmanjenom žestinom. Pokuša da ustane, ali je uspeo da se samo malo izdigne na laktovima: pred očima su mu iskakali crveni kolotovi, pa se ponovo opruži, potpuno iscrpljen. »Ne vredi se truditi: ovde je ionako sve nepoznato. Olimp je mravinjak i treba ga izgaziti nogama.«

Nije mogao da utvrdi koliko je vremena bio u nesvesti. Dobro se sećao da je Sunce stajalo na istom mestu, ali to nije značilo ništa: ovde ono nikada ne zalazi. Ares je još uvek spavao. Bar se nije morao plašiti njegove osvete: dok se on ispaunjava, od njega će ostati samo kosti, dobro izbeljene na suncu. Ko bi mogao i sanjati da sat može toliko dugo da traje? I šta će mu ovaj njegov časovnik, koga je osećao negde duboko u sebi, kad njegovi otkauciji više ne važe? Moralo je proći više časova nego što ima prstiju na obe ruke, a Peona nije bilo! Oblaci su se negde dole žestoko sudarali i najahivali jedan na drugog, ponovo se razdvajali, pa Diomed za trenutak uspe da zapazi parče modrog neba. Put nazniže je veoma dug i on, bez boje pomoći, ne može ni pomisliti ti na povratak. Ako bude bio te sreće da preživi i vrati se natrag u logor, dobro će se čuvati

toga da ubuduće čini junačka dela. »Ne vredi se truditi«. Pomisao da bi svaki živi stvor sve dao zato da se nađe na njegovom mestu naterao ga da se osmešne. Menelaj bi dao svoju lepu Jelenu a Ahilej, bez srdžbe Briseidij, imao bi dovoljno snage da ostricnom svog noža ureže sam u stenu kakav zgodan natpis u onom stilu: »Putniče, kad dođeš...« Ali, putnik neće doći; ovamo se ne dolazi. I sami bogovi retko ovde navraćaju; dođu malo da se izleže, jer ovde je ravna dolina, i brže bolje odu naviše. Mogu bar sad da navrate; smrtnom čoveku treba hrane, a ni u kakvom slučaju se za njega ne može kazati da je bogov kao nezvani gost... Samo su podzemni bogovi dostojni obozavanja i jedino njima treba prinostiti žrtve.«

Gonila ga je nužda, pa je morao ustati. Kad mu je to uspeo, odgega do obližnje stene i, pošto sikde čakšire, čučnu, pridržavajući se rukom za nienu ivicu. Ako se Ares iznenada probudi, može videti samo njegovu ruku. Osećao se kao putnik u nepoznatom gradu koji ne zna gde je nužnik, pa je, u strahu da ga neko ne vidi, našao kakav mračan kutak. Bar ovde su te njegove prirodne potrebe mogle malo i da pomiruju. Kad je zakopčao čakšire okrenuo se i pogledao u izmet, iza sebe, kao u vlastiti zapis. »Čovek ne može nigde da dođe a da sve ne ogadila. Proteću se i, čim se vratio, leže. Bilo mu je znatno lakše, jer oseti kako ga hvata dremež. Zaspao je sa pomisli da ovako više ne ide i da od njega zaista nije lepo što je ovako izgrao poverenje bogova.«

Kada se probudio, video je iznad sebe mirno Peonovo lice, pa se oseti krivim. Ali, pošto mu ovaj nije rekao ništa, bi mu lakše. Sve je sad video u drugojakoj svetlosti. Ares je još uvek spavao, gore je lupalo kao u kovačnici, oblaci su se sudarali i dalje... Osećao je strahovitu glad. Osvrćući se oko reče Peonu: »Za gajenje prosa ovo je mesto vrlo pogodno.«

MILAN KOVAČEVIĆ

SK i samoupravljanje na Univerzitetu

(NASTAVAK SA 3. STRANE)

dent često gubi vreme za studije, bez prave koristi na drugoj strani. Angažovanje mora biti zasnovano na svesti o vlastitom interesu. Dokle god studenti ne vide da od njihovog glasa zavise odluke, neće se angažovati. Studentska reč mora biti ne samo prisutna nego i poštovana, što se može postići samo preko sasvim određenih samoupravnih prava i dužnosti.

O ČEMU STUDENTI MOGU DA GOVORE?

Skoro da nema pitanja na Univerzitetu za koje studenti nisu zainteresovani i u vezi sa kojima njihovo mišljenje ne bi imalo značaja. Izuzimajući kompetentnu ocenu naučnih radova i neka uža pitanja vezna za raspodelu ličnih dohodaka fakultetskog osoblja, sve ostalo, uključujući i davanje mišljenja o pedagoškom smislu i zalaganju nastavnika, dolazi u obzir za studentsko razmatranje. Neke ankete među studentima gde je izvestan broj pitanja bio vezan za ocenu nastavnika, dale su i vrlo ozbiljan i vrlo objektivnan sud. U konačnoj formulaciji studentskih prava i dužnosti moralo bi se prići iznijansirano, od problema do problema. Obim studentske intervencije bio bi različit u pojedinim oblastima — od potpunog odlučivanja do ravnopravnog sa drugim kategorijama zainteresovanih ili, negde, samo savetovanog. Stipendije, krediti, domovi, restorani i problematika vezana za njih zahtevaju presudnu studentsku reč i o tome ne bismo ovde pošinje govorili. Bitno je da u raspravljaju ovih pitanja Savez studenata što više učestvuje u konačnim formulacijama predloga i u odlučivanju o njima.

bljenja njene uloge i potpune nezainteresovanosti studenata za

nju. U konstituisanju ovog zbornu ne bi se smelo ići na jedinstvena rešenja za sve fakultete. Negde bi zbor bio toliko brojnan, da bi svaka efikasnost rada bila nemoguća. U tim slučajevima bi se išlo na predstavnički sistem. U slučaju predstavničkog sistema referendum bi bio zadržan. U slučaju da zbor obuhvata sve studente, nastavnike i administrativno-tehničko osoblje, za referendum ne bi bilo razloga. Pri ovako zamišljenom zboru, institucija saveta bi otpala. Treba reći da je u svim dosadašnjim diskusijama institucija saveta bila redovno negirana i svodena na čisto formalnu kočnicu aktivnosti. Nezadovoljstvo u vezi sa aktivnošću takozvanih »spoljnih članova« javno i široko se izražava. Na Ekonomskom fakultetu predlagano je da bi se veza sa društvom efikasnije obavljala stvaranjem posebnih samoupravnih tela zajedničkih za fakultet i društveno-političke odnosno privredne organizacije, slično sadašnjim zajednicama obrazovanja. Eventualno osnivanje granskih zajednica obrazovanja još više bi doprinelo rešavanju ovog problema.

Određena prava zbor bi preneo na nastavničko veće koje bi se isključivo bavilo pitanjima nastave i naučnog rada, obavezno uključujući u svoj sastav predstavnike studenata odnosno administrativno-tehničkog osoblja kada se raspravlja o pitanjima u vezi sa kojima su ovi delovi kolektiva zainteresovani i mogu da daju svoj doprinos. Pitanja o kojima je reč bila bi tačno precizirana.

Finansijske poslove kao i tretiranje materijalnih pitanja obavljao bi pravni odbor u kome bi proporcionalno (proporcije određuje fakultet) bili zastupljeni nastavnici, administrativno-tehničko osoblje i studenti. Odbor ne bi bio toliko brojnan kao dosadašnje veće, dakle znatno operativniji, a oslanjao bi se na rad većeg broja komisija u kojima bi kvalifikovanost maksimalno dolazila do izražaja. To bi bile jedinstvene fakultetske komisije, pa dupljanje komisija (veće-savet) koje sada dolazi do izražaja, ne bi postojalo.

RATNA PESMA

Kralj podiže glavu iznad svog vojnika, upita. Napolju, na Tr- od čelika i dijamanata.

»Šta to, dovraga, pevaju moji vojnici?, upita. Napolju, na Tr- gu Krunisanja, bataljoni i bata- ljoni, marširajući u pravcu gra- nica, zaista su pevali. Njima je bilo lako, pošto je neprijatelj već bežao, a tamo, na dalekim poljima, za ratničku žetvu nije bilo više ničeg sem slave kojom će se ovenčati pri povratku. Zbog toga se i kralj osećao dobro i bio siguran u sebe. Uskoro tre- balo je da ceo svet bude po- ko- ren.

»To je njihova pesma, Visosti«, odgovori prvi savetnik, takođe čitav prekriven oklopom i gvož- dem, jer je bila takva ratna di- sciplina. A kralj reče: »Zar ne- maju ništa veselije? Sreder je za moju vojsku napisao prekras- ne himne. I ja sam ih slušao. To su prave vojničke pesme.«

»Šta ćete, Visosti«, reče stari savetnik, povijen više pod tere- tom oružja nego što je to usvari- bio. »Vojnici imaju svoje stra- sti, pomalo kao i deca. Dajmo im najlepše himne sveta i oni će opet najviše voleti svoje pe- sme.«

»Ali ovo nije ratna pesma«, reče kralj. Čini se čak, kad pe- vaju, da su tužni. A rekao bih da za to ne postoji razlog.«

»I ja bih tako rekao«, odobri savetnik sa osmehom punim la- skavih iluzija. »A možda je to sa- mo nekakva ljubavna pesma, ne može biti nešto drugo, po svoj prilici.«

»A kako glase reči?«, insistira- še kralj.

»O tome nisam obavešten, do- ista«, odgovori stari grof Gustav. »Tražicu da mi se referiše.«

Bataljoni stigoše do prve lini- je fronta, uništiše neprijatelja

sasvim i obogatiše se novim ter- ritorijama; odjek pobeđe širio se svetom; topot se gubio u ravni- cama, sve dalje i dalje od sre- brnih kupola kraljevske palate. A iz njihovih poljskih logora, o- građenih neznanim sazveždima, širila se jedna te ista pesma: ni- je bila vesela, već tužna, ne po- bednička i ratnička, već puna gorčine. Vojnici su bili dobro uhranjeni, nosili su udobna ode- la, čizme od armenske kože, to- pla krzna, i konji su galopirali sve dalje, iz bitke u bitku, a je- dini teški teret nosio je onaj ko- ji je pronosio neprijateljske za- stave. Ali generali su pitali: »Šta to, dođavola, pevaju vojnici? Zar ne postoji ništa veselije?«

»Takvi su oni, ekselencije«, od- govarali su, u stavu mirno, oni iz Generalštaba. »Sjajni momci, ali imaju svoje fiks-ideje.«

»Ova im je malo sjajna«, zlo- voljno su govorili generali. »Do- đavola, kao da plaču. Šta bi oni još hteli? Reklo bi se da su ne- zadovoljni.«

A vojnici pobeđničkih pukova bili su u stvari zadovoljni, svi do jednog. Šta su, zaista, i mogli vi- še da požele? Jedno osvajanje za drugim, bogat plen, mlade žene za zabavu, bliski trijumfalni po- vratak. Već se moglo čitati na mladim čelima, lepim od snage i zdravlja, da će neprijatelj biti konačno zbrisan sa lica zemlje.

»A kako glase reči?«, radozna- lo je pitao general.

»Ah, reči! Sasvim glupe reči« odgovarali su oni iz Glavnog štaba, po starom običaju, rvek obazrivi i suzdržljivi.

»Glupe ili ne, šta kažu?«

»Ne znam tačno, ekselencije«, odgovorio je neko. »Ti Dileme, znaš li?«

»Reći one pesme? Baš ne bih znao. Ali tu je kapetan Maren, on čuorno...«

»Nije to moja jaka strana, go- sponine pukovniče«, odgovorio je Maren. »Ali, mogli bismo da upi- tamo marešala Petersa, ako do- zvoljavate...«

»Hajde! Koliko bespotrebnih priča. Kladio bih se da...«, ali generalu se više dopalo da ne završi rečenicu.

Nešto uzbuđen, ukrućen kao štap, marešal Peters je odgova- rao na pitanja:

»Prva strofa, presvetla ekse- lencije glasi :
»Po selima i poljima odjekivao je doboš i godine minuse, a put povratka, a put povratka niko više ne zna.«

A zatim, druga strofa koja ka- že:

»Dinde i donde...«
»Kako?«, upita general.
»Dinde i donde, upravo tako, presvetla ekselencije.«
»A šta znači Dinde i donde?«
»Ne bih to znao, presvetla ek- selencije, ali upravo tako se pe- va.«

»Dobro, a šta posle kaže?«
»Dinde i donde, napred se kreće i prolaze godine, tamo gde te ostavih, tamo gde te ostavih samo krst osta.«

»A zatim postoji i treća strofa, koja se međutim skoro nikad i ne peva. Ona glasi...«

»Dosta. Dosta je«, reče gene- ral i marešal ga vojnički pozdra- vi.

»Ne izgleda mi mnogo veselo«, prokomentarisao je general, po- što je podoficir otišao. »U sva- kom slučaju, vrlo malo podesna za rat.«

»Zaista, jako malo podesna«, sa dužnim poštovanjem potvrdi- še svi pukovnici Glavnog štaba. Svake večeri, po završetku bor- be, dok se zemlja još dimila, ju- rili su brzi glasnici da jave do- bru vest. Gradovi su bili iskićeni zastavama, ljudi su se ljubili po ulicama, zvona na crkvama zvo- nila, a ipak, onaj koji bi noću prolazio pokraj kasarne glavnog grada, čuo bi kako neko peva: muškarci, devojke, žene — uvek tu istu pesmu, nastalu ko zna kad. Bila je zaista tužna, kao da je u njoj bilo mnogo rezignacije. Plavokose devojke, naslonjene na prozorima, odsutno su je peva- le.

Nikada u istoriji sveta, ma ko- liko se vekova vratili unatrag, nisu viđene slične pobeđe, nika- da tako srećna vojska, tako hrab- ri generali, takva brza napredo- vanja, toliko osvojenih zemalja. Toliko je bilo bogatstva da je i poslednji vojnik, na kraju, po- sle deobe plena, postajao boga- ti gazda. Nade su bile tako be- skrajne. Uveče je u gradovima vladalo veselje, vino je teklo sve do pragova, prosjaci su igrali. A između jednog bokala i drugog, dobro je pristajala pesmica, ma- li hor prijatelja: »Po selima i po ljiima...«, pevati su oni, uključu- jući i treću strofu.

A kada su novi bataljoni, od- lazeći u rat, prelazili Trg Kruni- sanja, kralj bi malo podizao gla- vu sa pergamenta i spisa, sluša- jući tu pesmu, mada nije umeo da objasni sebi zašto ga je ona oneraspoložavala.

Ali, iz godine u godinu, puko- vi su napredovali preko brda i dolina, a nikako da se odluče da krenu jednom i u suprotnom pravcu; gubili su oklade oni ko- ji su se bili okladili u skoroi do- lazak poslednje i najsrećnije vesti. Bitke, pobeđe, pobeđe, bit- ke. Armije su već marširale kroz neverovatno udaljene zemlje, sa imenima tako teškim za izgovor da se nikako nisu mogla ni iz- govoriti.

I sve tako (iz pobeđe u pobe- du!), dok ne dođe dan kada Trg krunisanja ostade pust, prozori kraljevskog dvora zatarabljani, a na gradskim vratima se začu tutanj čudnih stranih kola koja su se približavala sve više; od ne pobeđive vojske na udaljenim ravninama iznikle su šume tamo gde ih ranije nije bilo, jednolič- ne šume krstova koji su se gubi- li put horizonta — i više ništa.

Jer sudbina nije bila zatvore- na u mačevima, ni u vatri, ni u besu razjarene konijce, već u pomenutoj pesmi koja se kralju i generalima, sasvim logično, čini- la tako malo prikladnom za rat. Godinama, tako uporno kroz te jadne note govorila je sama sudbina, nagoveštavajući ljudi- ma ono što je već bilo odlučeno. Ali, kraljevske palate, i vojskovo- de, i mudri ministri, behu gluvi kao kamen. Niko nije razumeo ovu pesmu; samo prosti vojnici, ovenčani stotinama pobeđa, dok su umorni marširali ulicama ve- čeri, prema smrti, pevajući.

(IZ KNJIGE: DINO BUZATI »SEZDE- SET PRICA«) S ITALIJANSKOG: N. GLUVACEVIC — PUSLOJIC

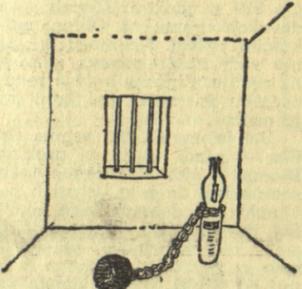
Zidovi imaju reč

ZA VRIJEME MAJSKIH DO- GABAJA PARISKE ULICE DO- BILE SU — TKO ZNA VEĆ PO KOJI PUT — REVOLUCIONAR- NI DEKOR PAROLA I PROGLA- SA. OVE PAROLE — CAVLOM, KREDOM ILI KRECOM PO ZI- DOVIMA, MASTILOM PO PAPI- RU — NEGIRALI SU POLITI- KU. »PUNILI FILOZOFIJU, E- STETIKU, POEZIJU, STVARA- LI SU! JULIEN BESANCAN ULOŽIO JE TRUD DA BI OVE ISTRGAO ZABORAVU I IZDAO JE KNJIGU »ZIDOWI IMAJU RIJEČ« ODAKLE SMO I DONI- JELI OVAJ KRACI IZBOR.

- OVDJE SE SPONTANIRA!
- BOŽE, SUMNJICIM TE DA SI LIJEVI INTELEKTUALAC.
- ZNATE LI DA JOS POSTOJE KRETENI?
- NAŠA NADA DOLAZI SAMO IZ BEZNAĐA.
- SOCIJALIZAM BEZ SLOBODE JE KASARNA!
- ODBIJAMO DIJALOG SA NA- ŠIM PENDREKASIMA!
- SVAKI REFORMIZAM SE KARAKTERIZIRA UTOPI- JOM SVOJE STRATEGIJE I OPORTUNIZMOM SVOJE TAKTIKE!
- KADA PRST POKAZUJE MJE SEC, IMBECIL GLEDA PRST!
- NE PISITE TESTAMENT PRIJE NEGO ŠTO CETE U- MRJETI ZA NEKI IDEAL. BOLJE NAPRAVITE KLINCA KOJI CE BITI DOSTOJAN SVOGA OCA. »BRBLJIVOG OCA-AKTIVAN SIN«!
- COVJEK NIJE GLUP ILI PA- METAN: ON JE ILI SLOBODAN ILI NIJE SLOBODAN.
- OD SADA PA DALJE POSTO- JAT CE DVIJE VRSTE LJU- DI: VOLOVI I REVOLUCI- ONARI. U SLUCAJU VIENCA NJA TO CE STVORITI RE- VOL(OVE)UCIONARE!
- AMNESTIJA, ČIN KOJIM VLADAOCI OPRAŠTAJU NAJ CESCE NEPRAVDE KOJE SU SAMI POCINILI.
- OPĆA NEZAPOSLENOST PRI JE ODSLUZENJA VOJNOG ROKA. NIKAD NECE BITI SUVIŠE GROBARA ZA KAPITALI- ZAM!!!

- ZAVRSIT CETE SVI CRKA- VAJUĆI OD KOMFORA!!!
- VOLITE SE JEDNI NA DRU- GIMA!
- BURZOAZIJA NEMA DRU- GOG UZIVANJA OSIM DA SVE DEGRADIRA!
- REVOLUCIJA — TO JE INI- CIJATIVA!
- NE COVJEK, SVIJET JE TAJ KOJI JE POSTAO ABNOR- MALAN!!!
- BUDITE REALISTI — ZAH- TEVAJTE NEMOGUCE!!!
- MLADI VODE LJUBAVI! STARI CINE PROSTACKE GESTOVE.
- OTJELOVLJENJE SVAKE MI SLI JE KALDRMA!
- BITI REVOLUCIONARAN TO JE PRIJE SVEGA OSIGURA- TI TRAJNOST I PRIJEM. TEK POSLIJE TOGA DOZVO- LJENA JE INTELEKTUAL- NA MASTURBACIJA!
- IMAMO PREHISTORIJSKU LJEVICU!!!
- STRAH OD CRVENOG PRE- PUSTIMO BIKOVIMA!!!
- DE GAULLE CVILI: RADNI- CI NE RADE, ODGOJITELJI NE ODGAJAJU, STUDENTI NE STUDIRAJU. ALI MI DO- BRO ZNAMO DA ON NE KA- ZE ONO ŠTO GA NAJVIŠE MUČI: KAPITALISTI NE KA- PITALISU!!!
- KADA POSLJEDNJI OD SO- CIOLOGA BUDE ZADAVLJEN BRIJEVIMA POSLJEDNJEG BIKOKRATE — DA LI CEMO JOS IMATI PROBLEMA!!!
- NIHILIZAM TREBA DA PO- NE OD SEBE SAMA!!!
- MAZOHIZAM DANAS UZIMA FORMU REFORMIZMA!!!

PRIREĐIO I PREVEO: FRANO CETINIC

KARIKATURA: I. KARAHAI

INTERPRETACIJE

ROKFELER

— Cimeru šta bi radio da si Rokfeler? pita Laza.
— Znam ja šta bih radio da sam Rokfeler, nego ne znam šta bi on radio da je na mom mestu.

STEDNJA

— Našla sam divnog mladića, priča Mira. Tako je dobar, paž- ljiv, štedljiv...
— Zar i štedljiv, začudi se drugarica.
— Da, uvek gasi svetlo čim uđem kod njega u sobu.

KONTRACENCIJA

Razgovaraju dve studentkinje:
— Čula sam da je pronađen neko novo sredstvo za kontra- cepciju.
— To me ne interesuje, jer mislim da je još uvek najbolji onaj stari lek »ne dam«.

DIPLOMA

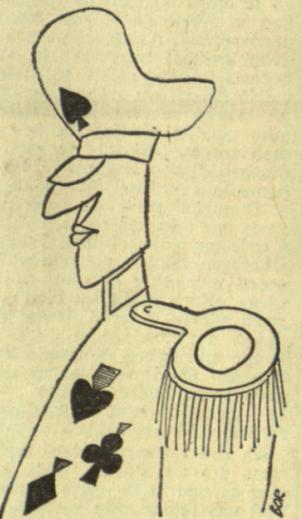
— Spavaj, spavaj slatka DI- PLOMO, tepala je baka unuci u kolevci.
— To je čudno ime. Zašto ste joj dali ime Diploma?
— Pa to je jedino što mi je čerka donela sa fakulteta, — odgovori baka.

KAD GOVORI, NEKA STOJI

U trolejbusu sede studenti- bruoši. Bruoš htede da ustupi mesto jednom prosedom čoveku.
— Sedi gde si. Kad može da stoji za govornicom, neka stoji i u trolejbusu, — reče student bruošu.

KARIKATURE: CVETKOVIC BORISLAV

KARIKATURE: CVETKOVIC BORISLAV

SLEDEĆI RAZGOVOR ZA »OKRUGLIM STOLOM« »STUDENTA« ODRŽACE SE NA ELEKTROTEH- NIČKOM FAKULTETU, U UTORAK 22. OKTOBRA U 17,30 ČASOVA, (SLUŠAONICA 6.)

Tiho tiho tiše ne deri se više Bolje idi operi se Tiho tiho tiše

Skloni ruke ne diraj me ja ne mogu više tvoja želja nervira me tiho tiho tiše

Znam da jesen boje gubi sve se teže diše Idi zbogom operi se Tiho tiho tiše

MLADEN T. LOMPAR

Brat bratu diže palatu

Danas sam svog mlađeg brata skratio sve do vrata jer mi je jednom rekao tata da pazim na mlađeg brata

Danas sam svome bratu u nos i uši stavio vatu jer strašno su to stvari kad mrtav brat krvari

Večeras ću svoga brata da spustim sa svoga sprata i uz hrizanteme bele otpratiću ga do kapele

Sutra ću svome bratu mesto groba dći palatu pa neka zna ceo moj sprat kako se poštuje rođeni brat.

STAN ZI DAN

CIKLUS ZVANI CIRKUS

2

Sveznalica svirač

Sveznalica svirač na svirala sto svira da mu nebi uzeli za zlo.

Čovek koji svira instrumente sve samo svoje note da otvori sme

Instrumenti razni ali note ne zar ti ista pesma ne dosadi bre

Prestadoše zvuci uz aplauz svu al' ne čuje svirač šteta što je gluv.

MILJENKO ZUBORSKI

KARIKATURA: B. CVETKOVIC

PC IDEJI M. NICIFOROVIC

KARIKATURA: KEMAL RAMULJKIC

U skladu sa politikom reizbornosti i na osnovu izra- žene želje nekih organa narodne vlasti, redakcija »Stu- dent« raspisuje:

OPSTI SVENARODNI

KONKURS ZA SATIRICARA

- SOCIJALIZMU JE PONENTALO SMESNIH STVARI
- Traže se satiričari koji će biti u stanju da iz skromne svakidašnjice iščačkaju po nešto kako bi se ma- se opet smejale.
- Traže se satiričari koji ne poseduju pasoš. Satiričari koji će biti u stanju da zajedno sa svojom satiro- umru za ovu zemlju.
- Teren je plodan. Uslovi za razvoj satire skoro idealni. Moralne satisfakcije — dobro poznate. Ukoliko skrene na sebe odgovarajuću pažnju — smeštaj mu je obezbeđen.
- Traži se satiričar bez oca, bez majke, neoženjen i bez dece. Jednom rečju traži se duboko human satiričar.
- Svi koji studiraju, koji su nekada studirali, koji su diplomirali i davno zaboravili studentske dane.
- Traže se izvorni satiričari iako se ovaj konkurs raz- likuje od njih time što ostaje otvoren.
- Javite se!

SOCIJALIZMU JE PONENTALO SMESNIH STVARI.

STUDENT

IZLAZI UTORKOM CENA 30 PARA POSTANSKI FAH 692

UREĐUJE REDAKCIJSKI KOLEGIJUM

BORISAV DZUVEROVIC, ALIJA HODZIC, ALEKSANDAR ILIC, KEMAL KURSPAHIC, BRANKA OTASEVIC, RAJKO PAVICEVIC, MILISAV SAVIC

GRAFICKA OPREMA FLORIJAN HAJDU

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK DORDIJE VUKOVIC

IZDAVAC UNIVERZITETSKI ODBOR — UREDNISTVO I ADMINISTRACIJA BEOGRAD, SVETUZARA MARKOVICA BROJ 79/II. — TELEFON 645-894. — TEKUCI RACUN UNI- VERZITETSKI ODBOR SSJ BU — ZA »STUDENT« 608-32-10. — GODISNJA PRETPLATA 8 DINARA; ZA INOSTRANSTVO 18 DINARA. — STAMPA »GLAS« — BEOGRAD, VLAJKOVI- CEVA BROJ 8.